

2012•2013
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten: rechtsbedeling

Masterproef
De rechtsplegingsvergoeding en de toegang tot de arbeidsgerechten

Promotor :
Prof. dr. Petra FOUBERT

Letizia Armiento
*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de rechten ,
afstudeerrichting rechtsbedeling*

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten
in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Maastricht University

2012•2013
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten: rechtsbedeling

Masterproef

De rechtsplegingsvergoeding en de toegang tot de
arbeidsrechten

Promotor :
Prof. dr. Petra FOUBERT

Letizia Armiento

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de rechten ,
afstudeerrichting rechtsbedeling*

SAMENVATTING

De verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten zorgt al jaren voor hoogoplopende debatten in de juridische wereld. Tal van voorvallen hebben geleid tot grote rechtsonzekerheid inzake deze problematiek van de verhaalbaarheid van advocatenkosten. Vooral de arresten van het Hof van Cassatie in 2004 en 2006 zorgde voor verscheidene interpretatieproblemen. Met de wet van 21 april 2007 en het uitvoeringsbesluit van 26 oktober 2007 heeft de wetgever komaf willen maken met de grote opschudding.

Deze masterscriptie situeert zich in de problematiek van de nieuwe rechtsplegingsvergoeding en de toegang tot de arbeidsgerechten. De masterscriptie is verdeeld in verschillende onderdelen. Hoofdstuk één geeft een beknopte historiek weer van het vroeger principe van niet-verhaalbaarheid naar het principe van verhaalbaarheid van advocatenkosten. Verder wordt in dat hoofdstuk uitvoerig stilgestaan bij het begrip 'Rechtsplegingsvergoeding'. De definitie van de nieuwe rechtsplegingsvergoeding is terug te vinden in het gewijzigde artikel 1022 Ger.W., dat stelt dat de rechtsplegingsvergoeding dient te worden begrepen als: "een forfaitaire tegemoetkoming in de kosten en erelonen van de advocaat van de in het gelijkgestelde partij". Het uitvoeringsbesluit dat de tarieven van de rechtsplegingsvergoeding bepaalt, wordt tevens grondig toegelicht. Tot slot worden de problemen in de praktijk aangekaart.

In hoofdstuk 2 wordt het fundamenteel beginsel van toegang tot het gerecht nader besproken. Artikel 6 EVRM neemt hier een belangrijke plaats in. Vervolgens volgt een korte vergelijking tussen Frankrijk, Duitsland en Nederland. In een korte analyse wordt er aangetoond dat België zich heeft laten inspireren door zijn buurlanden.

Hoofdstuk 3 handelt over de nieuwe rechtsplegingsvergoeding en diens correlatie met de toegang tot de gerechten. Dit hoofdstuk wordt eveneens opgedeeld in verschillende luiken. Ten eerste worden de begripskosten toegelicht. Verder komt de werking van de arbeidsgerechten en de vertegenwoordiging in rechte aan bod. Zo is het interessant om stil te staan bij de vertegenwoordiging in rechte door een syndicaal pleiter. Het begrip en de bevoegdheden van de syndicaal pleiter worden verduidelijkt. Tevens wordt er behandeld: welk verschil zich voordoet indien de rechtszoekende wordt bijgestaan en vertegenwoordigd door een advocaat of resp. een syndicaal pleiter. Hier worden verschillende knelpunten bij betrokken, die besproken worden aan de hand van eigen onderzoek. Het laatste deel sluit af met eigen bedenkingen: veroorzaakt de nieuwe rechtsplegingsvergoeding enige toegangsdrempels voor rechtszoekende die zich tot de arbeidsgerechten willen begeven? Zo ja, welke impact heeft die vergoeding op de rechtszoekende? Staat de toegangsdrempel in verhouding met de intentie die de wetgever voor ogen had met betrekking tot het arbeidsgerecht? Kortom, is de wetgever geslaagd in zijn opzet om de toegang tot de arbeidsgerechten te waarborgen, ook voor de minder vermogende burger die zich tot de arbeidsgerechten begeeft?

DANKWOORD

Ik heb gedurende het schooljaar het privilege gehad om te mogen werken aan deze masterscriptie met als onderwerp: de rechtsplegingsvergoeding en de toegang tot de gerechten. Met veel ambitie, enthousiasme en interesse heb ik dit werk aangevat. Dit was voor mij een uniek leerproces, waarin veel verschillende mensen mij gesteund hebben.

Ik wil daarom van deze gelegenheid gebruik maken om mijn appreciatie en mijn dank uit te spreken naar ieder van u die mij: gesteund, aangemoedigd en begeleid hebben.

Vooreerst wil ik mijn promotor, prof. dr. Foubert, hartelijk bedanken voor haar toewijding en haar uitstekende begeleiding. Wanneer ik het niet meer zag zitten bracht haar steun kalmte en hoop. Daarnaast hebben haar inzichten mij aangezet om kritischer te zijn.

Tevens ben ik een aantal zeer mensen zeer dankbaar voor hun grote bereidheid tot medewerking. Zonder hun hartelijk onthaal en hun vlotte medewerking zou deze masterthesis niet tot stand gekomen zijn.

Ten slotte wil ik mijn familie, mijn vriend en vrienden bedanken voor hun steun, luisterend oor alsook het nalezen van teksten. Zonder jullie toewijding en onvoorwaardelijk geloof in mij zou mijn studieloopbaan er helemaal anders hebben uitgezien. Als allerlaatste wil ik mijn ouders bedanken omdat zij mij de mogelijkheid en de kans gegeven hebben om te kunnen studeren.

Hartelijk bedankt!

INHOUDSTAFEL

<i>SAMENVATTING</i>	1
<i>DANKWOORD</i>	3
<i>INHOUDSTAFEL</i>	4
<i>LIJST AFKORTINGEN</i>	8
<i>LIJST BIJLAGEN</i>	10
<i>INLEIDING</i>	13
Hoofdstuk 1: De rechtsplegingsvergoeding	15
I. Historische schets van de verhaalbaarheid van advocatenkosten	15
A. Situering in de wetgeving	15
1. Het Gerechtelijk Wetboek	15
a. Principe van niet-verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten	15
b. Verbod van verhogingsbeding	17
2. Wet Betalingsachterstand Handelstransacties	19
a. Principe van verhaalbaarheid	19
b. Sprake van discriminatie?	20
B. Situering in de rechtspraak	21
1. Hof van Cassatie	21
a. Mijlpaalarrest van 1 Oktober 1985	21
i. Vonnis in Eerste Aanleg	21
ii. Cassatiearrest van 28 april 1986	22
iii. Cassatiearrest van 28 februari 2002	23
b. De arresten van 2 september 2004 en van 16 november 2006	24
i. Cassatiearrest van 2 september 2004	24
ii. Cassatiearrest van 16 november 2006	26
2. Het Grondwettelijk Hof	27
a. Arrest van 19 april 2006	27
b. Arrest van 17 januari 2007	28
C. Wetgevende initiatieven	28
II. De wet van 21 april 2007	29
A. Algemeen	29
B. Begripsomschrijving van de nieuwe RPV	30
1. Nieuwe invulling van de RPV	30
a. Forfaitaire tegemoetkoming	31
b. De kosten en erelonen van advocaten	32
c. Gerechtelijke invorderingskosten verbonden aan een advocaat	32
d. De in het gelijk gestelde partij	33
2. KB van 26 oktober 2007	33
3. De bedragen	34
a. Waarde van de vordering	34

b.	Onderscheid: in geld waardeerbare en niet in geld waardeerbare vorderingen	35
c.	Afwijking van het principe betalen van de RPV	36
4.	Mogelijkheid van afwijkingen	37
a.	De financiële draagkracht van de verliezende partij	37
b.	De complexiteit van de zaak	38
c.	De contractueel bepaalde vergoedingen voor de in het gelijk gestelde partij	38
d.	Het kennelijk onredelijk karakter	38
5.	De rechtsplegingsvergoeding in de tak sociaal recht	39
C.	Problemen in de praktijk	39
1.	De reparatiewetten van 2008 en 2010	40
2.	Het Grondwettelijk Hof	41
	Hoofdstuk 2: De toegang tot het gerecht	43
I.	Het fundamenteel beginsel: recht op toegang tot het gerecht	43
A.	Begrip	43
1.	Artikel 6 EVRM	44
2.	Het beginsel van toegang tot het gerecht en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	44
B.	Missie geslaagd?	45
II.	Een rechtsvergelijkend kader	46
A.	Inleiding	46
B.	Frankrijk	46
1.	Begripsomschrijving	46
2.	Beoordelingsvrijheid van de rechter	47
C.	Duitsland	48
1.	Principe	48
2.	De vergoeding	49
a.	Principe	49
b.	Sociale zaken	50
D.	Nederland	50
1.	Algemeen	50
2.	Begripsomschrijving	51
a.	Principe	51
b.	Soorten kosten	52
3.	Omvang kostenveroordeling	53
a.	Geen integrale vergoeding	53
b.	Bedongen kostenvergoedingen	55
4.	Vertegenwoordiging in rechte	55
E.	Conclusies	55
	Hoofdstuk 3: De rechtsplegingsvergoeding in relatie tot toegang tot de arbeidsgerechten	57
I.	De gerechtskosten	58
A.	Omvang	58

B.	De RPV als onderdeel van de gerechtskosten	58
II.	De RPV en de arbeidsgerechten	59
A.	De bedragen van toepassing voor de arbeidsgerechten	59
B.	Potentieel problematisch	59
C.	De werking van de arbeidsgerechten	60
1.	Bijzondere kenmerken	60
2.	Afwijkende regelingen m.b.t. de gerechtskosten	60
3.	De verschijning in rechte	61
a.	Vertegenwoordiging in persoon of door een advocaat	61
b.	Vertegenwoordiging bij volmacht	62
c.	De vertegenwoordiging in rechte in Nederland	63
i.	Algemeen: de gerechtelijke organisatie in Nederland	63
ii.	Uitgangspunt: verplichte procesvertegenwoordiging door een advocaat	63
iii.	Vergoeding salaris advocaat	64
III.	Vertegenwoordiging in rechte door een vakbondsafgevaardigde	64
A.	Duiding begrip vakbondsafgevaardigde	65
B.	Bevoegdheden vakbondsafgevaardigde	65
C.	Syndicaal pleiter vs. de advocaat	65
1.	De advocaat	65
a.	Opdracht	65
b.	Statuut	66
2.	De syndicaal pleiter	66
a.	De verschilpunten	66
b.	Het Grondwettelijk Hof	67
3.	De arresten van de Raad van State en het Grondwettelijk Hof	68
a.	De Raad van State	68
b.	Het Grondwettelijk Hof	68
ii.	De arresten van 2008 en 2009	69
D.	Historische en bestaande knelpunten	70
1.	Inleiding	70
2.	De vakorganisaties: het ACV en ABVV	71
a.	Het ACV	71
i.	Indienen van klacht bij het ACV- Openbare Diensten	71
ii.	Probleem van toepasselijke hoge bedragen voor de arbeidsgerechten	72
b.	Het ABVV	72
c.	Gelijke standpunten van het ABVV en het ACV	73
i.	Een gelijkschakeling met de bedragen krachtens artikel 4 KB 26 oktober 2007	73
ii.	De ruime beoordelingsvrijheid van de rechter	75
iii.	Het wetsvoorstel tot verlaging van de RPV	75
IV.	De RPV en de toegang tot de arbeidsgerechten	76
E.	Risicoafweging	76
F.	Zijstap	78

Hoofdstuk 4: Besluit	81
<i>BIBLIOGRAFIE</i>	86
<i>BIJLAGEN</i>	96
I. Enquêtevragen betreffende de RPV	96
II. Liquidatietarieven in Nederland	98
III. Audiomateriaal	102

LIJST AFKORTINGEN

ABVV	Het Algemeen Belgisch Vakverbond
ACV	Het Algemeen Christelijk Vakverbond
ACLVB	De Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België
Afl.	Aflevering
AFT	Algemeen Fiscaal Tijdschrift
A.GrWH.	Arresten Grondwettelijk Hof
Arbrb.	Arbeidsrechtbank
Arr.Cass.	Arresten van het Hof van Cassatie
BS	Het Belgisch Staatsblad
BW	Burgerlijk Wetboek
CAO- wet	De Collectieve Arbeidsovereenkomsten en de Paritaire Comités
Cass.	Het Hof van Cassatie
Concl.	Conclusie
De Verz.	De Verzekering
Ed(s).	Editor(s)
EHRM	Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens
Etc.	Et cetera
EVRM	Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Ger.W.	Gerechtelijk Wetboek
GW	Grondwet
GwH	Het Grondwettelijk Hof
Hand.	Parlementaire Handelingen
HvC	Het Hof van Cassatie
JLMB	Revue de Jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles
JT	Journal des Tribunaux
JTT	Journal des tribunaux du travail
NBW	Nieuw Burgerlijk Wetboek
NJN	Landelijk Jurisprudentienummer
NjW	Nieuw Juridisch Weekblad
Nr.	Nummer
OCMW	Het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
OBFG	Ordre des Barreaux francophones et germanophone de Belgique
OM	Het Openbaar Ministerie
OVB	Orde van Vlaamse Balies
Overw.	Overweging
Parl.St.	Parlementaire Stukken- Parlementaire Voorbereidingen
P&B	Tijdschrift voor procesrecht en bewijsrecht
Pb.C.	Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen- Mededelingen
Pb.L.	Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen- wetgeving
POJT	Permanent Overzicht van Juridische Tijdschriften

Soc.Kron.	Sociaalrechtelijk Kronieken
RABG	Rechtspraak Antwerpen Brussel Gent
R.Cass.	Recente arresten van het Hof van Cassatie
Red.	Redactie
RIZIV	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
RPV	De rechtsplegingsvergoeding
Rv	Wetboek Burgerlijke Rechtsvordering
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
RVG	<i>Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte</i>
RVP	Rijksdienst voor Pensioenen
RvS	De Raad van State
RW	Rechtskundig Weekblad
T.a.v.	Ten aanzien van
TBBR	Tijdschrift voor Belgisch Burgerlijk Recht
TBH	Tijdschrift voor Belgische Handelsrecht
T.e.m.	Tot en met
TPR	Tijdschrift voor Privaatrecht
TSR	Tijdschrift voor Sociaal Recht
T.Vred.	Tijdschrift van de vrede- (en politierechters)

LIJST BIJLAGEN

1. Enquêtevragen i.v.m. de rechtsplegingsvergoeding
2. De liquidatietarieven in Nederland
3. Audio- verslagen interviews
 - a. Gesprek met dhr. Palsterman (ACV)
 - b. Gesprek met dhr. Laenen (ABVV)

INLEIDING

De toegang tot het gerecht vormt één van de meest fundamentele beginselen verankerd in de Belgische Grondwet¹ en in internationale verdragen zoals het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens² (hierna 'het EVRM'). Het algemeen rechtsbeginsel waarborgt het recht van gelijke toegang van eenieder tot het gerecht.³ Beperkingen op dit recht zijn slechts toegelaten voor zover die in overeenstemming zijn met de strikte voorwaarden opgesomd in het EVRM. Maar is er wel sprake van een gelijke toegang tot de gerechten in België?

Ter situering van het thema van deze masterscriptie, schets ik kort de problematiek. Het instellen van een vordering bij een rechtbank in België is een complexe en geen kosteloze aangelegenheid. Als rechtzoekende is het verstandig goed na te denken of men wel bereid is de risico's te nemen die gepaard gaan met het instellen van een gerechtelijke procedure. Is men bereid dergelijke risico's te nemen, dan stelt zich een bijkomend probleem: toegangsdrempels (zoals bijvoorbeeld gerechtskosten) kunnen een aanzienlijke belemmering vormen.

Deze scriptie heeft als doel een antwoord te formuleren op de volgende onderzoeksvraag:

Wat is de impact van de nieuwe rechtsplegingsvergoeding op de toegang tot de arbeidsgerechten?

De traditie, die tot voor kort in het Belgische recht heerste, was dat iedere procespartij zelf moest instaan voor de kosten en erelonen van advocaten. De rechtzoekende die zijn gelijk haalde, kon die kosten niet recupereren van de verliezende tegenpartij. Vanaf de jaren '80 kwam er een lichte barst in dit principe van niet-verhaalbaarheid van advocatenkosten. Niet alle rechters waren het eens met de traditionele visie. Een verhit debat brak uit nadat twee arresten van het Hof van Cassatie in 2004 en 2006 in het bijzonder voor interpretatieproblemen zorgden. Bovendien had de wetgever eerder met de Wet van 2 augustus 2002 betreffende Betalingsachterstand Handelstransacties (hierna 'Wet Betalingsachterstand Handelstransacties') al voor wat opschudding gezorgd.

De bom was gebarsten en de hele juridische wereld stond in rep en roer: rechtsonzekerheid alom. Zowel het Grondwettelijk Hof als de rechtsleer riepen de wetgever op om op te treden en de interpretatieproblemen, veroorzaakt door het Hof van Cassatie, te verhelpen, aangezien het fundamenteel beginsel van toegang tot het gerecht in het gedrang kwam.⁴

¹ Artikel 13 GW: "Niemand kan tegen zijn wil worden afgetrokken van de rechter die de wet hem toekent".

² Artikel 6, §1 EVRM.

³ EHRM 21 februari 1975, nr. 4451/70, Golder/VK.

⁴ Hoge Raad voor de Justitie, Advies over de wetsvoorstellen inzake verhaalbaarheid: terugbetaling van kosten en erelonen van advocaten, 25 januari 2006, 5. Zie de website van de Hoge Raad voor de Justitie: <http://www.hrj.be> (geraadpleegd 24 november 2012). In de krachtlijnen van het advies, beschouwt de Hoge Raad de rechtsonzekerheid, de procedurele verwickelingen en het verschil in behandeling omtrent de verhaalbaarheid van de gerechtskosten als een disfunctie van de rechterlijke orde.

In 2007 zorgde de wetgever voor meer eenduidigheid met de nieuwe Wet van 21 april 2007⁵ betreffende de Verhaalbaarheid van Advocatenkosten (hierna 'Wet Verhaalbaarheid Erelonen' of 'de Wet van 21 april 2007') en met het uitvoeringsbesluit van 26 oktober 2007.⁶ Desondanks bleef de Wet van 21 april 2007 niet gespaard van kritieken en heeft deze wet inmiddels reeds verscheidene wijzigingen ondergaan.⁷

Deze scriptie onderzoekt de correlatie tussen de rechtsplegingsvergoeding (hierna 'RPV') en de toegang tot de arbeidsgerechten. De arbeidsgerechten behandelen immers de meest kwetsbare kwesties van onze maatschappij (arbeidsongevallen, OCMW, RIZIV, RVA, RVP, etc.) en dienen derhalve een lage toegangsdrempel te hanteren, des te meer omwille van de bijzondere aard van deze gerechten.

Verder onderzoekt deze scriptie de bovenvermelde problematiek vanuit verschillende invalshoeken: een eerste probleem zijn de bedragen van de rechtsplegingsvergoeding dat tevens geldt voor de arbeidsrechtelijke geschillen. Hieruit volgt een bijkomend probleem, gezien er een opdeling wordt gemaakt tussen arbeids- en sociale zekerheidsgeschillen. Een volgend probleem dat zich stelt, is dat de meerderheid van de rechtzoekenden binnen die inkomenscategorieën vallen net boven de inkomensgrenzen van de juridische tweedelijnsbijstand waardoor ze geen aanspraak maken op een gehele of gedeeltelijke kosteloze bijstand en bijgevolg tussen wal en schip vallen.⁸

De burger moet dus opzoek gaan naar andere mogelijkheden. Vaak voorkomende alternatieven zijn de aansluitingen bij een representatieve vakbond, een belangenvereniging of de vertegenwoordiging door het OCMW. Tot slot onderzoekt deze scriptie wie als rechtszoekende aanspraak kan maken op een rechtsplegingsvergoeding en of er een verschil bestaat tussen de bijstand en vertegenwoordiging door een advocaat of door een vakbondsafgevaardigde.

Het eerste hoofdstuk analyseert het begrip 'de rechtsplegingsvergoeding' aan de hand van een historische schets en een bespreking van de nieuwe Wet van 21 april 2007. Het tweede hoofdstuk bespreekt de RPV in verband met de toegang tot het gerecht in samenhang met de Grondwet en het EVRM, en vergelijkt beknopt het Belgische systeem tussen drie Europese landen. Vervolgens behandelt het derde hoofdstuk de RPV in de context van de arbeidsgerechten en betreft hierbij de gerechtskosten. Er wordt ook stilgestaan bij het begrip 'syndicaal pleiter'. Het vierde hoofdstuk sluit af met enkele bevindingen.

⁵ Wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat, *BS* 31 mei 2007, 2954.

⁶ KB van 26 oktober 2007 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de artikelen 1 tot 13 van de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat, *BS* 9 november 2007, 56.834.

⁷ Zie: I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van kosten en erelonen van een advocaat", *RW 2007-08*, 674-698; H. LAMON, "Verhaalbaarheid advocaatkosten, Wet van 21 april 2007", *NjW* 2007, nr. 163, 434-442; P. TAELEMAN en S. VOET, "De verhaalbaarheid van de advocatenhonoraria: analyse van een aantal knelpunten na één jaar toepassing" in P. VAN ORSHOVEN en B. MAES (eds.), *De procesrechtswetten van 2007... revisited!*, Brugge, Die Keure, 2009, 125- 207; S. VOET, "Enkele praktische knelpunten bij de toepassing van de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten", *RW 2007-08*, alf. 27, 1129-1134.

⁸ Zie artikelen 508/1 e.v. Ger.W en zie ook: De Hoge Raad voor de Justitie, Advies over de wetsvoorstellen inzake verhaalbaarheid: terugbetaling van kosten en erelonen van advocaten, 12.

Hoofdstuk 1: De rechtsplegingsvergoeding

In de huidige Belgische regelgeving houdt de nieuwe rechtsplegingsvergoeding (hierna 'RPV') een *forfaitaire* tegemoetkoming in, in de *kosten en erelonen* van de *advocaat* van de in *het gelijk* gestelde partij. Het gewijzigde artikel 1022 Ger.W. bepaalt dus dat de honoraria van advocaten verhaalbaar moeten zijn door de in het gelijk gestelde partij. Deze verhaalbaarheid van kosten en erelonen heeft niet altijd tot de mogelijkheden van de in het gelijk gestelde partij behoord. Vóór de inwerkingtreding van de Wet van 21 april 2007⁹ beschouwde de wetgever de kosten en erelonen van advocaten immers niet als verhaalbare gerechtskosten. Slechts die gerechtskosten opgesomd in het oude artikel 1018 Ger.W.¹⁰ kwamen in aanmerking om te worden teruggevorderd. Ook kon de rechter de verliezende partij veroordelen tot het betalen van de sommen die werden beschouwd als invorderbare kosten wegens het verrichten van bepaalde *materiële* daden gesteld door een advocaat.¹¹

Om de evolutie van de rechtsplegingsvergoeding goed in kaart te brengen, wordt dit hoofdstuk opgedeeld in twee delen. Het eerste deel geeft een historische schets van de situatie vóór de invoering van de nieuwe rechtsplegingsvergoeding. Enerzijds gebeurt dit door een situering van relevante wetgeving en rechtspraak, onder meer van het Hof van Cassatie en het Grondwettelijk Hof, en anderzijds door een korte opsomming van relevante wetgevende initiatieven. In het tweede deel wordt de nieuwe wet van 21 april 2007 nader toegelicht door een begripsomschrijving van de nieuwe RPV en de problemen omtrent de RPV in de praktijk.

I. Historische schets van de verhaalbaarheid van advocatenkosten

A. Situering in de wetgeving

1. Het Gerechtelijk Wetboek

a. Principe van niet-verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten

Vóór de invoering van de Wet van 21 april 2007 voorzag het Gerechtelijk Wetboek niet in de mogelijkheid tot het verhalen van de kosten en erelonen van advocaten door de winnende partij op de verliezende tegenpartij. De relevante artikelen in het toenmalige Gerechtelijk Wetboek stelden als principe: "[t]enzij bijzondere wetten anders bepalen, ieder eindvonnis, zelfs ambtshalve de in het ongelijk gestelde partij in de kosten verwijst, onverminderd de overeenkomst tussen de partijen, die het eventueel bekrachtigt". Artikel 1017 Ger.W. voorzag in de wettelijke grondslag voor de toepassing van dit principe.¹² Wat hielden die kosten nu juist in? Artikel 1018 Ger.W.

⁹ Wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat, *BS* 31 mei 2007, p 2954.

¹⁰ In artikel 1018 Ger.W. werden de gerechtskosten nader omschreven in een niet-limitatieve lijst.

¹¹ GwH 14 oktober 1999, nr. 113/99, *BS* 29 december 1999, overw. B.4.: "Uit de parlementaire voorbereiding van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek blijkt dat die bepaling ertoe strekt bepaalde kosten, in de zin van artikel 1018, invorderbaar te stellen ten laste van de in het ongelijk gestelde partij. De wetgever heeft voorzien in een stelsel van vergoedingen, rekening houdend met de afschaffing van het beding tot verhoging van schuldvordering bij het instellen van een rechtsvordering, en heeft die vergoedingen beschouwd als een vervanging van de kosten aangerekend voor materiële handelingen die voordien door de pleitbezorgers werden verricht. Bovendien beoogde de wetgever te waarborgen dat daartoe een forfaitair tarief zou worden gehanteerd".

¹² Vóór de wijziging door de Wet van 21 april 2007.

voorzag in een niet-limitatieve opsomming¹³ van de gerechtskosten, waaronder de sommen bepaald in artikel 1022 Ger.W., zoals de rechtsplegingsvergoeding en de uitgavenvergoeding. Nogmaals werd men als partij met de neus op de feiten gedrukt. Aangezien het ereloon van advocaten niet was opgenomen in de lijst, was het dus niet verhaalbaar als *gerechtstkost*.

Behoudens dit principe van niet-verhaalbaarheid, kende artikel 1022 Ger.W. de mogelijkheid aan een rechter toe om, wanneer een procespartij werd bijgestaan door een advocaat, de in het ongelijk gestelde tegenpartij te veroordelen in de kosten van *bepaalde materiële handelingen*, de zogenaamde rechtsplegingsvergoeding.¹⁴ De verhaalbare kosten werden vastgelegd in het Koninklijk Besluit van 30 november 1970 tot vaststelling van het tarief van de invorderbare kosten bedoeld in artikel 1022 Ger.W.¹⁵ Een opmerking, die hierbij moet worden gemaakt, is dat het Grondwettelijk Hof (toenmalig 'Arbitragehof') in haar arrest van 14 oktober 1999 heeft overwogen dat (toenmalig) artikel 1022 Ger.W. slechts die materiële handelingen beoogt die worden gesteld *door advocaten* in de loop van de rechtspleging (bijvoorbeeld: een aanmaning, een dagvaarding, een conclusie en een pleidooi). Indien een partij in eigen persoon verscheen of zich liet vertegenwoordigen door een vakbondsafgevaardigde, dan kon die partij geen aanspraak maken op de RPV.¹⁶ Dit laatste zal verder worden toegelicht in hoofdstuk 3.

Concluderend kan worden gesteld dat de artikelen 1017-1024 Gerechtelijk Wetboek geen enkele bepaling bevatten die de rechter toeliet de advocatenkosten, verschuldigd door de in het gelijk gestelde partij aan zijn advocaat, ten laste te leggen van de verliezende tegenpartij. Terwijl de wetgever zich gunstig opstelde tegenover het principe van 'ieder voor zich' krachtens artikel 1017 Ger.W., dacht de Koninklijke Commissaris voor de Gerechtelijke Hervorming daar aanvankelijk anders over. De Koninklijke Commissaris had artikel 1022 Ger.W. initieel zo geformuleerd dat er toch een mogelijkheid was voorzien voor de partij aan de rechter te vragen de verliezende tegenpartij te veroordelen tot een vergoeding van de verdedigingskosten. Nochtans kende dit voorgestelde artikel tegenstand van de Senaatscommissies. Ze waren van mening dat het voorgestelde artikel eerder duidde op een tarifiering van de erelonen van advocaten, iets wat ze absoluut wilden vermijden.

De Koninklijke Commissaris steunde de verhaalbaarheid van advocatenkosten op de afschaffing van het ambt van pleitbezorgers,¹⁷ die aanvankelijk de materiële handelingen pleegden. Hun taak kwam, vanaf de invoering van het Gerechtelijk Wetboek, op de schouders van de advocaat terecht.

¹³J. LAENENS, K. BROECKX en D. SCHEERS, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen- Oxford, Intersentia, 2004, 431 (hierna J. LAENENS *et al.* (eds.), *Handboek gerechtelijk recht*, 2004).

¹⁴I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van kosten en erelonen van een advocaat", *RW 2007-08*, 675 (hierna verkort I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007"); zie GwH 14 oktober 1999, overw. B.4. (zie *supra*).

¹⁵KB 30 november 1970 tot vaststelling van het tarief van de invorderbare kosten bedoeld in artikel 1022 Ger.W., *BS* 3 december 1970.

¹⁶GwH 14 oktober 1999, nr. 113/1999, *BS* 29 december 1999, overw. B.5. en B.6.: artikel 1022 is van toepassing op alle niet-strafgerechten van eerste en tweede aanleg. Ook voor de andere gerechten geldt zoals de vredegerechten, arbeidsgerechten, rechtbanken van koophandel geldt dat de partijen geen RPV kan worden toegekend (zie artikelen 728,§§2- 3 Ger.W.).

¹⁷Het ambt van de pleitbezorgers werd afgeschaft bij de inwerkingtreding van het Gerechtelijk Wetboek. Zie Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 478 van het Gerechtelijk Wetboek, *Parl.St.* Senaat 2004-05, nr. 3- 308/8, 46.

Een pleitbezorger was een ministeriële ambtenaar die geraadpleegd werd door rechtszoekenden om hen voor bepaalde gerechten te vertegenwoordigen. Het nadeel van dit systeem was dat de rechtszoekende veelal beroep moest doen op twee juristen: (i) de pleitbezorger voor de vorm van de vordering en (ii) de advocaat voor de inhoud van de vordering.¹⁸ Nochtans wilde de Koninklijke Commissaris niet dat, omwille van de afschaffing van het ambt de pleitbezorger, de rechtzoekende meer kosten moest dragen.¹⁹ Volgens hem was het wenselijk om een som voor de lasten van verdediging te kunnen verhalen op de verliezende tegenpartij.²⁰

Het principe van de niet-verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten kwam hierdoor nog meer onder vuur te liggen.²¹ Uiteindelijk haalde het principe van niet-verhaalbaarheid de bovenhand. Aansluitend hierop stelde de Kamercommissie voor om de vergoeding zoals bepaald in artikel 1022 Ger.W. louter de kosten wegens de uitvoering van bepaalde materiële akten te bevatten.²²

b. Verbod van verhogingsbeding

Gezien het feit dat de bovenstaande wetgeving geen soelaas bracht, stelde de rechtsleer de vraag of partijen eventueel een contractueel beding konden opnemen in hun overeenkomst, waarbij de advocatenkosten ten laste werden gelegd van één van de partijen, indien er een gerechtelijke procedure werd gevoerd (een 'verhogingsbeding').²³ Het Hof van Cassatie heeft in eerdere arresten²⁴ benadrukt dat een dergelijk algemeen en onbeperkt beding in strijd is met het recht van eenieder om zich in rechte te verdedigen, een recht dat van openbare orde is.²⁵ In dezelfde lijn van de arresten van het Hof van Cassatie, heeft de wetgever artikel 1023 in het Gerechtelijk Wetboek ingevoerd, waardoor verhogingsbedingen expliciet werden verboden. Dus ieder beding tot verhoging van de schuldvordering, ingeval deze *in rechte* zou worden geëist, dient als niet-geschreven te worden beschouwd. Desondanks werd door de invoering van dit artikel in het Gerechtelijk Wetboek het probleem niet geheel opgelost, enkel verschoven.²⁶ Schadebedingen kunnen namelijk zo worden geformuleerd dat ze opeisbaar worden *vanaf de wanprestatie*: wanneer er op de vervalddag nog geen betaling verricht is. Het schadebeding is op die manier toch in

¹⁸ S. STIJNS en H. VUYE, "Zakenrecht: tweehonderd jaar oud of tweehonderd jaar jong?" in D. HEIRBAUT en G. MARTYN (eds.), *Napoleons nalatenschap, tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek in België*, Mechelen, Kluwer, 2005, 168.

¹⁹ Zie in B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten en juridische of technische bijstand", *TPR* 2003, afl. 3, 1018- 1019; *Parl.St. Kamer*, 1965- 66, nr. 59/49, 148- 151 (hierna B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten en juridische of technische bijstand", *TPR* 2003").

²⁰ Zie in B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten en juridische of technische bijstand", *TPR* 2003, 1018- 1019; *Parl.St. Kamer*, 1965-66, nr. 59/49, 148: "Men moet er echter rekening mee houden dat wanneer een schuldeiser een vordering moet inspannen om zijn rechten te laten gelden en hiervoor een beroep moet doen op een juridische bijstand, zulks voor hem kosten meebrengt, die hij niet kan verhalen op de tegenpartij. Elke gerechtelijke invordering betekent zodoende een verlies. Het is om hieraan te verhelpen dat de Koninklijke Commissaris, na het advies ingewonnen te hebben van verschillende balies, tot het besluit kwam dat het wenselijk zou zijn, aan de partij die in het gelijk gesteld wordt de gelegenheid te geven de lasten van haar verdediging een som in rekening te brengen die evenals de kosten op de tegenpartij kan ingevorderd worden."

²¹ P. LEFRANC, "Verhalen van kosten", *TBBR* 2005, 179.

²² B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten en juridische of technische bijstand", *TPR* 2003, afl. 3, 1018- 1019.

²³ K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", *NJW* 2005, afl. 100, 187 (hierna verkort K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium").

²⁴ Zie o.m. Cass. 29 september 1967, *RW* 1967- 68, 589; Cass. 23 januari 1968, *RW* 1968-69, 1370.

²⁵ Cass. 29 september 1967, *Arr.Cass.* 1968, 141.

²⁶ K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 187.

overeenstemming met artikel 1023 Ger.W., vermits de vergoeding pas vanaf de wanprestatie opeisbaar wordt en dus niet vanaf de eis in rechte.²⁷

In het Cassatiearrest van 7 april 1995²⁸ sprak het Hof van Cassatie zich opnieuw uit over artikel 1023 Ger.W. Het Hof van Cassatie verbrak het arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen wegens een schending van artikel 1023 Ger.W. en oordeelde dat artikel 1023 Ger. W. "eraan in de weg staat dat partijen overeenkomen dat het bedrag van de schuldvordering wordt verhoogd met het ereloon dat aan een advocaat verschuldigd is, voor het voeren van de rechtspleging, ter invordering van het verschuldigde bedrag".²⁹ Kortom, bevestigde het Hof de ongeldigheid van verhogingsbedingen die advocatenkosten bij de gerechtelijke invordering 'zonder enig onderscheid' ten laste van de schuldenaar kunnen leggen.³⁰

Doordat het Hof van Cassatie in 1995 gebruik maakte van de formulering 'zonder enig onderscheid', ontstonden er in de rechtsleer twee stromingen. RAES stelde dat het verbod op het verhogingsbeding niet absoluut moet worden toegepast. Met andere woorden, er moet een onderscheid worden gemaakt tussen gevallen waarin een dergelijk verhogingsbeding wel geoorloofd of niet geoorloofd is.³¹ Een tweede stroming, zoals bepleit door VAN OEVELEN en BROECKX,³² interpreteerde het arrest van het Hof op een andere manier. Zij waren van mening dat het Hof heeft willen verwijzen "naar het door het bestreden arrest niet gemaakte onderscheid tussen enerzijds het zuivere honorarium, waarvan niet vooraf mag worden bedongen dat het door de tegenpartij moet worden gedragen, en anderzijds de sommen wegens de door de advocaat verrichte handelingen, waarvan aan de in het ongelijk gestelde partij wel de terugbetaling kan worden gevorderd".³³ Bovendien achtte deze stroming het verbod op verhogingsbeding krachtens

²⁷ K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 187.

²⁸ Cass. 7 april 1995, *Arr.Cass.* 1995, 390; *RW* 1995-96, 188-190, noot A. VAN OEVELEN, "De ongeldigheid van het beding tot verhoging van de schuldvordering ingeval deze in rechte wordt opgeëist en de toepassing ervan op de invordering van advocatenhonoraria"; *R.Cass.* 1996, 14-17, noot K. BROECKX, "Het verhogingsbeding m.b.t. advocatenhonoraria: een eerste duidelijk cassatie-arrest omtrent de draagwijdte van art. 1023 Ger.W".

²⁹ Cass. 7 april 1995, *Arr.Cass.* 1995, 390; *R.Cass.* 1996, 16 : "Overwegende dat, krachtens artikel 1023 van het Gerechtelijk Wetboek, ieder beding tot verhoging van de schuldvordering ingeval deze in rechte zou worden geëist, als niet geschreven wordt beschouwd; Dat die wetsbepaling eraan in de weg staat dat de partijen overeenkomen dat het bedrag van de schuldvordering wordt verhoogd met het ereloon dat aan een advocaat verschuldigd is voor het voeren van een rechtspleging ter invordering van het verschuldigde bedrag; Overwegende dat het arrest dat op de enkele gronden dat de partijen waren overeengekomen dat alle kosten, inbegrepen advocatenkosten, in verband met de recuperatie van het openstaand krediet-saldo, ten laste waren van de leners en dat de advocatenkosten redelijk waren, oordeelt dat de laatst bedoelde kosten, erelonen inbegrepen, zonder enig onderscheid door de eisers waren verschuldigd, artikel 1023 van het Gerechtelijk Wetboek schendt".

³⁰ B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten en juridische of technische bijstand", *TPR* 2003, 1022.

³¹ Zie verwijzing in K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 187; S. RAES, "Een bedenking over de verhaalbaarheid van erelonen en kosten van advocaten, in het licht van de rechtspraak van het Hof van Cassatie", *P&B* 1997, 23-24. Vóór de invoering van het Gerechtelijk Wetboek werd niet elk verhogingsbeding als ongeldig beschouwd. Enkel het beding dat algemeen en onbeperkt was, werd als ongeldig beschouwd. Het fundamenteel beginsel van recht van verdediging kwam hierdoor in het gedrang.

³² VAN OEVELEN, A. en BROECKX, K., "De verenigbaarheid met art. 1023 Ger. W. van het beding dat advocatenhonoraria ten laste van de verliezende partij legt: nogmaals het cassatiearrest van 7 april 1995", *P&B* 1997, 28. Zie ook: A. VAN OEVELEN, "De ongeldigheid van het beding tot verhoging van de schuldvordering ingeval deze in rechte wordt opgeëist en de toepassing ervan op de invordering van advocatenhonoraria", *RW* 1995-96, 188-190; K. BROECKX, "Het verhogingsbeding m.b.t. advocatenhonoraria: een eerste duidelijk cassatie-arrest omtrent de draagwijdte van art. 1023 Ger.W", *R. Cass.* 1996, 14-17.

³³ A. VAN OEVELEN, "De ongeldigheid van het beding tot verhoging van de schuldvordering ingeval deze in rechte wordt opgeëist en de toepassing ervan op de invordering van advocatenhonoraria", *RW* 1995-96, 191; A. VAN OEVELEN en K. BROECKX, "De verenigbaarheid met art. 1023 Ger.W. van het beding dat advocatenhonoraria ten laste van de verliezende partij legt: nogmaals het Cassatiearrest van 7 april 1995", *P&B* 1997, 28.

artikel 1023 Ger.W. van openbare orde. Het artikel moet dus ambtshalve zonder onderscheid door de rechter worden toegepast om de rechtszoekende te beschermen en diens recht van toegang tot het gerecht te handhaven.³⁴ Bovendien vloeit uit de openbare orde voort, dat ingeval een beding wordt opgenomen, die de kosten van advocaten ten laste legt van één van de partijen in het geval van een rechtsgeding, een absolute nietigheid betreft en voor niet-geschreven wordt gehouden.³⁵

2. Wet Betalingsachterstand Handelstransacties

a. *Principe van verhaalbaarheid*

Bij de uiteenzetting van de geschiedenis van de RPV is het van belang om even stil te staan bij de wet Betalingsachterstand Handelstransacties.³⁶ De wet Betalingsachterstand Handelstransacties heeft een zekere invloed gehad op de wettelijke initiatieven die later nog beknopt worden toegelicht. Aldus heeft de wetgever onrechtstreeks het debat over de verhaalbaarheid van kosten en ereloon van advocaten uitgelokt.³⁷

De wet Betalingsachterstand Handelstransacties is een omzetting van de Europese Richtlijn nr. 2002/35 betreffende de bestrijding van betalingsachterstand bij handelaars.³⁸ De artikelen 6 en 7 van de wet zijn hierbij relevant. Krachtens artikel 6 van de wet heeft de schuldeiser, tenzij de partijen anders zijn overeengekomen (zie hiervoor artikel 7), zowel recht op een vergoeding van de gerechtskosten, als op een redelijke schadeloosstelling door de schuldenaar voor alle relevante invorderingskosten ontstaan door de betalingsachterstand. Bijgevolg werd hieruit door de meerderheid van de rechtspraak en de rechtsleer afgeleid dat deze invorderingskosten ook de kosten en de erelonen van de advocaat van de schuldeiser kunnen omkaderen.³⁹

Verder laat de wetgever het aan de rechter over om op soevereine wijze te beoordelen of, en in welke mate, deze advocatenkosten op de schuldenaar kunnen worden verhaald.⁴⁰ Daarenboven moet de rechter nagaan of het gevorderde bedrag voor de kosten en het ereloon van de advocaat, veroorzaakt door de betalingsachterstand, wel voldoet aan de vooropgestelde cumulatieve criteria, namelijk die van redelijkheid, relevantie, transparantie en proportionaliteit.⁴¹

³⁴ S. TACK, "Relatie advocaat- cliënt, recente ontwikkelingen", *NjW* 2005, nr. 118, 850 (hierna verkort S. TACK, "Relatie advocaat- cliënt, recente ontwikkelingen").

³⁵ A. VAN OEVELEN, "De ongeldigheid van het beding tot verhoging van de schuldvordering ingeval deze in rechte wordt opgeëist en de toepassing ervan op de invordering van advocatenhonoraria", *RW*, 1995-96, 188; B. CLAESSENS en W. GELDHOF, "Advocatenhonoraria. Vergoedbare schade?", *NjW* 2002, afl. 10, 344.

³⁶ De wet van 2 augustus 2002 betreffende de bestrijding van betalingsachterstanden bij handelstransacties, *BS* 7 augustus 2002.

³⁷ K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 189 en zie *infra*.

³⁸ Deze wet kwam er navolging van de Richtlijn nr. 2000/35/EG van 8 augustus 2000 betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelaars, *PB.L.* 200.

³⁹ B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten van juridische of technische bijstand", *TPR* 2003, 1061-1063; V. SAGAERT en I. SAMOY, "De wet van 2 augustus 2002 betreffende de bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties. Een verwittigd wanbetaler is er twee waard", *RW* 2002-03, (321), nr. 22; M.E. STORME, "De wet van 2 augustus 2002 inzake betalingsachterstand en de discriminatie inzake verhaalbaarheid van advocatenkosten", *TPR* 2003, nr.3, 1078.

⁴⁰ P. LEFRANC, "Verhalen van kosten", 191.

⁴¹ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 677.

De wet Betalingsachterstand Handelstransacties heeft heel wat stof doen opwaaien. De rechtsleer heeft verschillende interessante vragen gesteld omtrent de toepassing van deze wet.⁴² Eén van die vragen handelt over artikel 6 van de Wet Betalingsachterstand Handelstransacties, dat ondernemingen toelaat te voorzien in een schadebeding voor gerechtelijke invorderingskosten, meer bepaald de kosten en erelonen van advocaten met betrekking tot het voeren van de gerechtelijke procedure. Zoals hierboven reeds is uiteengezet, zijn dergelijke bedingen in andere contexten volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie nochtans verboden.⁴³ Daartegenover laat artikel 6 van de Wet Betalingsachterstand Handelstransacties partijen toe in hun overeenkomst een clause op te nemen omtrent de invordering van advocatenkosten.⁴⁴ Hieruit kan worden afgeleid dat het de wetgever zelf is die toelaat dat partijen op voorhand een schadebeding overeenkomen met betrekking tot het vorderen van advocatenkosten.⁴⁵ SAGAERT en SAMOY stellen in hun bijdrage⁴⁶ dat de regeling neergelegd in artikel 6 Wet Betalingsachterstand Handelstransacties een *lex specialis* is tegenover de *lex generalis* vervat in artikel 1023 Ger.W. Nochtans gaat niet iedereen in de rechtsleer akkoord met deze visie. Een andere strekking acht schadebedingen met betrekking tot gerechtelijke invorderingskosten in het kader van de Wet Betalingsachterstand Handelstransacties eveneens verboden.⁴⁷

b. Sprake van discriminatie?

Bijkomend kan de vraag gesteld worden of de wet Betalingsachterstand Handelstransacties geen ongelijkheden teweeg brengt. Het toepassingsgebied van de wet Betalingsachterstand Handelstransacties creëert een artificieel onderscheid tussen schuldeisers: zij die op basis van de wet schadeloosstelling kunnen eisen voor hun invorderingskosten en zij die enkel op basis van de inherent beperkte RPV een vergoeding kunnen eisen.⁴⁸

Ter staving van de verhaalbaarheid van advocatenkosten verwees de rechtsleer naar andere Europese landen, waar de verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten deel uitmaakt van het rechtsstelsel. De rechtsleer pleitte er voor om af te stappen van het principe vervat in artikel 1017 Ger.W. en riep, samen met het Grondwettelijk Hof,⁴⁹ de wetgever op om de rechtsonzekerheid, veroorzaakt door de verschillende rechtsregels, weg te werken door middel van een algemeen wettelijk kader.⁵⁰

⁴² I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 676. Onder meer: in hoeverre een eis tot schadeloosstelling voor invorderingskosten kan worden gecumuleerd met een klassiek schadebeding en conventionele interessen.

⁴³ Zie *infra* noot : Cass. 7 april 1995, 15-16.

⁴⁴ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 676.

⁴⁵ C. PARMENTIER en D. PATART, "La loi du 2 août 2002 concernant la lutte contre le retard de paiement dans les transactions commerciales", *TBH* 2003, 23.

⁴⁶ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 676- 677.

⁴⁷ Zie o.m. K. MAENHOUT, "Verhaalbaarheid van erelonen en kosten van advocaten inzake handelstransacties na de wet van 2 augustus 2002", *RW* 2002-03, 616; W. GELDHOF en M. TISON, "U zal uw facturen op tijd betalen. Nieuwe wetgeving rond de bestrijding van betalingsachterstand", in *Gandius permanente vorming*, Antwerpen, Kluwer, 2003, 25.

⁴⁸ Artikel 2, 1° Wet Betalingsachterstand Handelstransacties; K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 189- 190.

⁴⁹ Zie *infra*.

⁵⁰ K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 190.

B. Situering in de rechtspraak

Het principe dat advocatenkosten niet verhaalbaar zijn op de verliezende tegenpartij bleef onverkort van toepassing. Daarentegen voorzag de nieuwe Wet Betalingsachterstand Handelstransacties er in dat men als partij schadeloosstelling kon eisen voor de invorderingskosten vervat in artikel 6, waardoor er verwarring was ontstaan. Dankzij een grote bijdrage van de rechtspraak, beoogden verschillende wetgevende initiatieven deze verwarring te verhelpen. Met name hebben het Hof van Cassatie en het Grondwettelijk Hof, in verscheidene arresten bijgedragen tot de evolutie van het principe verhaalbaarheid van advocatenkosten, zoals uiteindelijk opgenomen in de Wet Verhaalbaarheid Erelonen van advocaten.

1. Hof van Cassatie

Een opvallend element in de rechtspraak van het Hof van Cassatie is dat er een duidelijke keerpunt is bereikt met het arrest van 1 oktober 1985. Vóór 1 oktober 1985 stelde het Hof van Cassatie zich terughoudend op door herhaaldelijk te oordelen dat een partij niet kan worden veroordeeld tot betaling van de kosten en het ereloon van de advocaat van de tegenpartij. In haar oorspronkelijke arresten van 11 april 1956⁵¹ en 11 juni 1956⁵² begrensde het Hof het probleem van vergoedbare schade door te oordelen dat, wanneer het slachtoffer van een misdrijf beroep doet op een juridisch raadsman, die raadpleging slechts de doelstelling heeft bijstand aan het slachtoffer te verlenen en aldus geen bestanddeel van de schade vormt. Bovendien stelde het Hof vast dat geen enkele wetsbepaling het ereloon van de advocaat onderbracht bij de gerechtskosten ter rekening van de in het ongelijk gestelde partij.⁵³

De oorspronkelijke rechtspraak van het Hof heeft een tweedelige evolutie doorgemaakt met de mijlpaalarresten van (a) 1 oktober 1985 en (b) 2 september 2004⁵⁴ en 16 november 2006⁵⁵, welke een echte doorbraak teweeg brachten in de verhaalbaarheid van advocatenkosten.

a. *Mijlpaalarrest van 1 Oktober 1985*

i. *Vonnis in Eerste Aanleg*

In 1985 kwam er een lichte barst in de vaste rechtspraak en werd het principe van niet-verhaalbaarheid van advocatenkosten voor het eerst ten gronde in vraag gesteld.⁵⁶ Aan de basis van dit debat lag een vonnis van een vrederechter van het kanton Sint-Gillis betreffende een vordering tegen een rechtsbijstandsverzekeraar, die de terugbetaling van de kosten en het ereloon van de advocaat had geweigerd.⁵⁷ De vordering beoogde de terugbetaling van de geweigerde

⁵¹ Cass. 11 april 1956, *Pas.* 1956, I, 841; *RW* 1956-57, 1355.

⁵² Cass. 11 juni 1956, *Pas.* 1956, I, 1098; Cass. 18 juni 1964, *Pas.* 1964, I, 1121.

⁵³ Het Hof van Cassatie herhaalde deze zienswijze in zijn arresten van 20 oktober 1994 en 5 mei 1999; K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 183.

⁵⁴ Cass. 2 september 2004, *Pas.* 2004, 1217, met conclusie van advocaat- generaal A. HENKES, *RW* 2004- 05, 535, met conclusie van advocaat- generaal A. HENKES en noot B. WILMS en K. CHRISTIAENS, *JT* 2004, 684.

⁵⁵ Cass. 16 november 2006, *RW* 2006- 07, 1128, met noot, *JT* 2007, 14, met noot B. DE CONINCK en *RGAR* 207, nr. 14.205, met noot N. ESTIENNE.

⁵⁶ K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 183.

⁵⁷ Vred. Sint-Gillis 1 oktober 1985, *T.Vred.* 1987.

kosten alsook de kosten en het ereloon van de advocaat opgelopen door het instellen van een tweede procedure wegens de contractuele wanprestatie van zijn rechtsbijstandsverzekeraar. *In casu* werden de contractuele vorderingen echter niet gedekt door de rechtsbijstandsverzekering, maar door een speciale verzekering voor advocatenkosten ingeval van een vervolging door het Openbaar Ministerie voor de politie- of correctionele rechtbank.⁵⁸ Ondanks de vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie, oordeelde de vrederechter niettemin dat de rechtsbijstandsverzekeraar moest instaan voor het ereloon van de advocaat uitgegeven naar aanleiding van de contractuele wanprestatie.

De vrederechter motiveerde het vonnis aan de hand van drie argumenten. Ten eerste druiste het principiële verbod tot verhaalbaarheid van het ereloon van een advocaat in tegen de 'wet', gezien de wet net wel voorzag in een schadeloosstelling betreffende de procedure.⁵⁹ Door dit argument op te werpen, negeerde de vrederechter de traditionele vaste lijn in wetgeving en rechtspraak. Uit de relevante parlementaire voorbereiding van het Gerechtelijk Wetboek blijkt duidelijk dat het toenmalig artikel 1017 Ger.W.de erelonen van advocaten niet onderbracht onder de terugvorderbare gerechtskosten.⁶⁰

Ten tweede gaf de vrederechter aan dat verscheidene internationale hoven en tribunalen is opgenomen, waaronder ook het Hof van Justitie van de Europese Unie het principe van verhaalbaarheid in hun procedurereglementen opgenomen hebben. De rechter concludeerde dat België ook het principe zou moeten toepassen aangezien België lid is van de Europese Unie. Daartegenover stelde BALATE⁶¹, waarbij VAN KILDONCK zich tevens aansloot, dat deze motivatie geen afdoende argument vormde voor de toepassing van het principe van verhaalbaarheid van het advocatenhonorarium op nationaal niveau.⁶²

Ten slotte stelde het vonnis op de principes van billijkheid en de belangen van rechtzoekenden. VAN KILDONCK ging akkoord met het argument dat het niet meer dan rechtvaardig is dat de winnende partij *geen* financiële last dient te dragen van de strijd die hij voor het gerecht gevoerd heeft. Dan rees de vraag in hoeverre de verliezende partij de financiële last moet dragen van de in het gelijk gestelde partij opdat het fundamenteel beginsel van toegang tot het gerecht gewaarborgd kan blijven. In hoofdstuk 2 van deze scriptie wordt er verder ingegaan op de inspanningen die de wetgever heeft geleverd om een antwoord te vormen op deze vraag.

ii. Cassatiearrest van 28 april 1986

Ondanks de niet volledig overtuigende motivering van het vonnis van de vrederechter, veroorzaakte het wel een kleine ommekeer in de traditionele rechtspraak van het Hof van Cassatie.

⁵⁸ K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 183.

⁵⁹ Zoals hierboven uiteengezet, werd de verhaalbaarheid van ereloon en kosten van advocaten niet opgenomen als gerechtskosten in *het Gerechtelijk Wetboek*, meer bepaald in artikel 1017 Ger.W. Hierdoor bood de wet geen houvast maar creëerde enkel meer rechtsonzekerheid.

⁶⁰ Parlementaire voorbereiding van Gerechtelijk wetboek, *Parl.St.* Kamer 1965- 66, nr. 59/49, 151.

⁶¹ E. BALATE, "Les honoraires d'avocat à charge de la partie succombante: facteur d'accès à la justice ou non?", *T. Vred.* 1987, 39.

⁶² K. VAN KILDONCK, "Verhaalbaarheid advocatenhonorarium", 183.

In haar arrest van 28 april 1986⁶³ oordeelde het Hof van Cassatie dat "de rechter in feite en derhalve op onaantastbare wijze, binnen de perken van de conclusies van de partijen, het bestaan en de omvang van de schade beoordeelt en met name of in een bepaald geval de kosten van aanstelling van een deskundige en van een raadsman bestanddelen zijn van de schade". Deze overweging bevestigde dat advocatenkosten bestanddelen kunnen vormen van de schade vergoedbaar onder contractuele aansprakelijkheid.⁶⁴

Hoewel de bovenstaande overweging in eerste instantie duidelijk lijkt, moet er volgens DEMEULENAERE wederom rekening worden gehouden met de specifieke omstandigheden die gepaard gaan met dit arrest.⁶⁵ Dit arrest handelt opnieuw over een dispuut tussen een verzekerde en een rechtsbijstandsverzekeraar, waarbij die laatste aan een contractuele verplichting, meer bepaald het verlenen van rechtsbijstand, had verzaakt. Dit arrest was echter niets meer dan een bevestiging van de verhaalbaarheid van het ereloon van advocaten, indien de contractuele verplichting in de rechtsbijstandsverzekering om de kosten te vergoeden niet werd nagekomen. Ook dit arrest slaagde er niet in de wetgever te overtuigen een algemeen principe van verhaalbaarheid van het ereloon van advocaten in te voeren.⁶⁶

iii. Cassatiearrest van 28 februari 2002

Twee decennia later bouwde het Hof van Cassatie voort op de bovenvermelde lijn. In haar arrest van 28 februari 2002⁶⁷ oordeelde het Hof dat "artikel 1382 Burgerlijk Wetboek niet uitsluit dat de vergoedingsverplichting zich kan uitstrekken tot de kosten die de benadeelde partij diende te besteden met het oog op de vaststelling van de schade en de omvang ervan". Aldus bevestigde het Hof dat de kosten van een deskundigenonderzoek konden worden teruggevorderd van de verliezende tegenpartij.⁶⁸

Verder leidde dit arrest tot verdeeldheid in de rechtsleer en in de lagere rechtspraak. Vooral de woorden "kosten met het oog op de vaststelling van de schade" leidden tot verschillende interpretaties. De vraag die hier rees is of de advocatenkosten in rekening konden worden gebracht en of die daarenboven konden worden beschouwd als een onderdeel van de schade vergoedbaar onder buitencontractuele aansprakelijkheid.⁶⁹

⁶³ Cass. 28 april 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 1155, noot; *RW* 1986-87, kol. 1907.

⁶⁴ S. TACK, "Relatie advocaat- cliënt, recente ontwikkelingen", *NjW* 2005, nr. 118, 850.

⁶⁵ B. DEMEULENAERE, "Advocatenhonoraria- een consumentvriendelijk perspectief", *TPR* 1988, 14, nr. 34-35, 22.

⁶⁶ B. DE CONINCK, "La répétibilité des honoraires d' avocat dans le contentieux de la réparation du dommage", *RGAR* 2003, nr. 13750.

⁶⁷ Cass. 28 februari 2002, *Arr.Cass.* 2002, 642, *RW* 2002-03, 19, met noot S. MOSSELMANS, *NjW* 2002, 351, met noot I. BOONE, *De Verz.* 2002, 701, met noot P. GRAULUS en *RGAR* 2003, nr. 13754, met noot F. GLANSDORFF. Het betrof een aanvaring in de haven van Zeebrugge tussen een schip en een loodsboot. De partijen hadden een minnelijke expertise gestart, beide partijen zouden een expert aanstellen, zodat er geen kosten moesten gemaakt worden voor een gerechtelijk deskundigenonderzoek om de omvang van de schade aan de vaartuigen na te gaan.

⁶⁸ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 678. Zie ook Brussel 16 januari 2003, *RGAR* 2003, nr. 13.755.

⁶⁹ S. TACK, "Relatie advocaat- cliënt, recente ontwikkelingen", *NjW* 2005, nr. 118, 851.

De meerderheid van de rechtsleer meende dat het arrest slechts handelde over de expertisekosten gemaakt om het bestaan en de omvang van de schade vast te stellen. Zij stelden dat het arrest zich niet uitsprak over de kosten en het ereloon van advocaten. Anderen daarentegen waren de mening toegedaan dat de advocatenkosten in die mate wel inbegrepen konden worden, zodat niet enkel de kosten van een technische raadsman, maar tevens de kosten en erelonen van een juridisch raadsman zouden kunnen worden verhaald op de verliezende partij.⁷⁰ Belangrijk hierbij is de nuance dat de kosten en het ereloon van een advocaat niet *per se* ten laste van de verliezende tegenpartij zouden kunnen worden gelegd. Bijgevolg zou het aan de rechter zijn om te beoordelen of alle voorwaarden van de tenlastelegging *in casu* bewerkstelligd zijn.

Daarnaast was ook de lagere rechtspraak verdeeld. Een zekere strekking bleef zich vastklampen aan de traditionele rechtspraak.⁷¹ Daartegenover accepteerde een andere strekking dat de kosten en het ereloon van een advocaat door de verliezende tegenpartij moet worden gedragen.⁷²

b. De arresten van 2 september 2004 en van 16 november 2006

i. Cassatiearrest van 2 september 2004

Het arrest van 2 september 2004⁷³ vormde een keerpunt voor het Hof van Cassatie in het debat over het principe van de verhaalbaarheid van erelonen van advocaten en bouwde voort op de voorafgaande stappen, die het Hof had gezet in de bovenvermelde arresten.⁷⁴ *In casu* bevestigde het Hof dat de verliezende partij op basis van contractuele wanprestatie veroordeeld kan worden tot betaling van (het merendeel van) de kosten van expertise en het ereloon van de advocaat van de tegenpartij., in zoverre zij een noodzakelijk karakter vertonen.⁷⁵

Aan de basis van het arrest lag een Cassatieberoep tegen een vonnis van 2 november 2000 van het Hof van Beroep te Luik inzake een bouwgeschil.⁷⁶ Wegens de vele complicaties die zich in het geschil voordeden, oordeelde het Hof van Beroep dat de eisende partij genoodzaakt was om beroep te doen op een juridisch raadsman om schadevergoeding te bekomen. Aldus besloot het Hof van Beroep de architect en de aannemer als aansprakelijke partijen *in solidum* te veroordelen

⁷⁰ Zie o.m. W. GELDHOF en B. CLAESSENS, "Advocatenhonoraria", *NjW* 2002, nr. 10, 342-346. P. GRAULUS, "Kosten van de verdediging: het Hof van Cassatie neemt een bocht van 180 graden!" (noot onder Cass. 28 februari 2002), *De Verz.* 2002, 704-707; K. MAENHOUT, "Verhaalbaarheid van erelonen en kosten van advocaten inzake handelstransacties na de wet van 2 augustus 2002", *RW* 2002-03, 615; A. VAN OEVELEN, "Kan een belastingplichtige het aan zijn advocaat of adviseur betaalde honorarium als een schadepost terugvorderen van de fiscus?", *AFT* 2003, afl. 5, 229-233.

⁷¹ Antwerpen 24 juni 2003, *NjW* 2003, 1299.

⁷² Zie Luik 16 oktober 2003, *P&B* 2003, nr. 5.387.

⁷³ Cass. 2 september 2004, *NjW* 2004, 953; Arr.Cass. 2004, afl. 9, 1271, concl. HENKES; *Juristenkrant* 2004 (weergave H. LAMON), afl. 94, 8; *Juristenkrant* 2004 (weergave P. VAN ORSHOVEN), afl. 94, 8; <http://www.cass.be> (22 september 2004), concl. HENKES; *JT* 2004, afl. 6148, 684 en <http://jt.larcier.be/> (28 september 2004), noot B. DE CONINCK; *JLMB* 2004, afl. 30, 1320 en <http://jlmbl.larcier.be> (13 oktober 2004), noot D. PHILIPPE; *Journ. proc.* 2004, afl. 486, 29; *NjW* 2004, afl. 81, 953, noot RDC; *Pas.* 2004, afl. 7-8, 1217, concl. O.M.; *CDPK* 2004, afl. 3, 412; *RABG* 2005, afl. 3, 212, concl. HENKES, noot N. CLIJMANS; *RGAR* 2005, afl. 1, nr. 13946, concl. O.M., noot B. DE CONINCK, V. CALLEWAERT; *RGAR* 2005, afl. 1, nr. 13946, concl. O.M., noot G. CLOSSET-MARCHAL, J. VAN DROOGHENBROECK; *Rev.not.b.* 2004, afl. 2979, 471, noot D. STERCKX; *RW* 2004-05, afl. 14, 535 en <http://www.rw.be/> (10 december 2004), noot K. CHRISTIAENS, B. WILMS; *TFRnet* <http://tfrnet.larcier.be/>; *T.Not.* 2004, afl. 12, 711, noot C. DE BUSSCHERE; *T.Strafr.* 2004, afl. 8, 461; *T.Verz.* 2005, afl. 2, 356, noot DE RODE, H.; *T.Verz.* 2005, afl. 2, 356, noot J. GEORGE, H. DE RODE.

⁷⁴ Zie *supra* Cassatiearresten van 28 april 1986 en 28 februari 2002.

⁷⁵ S. TACK, "Relatie advocaat- cliënt, recente ontwikkelingen", *NjW* 2005, nr. 118, 853.

⁷⁶ Luik 2 november 2000, *RGAR* 2002, nr. 13.514.

tot het betalen van 1 frank provisionele vergoeding voor de kosten en het ereloon van de advocaat slechts *voor zover* deze de RPV te boven gingen.⁷⁷ Het Hof van Beroep beschouwde het merendeel van de expertisekosten en het advocatenhonorarium als deel van de contractuele schade, en dit in tegenstelling tot de traditionele visie van Cassatierechtspraak.⁷⁸ De architect en de aannemer tekenden cassatieberoep aan tegen het vonnis.

Het Hof van Cassatie wees erop dat het Hof van Beroep: “[...] het honorarium van de advocaten en van de technische raadslieden niet beschouwt als kosten en uitgaven in de zin van de artikelen 1017 tot 1022 van het Gerechtelijk Wetboek”, maar als “een element van de schade die ten gevolge van de aan één van de eisers ten laste gelegde contractuele tekortkomingen, aan de verweerders is toegebracht”. De artikelen 1149 en 1151 van het Burgerlijk Wetboek (hierna ‘BW’) waren van specifiek belang in dit arrest. Krachtens artikel 1149 BW geldt, dat ingeval van een contractuele wanprestatie de aan de schuldeiser verschuldigde schadevergoeding bestaat in geleden verlies en in gederfde winst. Artikel 1151 BW stelt op zijn beurt dat de verschuldigde schadevergoeding slechts datgene omvat dat *een onmiddellijk en rechtstreeks gevolg* is van het niet uitvoeren van de overeenkomst. Het Hof van Cassatie kwam tot het volgende besluit: “Het honorarium en de kosten van een advocaat of van een technisch raadsman die de benadeelde van een contractuele fout heeft betaald, kunnen een vergoedbaar element van zijn schade vormen, *in zoverre* zij dat *noodzakelijk* karakter *vertonen*” (nadruk toegevoegd).

Kortom, het omstreden Cassatiearrest erkende dat, indien de schuldeiser de nakoming van een verbintenis in rechte moet vorderen ter aanleiding van een *contractuele* wanprestatie, hij tevens een vergoeding kan vorderen voor de kosten van de raadsman die hem daarvoor bijstand verleende en hem daarbij vertegenwoordigde.⁷⁹ Aldus omvatten de verhaalbare kosten niet langer enkel de kosten van een technisch raadsman, maar tevens de kosten van een juridisch raadsman.

Niettemin moet er rekening worden gehouden met het toepassingsgebied dat werd uiteengezet door het Hof van Cassatie. Zo stelde het Hof dat er niet alleen sprake moet zijn van een *contractuele wanprestatie*, maar ook dat de advocatenkosten een *noodzakelijk karakter* vertonen om een vergoedbaar element van de schade te kunnen vormen. Met andere woorden, teneinde een eisende partij een vergoeding kan vorderen voor de kosten van de raadsman die hem bijstand verleent en vertegenwoordigt, moeten de kosten en het ereloon van die raadsman in causaal verband staan met de contractuele wanprestatie van de tegenpartij (*i.e.* een *conditio sine qua non* vormen).⁸⁰

Ondanks het feit dat het Hof leek af te stappen van haar traditionele visie, kon dit principe van verhaalbaarheid van de kosten en het ereloon van advocaten niet in alle materies worden toegepast. In het bijzonder was het principe zoals verwoord door het Hof niet toepasselijk in geschillen van familiale of arbeidsrechtelijke aard. In dit laatste geval deed een werknemer, aangesloten bij een representatieve vakbond, immers veelal beroep op een vakbondsafgevaardigde

⁷⁷ K. VAN KILDONCK, “Verhaalbaarheid advocatenhonorarium”, 186.

⁷⁸ K. VAN KILDONCK, “Verhaalbaarheid advocatenhonorarium”, 186.

⁷⁹ I. SAMOY en V. SAGAERT, “De wet van 21 april 2007”, 679.

⁸⁰ Artikel 1151 BW; I. SAMOY en V. SAGAERT, “De wet van 21 april 2007”, 679.

die geen raadsman is zoals bedoeld door het Hof van Cassatie.⁸¹ Een dergelijke situatie voldeed niet aan de vereisten die het Hof van Cassatie uiteenzette in haar arrest en daardoor kon het nieuwe principe van verhaalbaarheid niet van toepassing zijn.

Het was dan ook niet verrassend dat het bovenvermelde Cassatiearrest aanleiding gaf tot uiteenlopende interpretaties. De rechtsleer was verdeeld in die zin dat er zowel geopteerd werd voor een ruime⁸² als voor een strikte interpretatie.⁸³

ii. Cassatiearrest van 16 november 2006

In het principiearrest van 2 september 2004 sprak het Hof van Cassatie zich duidelijk uit over de mogelijkheid van het verhalen van de kosten en het ereloon van advocaten indien er zich een *contractuele* wanprestatie voordeed. Dit arrest veroorzaakte echter een zekere onenigheid over het juiste toepassingsgebied van die mogelijkheid van verhaalbaarheid. De rechtsleer verwachtte dat het Hof haar rechtspraak verder zou vasthouden en zo de lijn zou doortrekken naar situaties van buitencontractuele aansprakelijkheid.

Die verwachtingen, die de rechtsleer had vooropgesteld, werden in verscheidene latere arresten bevestigd, daar de causaliteitsvereiste van artikel 1151 BW voor contractuele aansprakelijkheid en van artikel 1382 BW voor buitencontractuele aansprakelijkheid consistent en op dezelfde wijze worden geïnterpreteerd door de rechtspraak.⁸⁴ In een arrest van 16 november 2006⁸⁵ sprak het Hof van Cassatie zich uit over *buitencontractuele* aansprakelijkheid. Het betrof een Cassatieberoep tegen een arrest van 29 juni 2004 gewezen door het Hof van Beroep te Bergen.⁸⁶ Het Hof stelde dat "[h]et honorarium en de kosten van een advocaat die de benadeelde van een extracontractuele fout heeft betaald, kunnen een te vergoeden bestanddeel van zijn schade uitmaken, in zoverre ze *noodzakelijk* zijn om de benadeelde de mogelijkheid te bieden om zijn rechten op vergoeding van zijn schade te doen gelden". Weer stelde het Hof de vereiste van noodzakelijkheid voorop.

Opnieuw deed het Hof van Cassatie stof opwaaien in (lagere) rechtspraak en rechtsleer, met rechtsonzekerheid tot gevolg. Het arrest van 2 september 2004 zorgde, in het bijzonder, voor heel wat opschudding, vanwege de interpretatieproblemen die het arrest met zich meebracht. Daarenboven doken er ook vragen op hoe deze arresten zich moesten verhouden ten opzichte van de bovenvermelde Wet van 2 augustus 2002 betreffende de Betalingsachterstand Handelstransacties. De rechtsleer riep de wetgever op tot een wetgevend initiatief om duidelijkheid te scheppen.

⁸¹ Zie *infra* noot voor een uitgebreide toelichting betreffende het onderscheid tussen advocaten en representatieve vakbondsafgevaardigden, hoofdstuk 3: Vertegenwoordiging in rechte.

⁸² Zie H. LAMON, "The winner takes it all", *Juristenkrant*, nr. 94, 22 september 2004, 8-9.

⁸³ P. VAN ORSHOVEN, "The loser's standing small?", *Juristenkrant* 2004, nr. 94, 8.

⁸⁴ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 679.

⁸⁵ Cass. 16 november 2006, *RW* 2006-07, 1128, met noot *JT* 2007, 14, met noot B. DE CONINCK en *RGAR* 2007, nr. 14.205, met noot N. ESTIENNE.

⁸⁶ Bergen 8 november 2004, *JLMB* 2005, 676, met noot C. PARMENTIER, "Le caractère nécessaire de l'intervention de l'avocat, condition de la répétibilité des frais de defense".

2. Het Grondwettelijk Hof

Naast het Hof van Cassatie kreeg ook het Grondwettelijk Hof (toenmalig Arbitragehof) meermaals de kans om zich uit te spreken in het debat over de verhaalbaarheid van de kosten en erelonen van advocaten. In het bijzonder in de arresten van 19 april 2006 en 17 januari 2007 beklemtoonde het Hof dat een wetgevend initiatief noodzakelijk was.

a. *Arrest van 19 april 2006*

In een arrest van 19 april 2006⁸⁷ sprak het Grondwettelijk Hof zich uit over een prejudiciële vraag van de Correctionele rechtbank te Leuven. Of de artikelen 1382 en 1383 BW de artikelen 10 en 11 GW in samenhang met artikel 6 EVRM, schonden. De burgerlijke partij vorderde van de beklaagde schadevergoeding op grond van het aan de beklaagde ten laste gelegde misdrijf. De vraag naar een mogelijke vorm van discriminatie dook hierbij op, aangezien de beklaagde, indien hij in het ongelijk gesteld wordt, de advocatenkosten zou moeten betalen terwijl hij zelf, indien in het gelijk gesteld wordt die kosten niet zou kunnen terugvorderen. Daarenboven moet de burgerlijke partij, indien zij in het ongelijk gesteld wordt, die kosten ook niet betalen.

Het Grondwettelijk Hof beklemtoonde verschillende belangrijke aspecten. Ten eerste hechtte het Hof aanzienlijk veel belang aan de beginselen van toegang tot de rechter en wapengelijkheid.⁸⁸ Bijgevolg oordeelde het Hof dat het aan de wetgever was om een concrete draagwijdte te geven aan deze algemene beginselen, die bovendien door het EVRM⁸⁹ worden gewaarborgd. Daarnaast wees het Hof erop dat het tevens aan de wetgever toekwam om te bepalen in welke mate de verhaalbaarheid van de kosten en van het ereloon van de advocaat daartoe kon bijdragen.

Vervolgens ging het Hof na of de partijen op discriminerende wijze werden behandeld, zonder zich in de plaats van de wetgever te stellen. Bovendien gaf het Hof aan dat de mogelijke kostprijs van een gerechtelijke procedure een invloed kon hebben op zowel de beslissing om een vordering in te stellen als de beslissing om zich tegen een eis te verweren.⁹⁰

Opdat er een einde zou komen aan de discriminatie stelde het Hof dan ook dat het aan de wetgever zelf toekwam, alsook dat het aan hem alléén toekwam om te oordelen op welke wijze en in welke mate de verhaalbaarheid van het ereloon en van de kosten van een advocaat diende te worden georganiseerd. Daarbij verwees het Hof naar andere Europese lidstaten zoals Nederland, Frankrijk en Duitsland waar de verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten tevens het voorwerp uitmaken in nationale regelgeving.⁹¹

⁸⁷ GwH 19 april 2006, nr. 2006/57, *BS* 7 juli 2006, 34165, *RW* 2005- 06, 1614, met noot, *JLMB* 2006, 721, *JT* 2006, 285, met noot B. DE CONINCK, *NjW* 2006, 406, met noot N. PEETERS, *P&B* 2006, 98 en *RABG* 2006, 847, met noot.

⁸⁸ GwH 19 april 2006, overw. B.4.3 e.v.

⁸⁹ Artikel 6 EVRM.

⁹⁰ GwH 19 april 2006, overw.B.4.6.

⁹¹ *Infra* hoofdstuk 2, deel B: De Rechtsvergelijking,

Kortom, het Hof oordeelde dat er inderdaad sprake was van een schending van de artikelen 10 en 11 GW, in samenhang gelezen met artikel 6 EVRM. Nochtans stelde het Hof dat het niet de wetgeving (artikelen 1149 en 1382 BW) zelf was die aan de oorsprong van de discriminatie lag, echter wel de manier waarop die door het Hof van Cassatie werd geïnterpreteerd.⁹² Het kwam dus aan de wetgever toe om actie te ondernemen en een einde te stellen aan deze discriminatie.

b. Arrest van 17 januari 2007

Een tweede arrest van 17 januari 2007⁹³ handelde over een prejudiciële vraag van de vrederechter van het vierde kanton Antwerpen of er sprake was van een verschil in behandeling tussen enerzijds handelstransacties aangegaan in de zin van de Wet Betalingsachterstand Handelstransacties waarbij een tussenkomst in of terugbetaling van advocatenkosten in geval van dispuut wel mogelijk was, en anderzijds handelstransacties aangegaan buiten het toepassingsgebied van de Wet, waar dergelijk terugbetaling niet mogelijk was.

Het Grondwettelijk Hof besloot eveneens dat er sprake was van een discriminatoir verschil in behandeling.⁹⁴ Het Hof verwees hiervoor onder meer naar de bovenvermelde Cassatiearresten van 7 april 1995 en 2 september 2004.

Verder haalde het Hof aan dat het verschil in behandeling niet voortvloeide uit de Wet Betalingsachterstand Handelstransacties zelf, maar uit het feit dat de wetgever niet op algemene wijze optrad door te voorzien in de verhaalbaarheid van de kosten en ereloon van advocaten.⁹⁵ Daarnaast was het Hof nogmaals van oordeel dat het aan de wetgever toekwam om op te treden in deze materie van verhaalbaarheid.

Met dit arrest legde het Grondwettelijk Hof de bal resoluut in het kamp van de wetgever. Uiteindelijk heeft de wetgever gehoor gegeven aan de verschillende oproepen, waarbij het Grondwettelijk Hof de voornaamste rol speelde. Het volgende deel van deze scriptie licht de resulterende wetgevende initiatieven kort toe.

C. Wetgevende initiatieven

In de afgelopen jaren werden er meerdere malen wetgevende initiatieven genomen, maar geen enkel initiatief haalde het Parlement. Dit onderdeel staat kort stil bij de initiatieven ingevoerd net voor en net na de Beleidsnota van 28 oktober 2005 van toenmalige Minister van Justitie Laurette ONKELINX.⁹⁶ De beleidsnota stelde als voornaamste doelstelling het herstellen van het vertrouwen in de gerechtelijke instellingen.⁹⁷ Om die doelstelling te bereiken, somde de beleidsnota verscheidene parameters op zoals de burgerlijke aspecten van justitie. Deze parameter besteedde

⁹² I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 679.

⁹³ GwH 17 januari 2007, nr. 16/2007, BS 9 maart 2007, 12.396.

⁹⁴ GwH 17 januari 2007, zie overw. B.5.

⁹⁵ GwH 17 januari 2007, zie overw. B.7.

⁹⁶ Algemene beleidsnota van Minister van justitie, *Parl.St.* Kamer 2005-2006, nr. 51K2045/005, 13-15.

⁹⁷ Andere parameters: het wegwerken van gerechtelijke achterstand, de modernisering van de rechterlijke orde, etc.

bijzondere aandacht aan het moeilijke onderwerp van de verhaalbaarheid van advocatenkosten. Hierbij stelde de Minister enkele krachtlijnen voorop voor een eventuele oplossing. Ten eerste zou de oplossing een einde moeten stellen aan de rechtsonzekerheid. Verder zou vermeden moeten worden dat er een oplossing werd aangebracht die aanleiding zou geven tot het voeren van een proces binnen het proces, waardoor de gerechtelijke achterstand nog meer zou kunnen toenemen. Tenslotte zou een mogelijke oplossing eveneens op een correcte manier een antwoord moeten geven op de gehele complexiteit van het probleem.⁹⁸ Op die manier moest de toegang tot het gerecht worden gewaarborgd.⁹⁹

Met deze krachtlijnen in het achterhoofd werden er verschillende wetsvoorstellen ingediend. Maar ook vóór de beleidsnota van de Minister van Justitie werd reeds een wetgevend initiatief voorgedragen: het Wetsvoorstel van 19 april 2005 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de Rechtsplegingsvergoeding. Na de invoering van de beleidsnota volgden er nog twee wetsvoorstellen: het Wetsvoorstel van 1 september 2005 tot Wijziging van de Artikelen 1018, 6° en 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetsvoorstel van 4 mei 2006 betreffende de Verhaalbaarheid van de Erelonen en Kosten Verbonden aan de Bijstand van de Advocaat.¹⁰⁰ Wat opvalt is dat elk van de drie wetsvoorstellen hun oplossing zochten in het procesrecht. Een alternatieve oplossing had erin bestaan het foutcriterium van artikelen 1382-1383 BW te gebruiken. De Belgische wetgever heeft hier echter niet voor gekozen, dit blijkt ook duidelijk uit de parlementaire voorbereiding die de Wet van 21 april 2007 voorafgaat. Volgens de wetgever die zich had aangesloten bij de visie van B. DE TEMMERMAN, paste het aansprakelijkheidsrecht niet als grondslag, aangezien de verhaalbaarheid van kosten van de juridische bijstand voor het voeren van een procedure een procesrechtelijke aangelegenheid was.¹⁰¹ De drie wetsvoorstellen beoogden een wijziging van de artikelen 1017 t.e.m. 1024 Ger.W. Het laatste wetsvoorstel haalde, na heel wat amenderingen, uiteindelijk de eindstreep en mondde uit in de Wet van 21 april 2007 betreffende de Verhaalbaarheid van de Erelonen en de Kosten Verbonden aan de Bijstand van een Advocaat. Het volgende onderdeel onderzoekt de wet van 21 april 2007.

II. De wet van 21 april 2007

A. Algemeen

Het voorafgaande bevestigt dat de fundamentele basisprincipes zoals o.a. de toegang tot het gerecht niet zomaar over het hoofd kunnen gezien worden en dus gewaarborgd moeten blijven. De wet van 21 april 2007 hield rekening met die verschillende fundamentele basisprincipes. Zo hecht de wet aanzienlijk wat aandacht aan een gelijke toegang tot het gerecht die vergemakkelijkt moet worden door middel van eenvoudige, transparante, snelle, kwaliteitsvolle en betaalbare

⁹⁸ Algemene beleidsnota van Minister van justitie, *Parl.St.* . Kamer 2005-2006, nr. 51K2045/005, 14-15.

⁹⁹ Algemene beleidsnota van Minister van justitie, *Parl.St.* . Kamer 2005-2006, nr. 51K2045/005, 14.

¹⁰⁰ Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2005-06, 3-1686/1. Op 4 mei 2006 legden de senatoren Talhaoui en Koninckx dit wetsvoorstel neer.

¹⁰¹ Zie: B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten en juridische of technische bijstand, *TPR* 2003, 1056-1058. Zie ook: Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2005-06, 3- 1686/5, 6-7. Andere regels zoals die van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid passen niet bij de regeling van verhaalbaarheid advocatenkosten.

procedures.¹⁰² Het is geen gemakkelijke opdracht geweest voor de wetgever om de reeds geldende wetgeving en uitgevaardigde rechtspraak met elkaar te verzoenen.¹⁰³ Uit de drie opgesomde wetsvoorstellen kan worden afgeleid dat de wetgever ervoor heeft gekozen het procesrecht als grondslag te nemen door de artikelen 1017 t.e.m. 1024 Ger.W. te wijzigen. Het voorgaande leidt tot het besluit dat de wetgever niet het aansprakelijkheidsrecht als grondslag heeft genomen, maar wel het procesrisico en het procesbeleid.¹⁰⁴

De wet van 21 april verscheen op 31 mei 2007 in het Belgisch Staatsblad en trad in werking op 1 januari 2008. Ondertussen heeft de wet reeds twee reparatiewetten ondergaan: de wet van 22 december 2008¹⁰⁵ en de wet van 21 februari 2010.¹⁰⁶

De rechtsplegingsvergoeding werd op twee manieren vernieuwd: ten eerste kreeg het begrip van de RPV zelf een nieuwe invulling, waardoor het ook de kosten en erelonen van advocaten omvatte en ten tweede werd een verhoging van de rechtsplegingsvergoedingen ingevoerd met het KB van 26 oktober 2007.¹⁰⁷

Het volgende onderdeel omschrijft de verschillende onderdelen van de nieuwe RPV.

B. Begripsomschrijving van de nieuwe RPV

1. Nieuwe invulling van de RPV

Een eerste vernieuwing van de RPV bestond erin dat het begrip een geheel nieuwe invulling kreeg door de wet van 21 april 2007. Het oorspronkelijk principe, zoals vervat in de oude wetgeving en de traditionele rechtspraak van het Hof van Cassatie, stelde dat de kosten en de erelonen van advocaten niet verhaald konden worden op de verliezende tegenpartij.¹⁰⁸ Deze zienswijze is geheel veranderd door de invoering van deze wet.

Voor een goede begripsomschrijving van de nieuwe rechtsplegingsvergoeding, kan worden teruggerepen naar artikel 1017 Ger. W. Dit artikel bepaalt immers dat de rechter in zijn eindvonnis, zelfs ambtshalve, de in het ongelijk gestelde partij in de kosten moet verwijzen. Daarenboven verduidelijkt artikel 1018 Ger. W. aan de hand van een niet- exhaustieve lijst, wat er moet worden begrepen onder de 'kosten'. Krachtens dit artikel omvatten de gerechtskosten:

¹⁰² Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl. St.* Senaat 2005-06, 3-1686/5, 1.

¹⁰³ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 681.

¹⁰⁴ V. SAGAERT en I. SAMOY, "Eerste praktische knelpunten van de wet verhaalbaarheid erelonen", in D. SERRUS (ed.), *Actualia gerechtelijk recht*, Brussel, Larcier, 2008, 48- 49.

¹⁰⁵ Wet van 22 december 2008 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *BS* 12 januari 2009.

¹⁰⁶ Wet van 21 februari 2010 tot wijziging van de artikelen 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en 162bis van het Wetboek van Strafvordering en tot opheffing van artikel 6 van de wet van 2 augustus 2002 betreffende de bestrijding van de betalingsachterstand bij handelstransacties, *BS* 11 maart 2010. Deze wet is nog niet inwerking getreden. Zie *infra* noot 170.

¹⁰⁷ Koninklijk Besluit tot vaststelling van het tarief van de rechtsplegingsvergoeding bedoeld in artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de artikelen 1 tot 13 van de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat, *BS* 9 november 2007 (ed. 2), 56.834. Voor de definiëring van de oude RPV, zie *supra* noot 11.

¹⁰⁸ *Supra* noot 12: de kosten en erelonen van advocaten maken geen deel uit van de gerechtskosten.

- 1° de diverse, griffie¹⁰⁹ - en registratierechten,¹¹⁰ alsook de zegelrechten die voor de afschaffing van het Wetboek der zegelrechten zijn betaald;
- 2° de prijs en de emolumenten en lonen van de gerechtelijke akten;¹¹¹
- 3° de prijs van de uitgifte van het vonnis;¹¹²
- 4° de uitgaven betreffende alle onderzoeksmaatregelen, onder meer het getuigen- en deskundigengeld;¹¹³
- 5° de reis- en verblijfkosten van de magistraten, de griffiers en van de partijen, wanneer hun reis door de rechter bevolen is, en de kosten van de akten, wanneer deze uitsluitend met het oog op het geding opgemaakt zijn;¹¹⁴
- 6° de rechtsplegingsvergoeding, zoals bepaald in artikel 1022;
- 7° het ereloon, de emolumenten en de kosten van de bemiddelaar die aangewezen is overeenkomstig artikel 1734.

Punt 6° verwijst naar de rechtsplegingsvergoeding "zoals bepaald in artikel 1022 Ger.W.". Artikel 1022 Ger.W. stelt in het eerste lid dat onder de RPV moet worden begrepen: "*een forfaitaire tegemoetkoming in de kosten en erelonen van de advocaat van de in het gelijk gestelde partij*".

a. Forfaitaire tegemoetkoming

Deze nieuwe definiëring van het begrip van de RPV bevat duidelijk verscheidene karakteristieken. Ten eerste moeten in aanmerking komende kosten gekwalificeerd kunnen worden als *een forfaitaire tegemoetkoming*, wat dus wil zeggen dat er geen sprake kan zijn van een integrale schadevergoeding¹¹⁵ van de kosten en erelonen van advocaten.¹¹⁶ De Hoge Raad voor de Justitie stelde in zijn advies "het bepalen van verhaalbare forfaits volledig los moet worden gezien van de vraag over het al dan niet tarifieren van de erelonen. Deze laatste kwestie betreft de verhouding tussen de cliënt en de advocaat en moet gekaderd worden in het bredere debat over de juridische bijstand en de toegang tot de justitie".¹¹⁷ Dit debat wordt in hoofdstuk drie van deze bijdrage uitgebreid besproken.

¹⁰⁹ Krachtens artikelen 268-274ter Wetboek der Registratierechten ressorteren tot de griffierechten: de rolrechten, het opstelrecht en de expeditierechten. De vrijstellingen worden vermeld in artikelen 279 en 280 van hetzelfde wetboek.

¹¹⁰ Zie ook artikel 1019 Ger.W.: "De registratierechten die gerekend worden tot de kosten omvatten: het algemeen vast recht, de specifieke vaste rechten en de rechten verschuldigd op de vonnissen die veroordeling, vereffening of toewijzing van sommen of roerende waarden inhouden".

¹¹¹ Meer bepaald worden hier de kosten van gerechtsdeurwaarders bedoeld, zoals vastgesteld in het KB van 12 september 1969.

¹¹² Zelfs als de veroordeelde partij het vonnis vrijwillig uitvoert, dan nog zullen deze kosten als gerechtskost worden beschouwd.

¹¹³ Slechts die kosten verbonden aan onderzoeksmaatregelen bevolen door de rechter, komen in aanmerking als gerechtskost. Zie artikelen 987-991bis Ger.W.

¹¹⁴ Ook hier gaat het slechts om kosten gemaakt door een maatregel bevolen door de rechter.

¹¹⁵ Zie GwH 18 december 2008, BS 22 januari 2009, 3343; I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 682.

¹¹⁶ Hoewel de kosten en erelonen voor de toepassing van de RPV worden gekwalificeerd als "forfaitaire tegemoetkoming", betekent dit niet dat de RPV een tarief vastlegt voor het honorarium van de advocaat. Zie artikel 446ter Ger. W. voor de begroting van het ereloon, wat in principe een partijbeslissing is.

¹¹⁷ Hoge Raad voor de Justitie, Advies over de wetsvoorstellen inzake verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten, 25 januari 2006, 21.

b. De kosten en erelonen van advocaten

De RPV dekt enkel 'de kosten en erelonen van de advocaat'. Aldus kunnen partijen die zich niet laten bijstaan door een advocaat¹¹⁸ en bijvoorbeeld optreden *in personam*¹¹⁹ of zich in sociale geschillen laten vertegenwoordigen door o.a. een afgevaardigde van zijn representatieve werknemersorganisatie,¹²⁰ geen aanspraak maken op zulke vergoeding. Dit onderzoek gaat dan ook na of dit nog allemaal wel in overeenstemming is met de toegang tot de justitie.

Het Grondwettelijk Hof (toenmalig Arbitragehof) heeft in een arrest¹²¹ van 1999 geoordeeld dat het verschil in benadering naargelang de vertegenwoordiging door een advocaat of door een syndicaal afgevaardigde objectief kon worden verantwoord. Op welke gronden het Hof zich juist stoelde, komt later in deze scriptie aan bod. Het Grondwettelijk Hof heeft in haar arresten van 2008¹²² en 2009¹²³ opnieuw bevestigd dat artikel 1022 Ger.W. de artikelen 10 en 11 GW niet schendt.

c. Gerechtelijke invorderingskosten verbonden aan een advocaat

De verliezende partij is de rechtsplegingsvergoeding pas verschuldigd indien de winnende partij zich liet bijstaan door een advocaat. Volgens artikel 440, eerste lid Ger.W. hebben advocaten een pleitmonopolie. Volgens het tweede lid moet men als advocaat geen bewijs leveren van enige volmacht, hoewel dit niet betekent dat dit vermoeden van volmacht niet kan worden weerlegd.¹²⁴ Het is van belang dat de advocaat optreedt in de hoedanigheid van advocaat en niet als gerechtelijk mandataris, gezien bijvoorbeeld de kosten van een curator van een faillissement niet gedekt worden door de RPV.¹²⁵ Treedt de advocaat aldus op in de hoedanigheid van gerechtelijk mandataris, dan kan de winnende partij geen aanspraak maken op een RPV.¹²⁶

Verder handelt de RPV slechts over *gerechtelijke* invorderingskosten en geen andere invorderingskosten zoals bijvoorbeeld kosten van een gerechtsdeurwaarder of een deskundige, van aanmaningen, van de onderhandelingen, etc. Die laatste vallen niet onder het nieuwe begrip van

¹¹⁸ Art. 728, §1: "Op het ogenblik van de rechtsingang en later dienen de partijen in persoon of bij advocaat te verschijnen". Cass. 29 oktober 1976, *Arr.Cass.* 1977, 253 en *RW* 1976-77, 1399. Deze praktijk komt veelal voor in de arbeidsgerechten. De griffier zal de verschijning *in personam* acteren in het proces- verbaal van de terechtzitting en zal daarbij de juiste identiteit van de verschijnende partij controleren.

¹¹⁹ Cass. 11 maart 2010, c.09.0042.N/3: het Hof benadrukt in het arrest: "De in het gelijk gestelde procespartij recht heeft op een rechtsplegingsvergoeding, indien zij zich liet bijstaan en vertegenwoordigen door een advocaat en dat procespartijen die in persoon verschijnen, geen rechtsplegingsvergoeding kunnen vorderen".

¹²⁰ Die organisaties worden als representatief beschouwd indien deze door de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités als zodanig worden erkend. Art. 728, §§2-3 Ger.W.: een partij kan ook worden vertegenwoordigd door iemand anders dan een advocaat.

¹²¹ GwH 14 oktober 1999, nr. 1999/113, *BS* 29 december 1999 en *RW* 2001-02, 787.

¹²² GwH 18 december 2008, *A.GrwH* 2008, afl. 5, 2819; *BS* 22 januari 2009 (uittreksel), 3343 <http://staatsblad.be>; <http://www.grondwettelijkhof.be> (19december 2009).

¹²³ GwH 5 mei 2009, <http://www.grondwettelijkhof.be>. (6 mei 2009); *A.GrwH*, afl. 2, 1239, *BS* 12 juni 2009 (uittreksel), 41.686 en <http://staatsblad.be> (15 juni 2009).

¹²⁴ Artikel 848 Ger.W.: Procedure van ontkenenis van proceshandeling.

¹²⁵ Zie GwH 11 maart 2009, nr. 46/2009, overw. B.5.5. In dit arrest werd geoordeeld dat het verschil in behandeling tussen een advocaat die een procespartij bijstaat en vertegenwoordigt en een curator die de failliete boedel vertegenwoordigt objectief en redelijk verantwoord is. Andere voorbeelden zijn: een voogd, een voorlopig bewindvoerder, een schuldbemiddelaar, etc.

¹²⁶ Cass. 6 mei 1983, *RW* 1983-84.

de RPV. De kosten verbonden aan een technisch raadsman zijn dus niet vergoedbaar.¹²⁷ Voor die kosten moet er worden teruggegrepen naar het principearrest van het Hof van Cassatie van 2 september 2004.

d. De in het gelijk gestelde partij

Tenslotte komt de rechtsplegingsvergoeding niet toe aan de advocaat, maar aan de *in het gelijk gestelde partij*. Hierop wordt een uitzondering voorzien voor de partij die zich liet bijstaan in het kader van juridische tweedelijnsbijstand.¹²⁸ De advocaat zal in dat geval zelf gerechtigd zijn de RPV te innen en hij zal daarvan melding moeten maken aan het bureau van juridische bijstand.¹²⁹

Bovendien kan de in het gelijk gestelde partij de kosten en het honorarium van een advocaat op de in het ongelijk gestelde partij niet op een andere wijze verhalen dan bepaald in artikel 1022 Ger.W.¹³⁰ Hierop blijft de algemene uitzondering van nutteloze kosten van toepassing.¹³¹ Artikel 1017 Ger.W. bepaalt dat de in het ongelijk gestelde partij in de kosten wordt verwezen bij ieder eindvonnis, tenzij bijzondere wetten anders bepalen. Artikel 1382 BW kan als bijzondere wet gelden.¹³² Het Hof van Cassatie¹³³ heeft geoordeeld dat op grond van artikel 1382 BW foutief veroorzaakte kosten ten laste kunnen worden gelegd van de partij door wiens fout ze zijn veroorzaakt, zelfs al wordt de andere partij in het ongelijk gesteld.¹³⁴

2. KB van 26 oktober 2007

Een tweede vernieuwing die de RPV met zich mee brengt is de verhoging van de basisbedragen van de rechtsplegingsvergoeding. De Wet van 21 april 2007 stelt echter geen tarieven vast voor de RPV. Het bepalen van de tarieven werd overgelaten aan de Koning. Bijgevolg werd het KB van 30 november 1970 tot vaststelling tot het tarief van de invorderbare kosten vervangen door het KB van 26 oktober 2007 tot vaststelling van het tarief van de rechtsplegingsvergoeding bedoeld in artikel 1022 Gerechtelijke Wetboek en tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de artikel 1 tot 13 van de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat. De hoogte van de RPV wordt in de nieuwe rechtsplegingsvergoedingsregeling bepaald door het bedrag van de vordering en niet meer door de aard en de aanleg van het rechtscollege waarbij een vordering wordt ingesteld.¹³⁵ Niettemin geeft

¹²⁷ J.F. VAN DROOGHENBROECK en V. DE CONINCK, "La loi de 21 avril 2007 sur la répétabilité des frais et honoraires d'avocat", *JT* 2008, 37-60.

¹²⁸ Juridische tweedelijnsbijstand is bijstand die wordt verleend aan een natuurlijke persoon in de vorm van een omstandig juridisch advies, bijstand en vertegenwoordiging, al dan niet in het kader van een procedure. Deze bijstand is beschikbaar voor alle natuurlijke personen met onvoldoende financiële middelen die een geschil in België hebben (<http://www.advocaat.be>, geconsulteerd 19 juli 2013).

¹²⁹ Artikel 508/19 Ger.W. J. LAENENS, K. BROECKX, D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 491 (hierna verkort: J. LAENENS *et al.* (eds.), *Handboek gerechtelijk recht*, 2012).

¹³⁰ Artikel 1022, laatste lid Ger.W.

¹³¹ Zie *supra*: Historische schets van de RPV.

¹³² V. SAGAERT en I. SAMOY, "Eerste praktische knelpunten van de wet verhaalbaarheid erelonen" in D. SERRUS (ed.), *Actualia gerechtelijk recht*, Brussel, Larcier, 2008, 47.

¹³³ Cass. 14 mei 2001, *Arr.Cass.* 2001, 885 en *Soc.Kron.* 2002.

¹³⁴ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 683.

¹³⁵ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 684.

de wet van 21 april 2007 duidelijke criteria aan hoe dat de vaststelling van de RPV dient te gebeuren: in functie van de aard van de zaak en van de belangrijkheid van het geschil.¹³⁶

Krachtens artikel 1 van het KB worden de bedragen vastgesteld per aanleg. Als algemene regel geldt dat de basisbedragen van toepassing zijn op ieder rechtscollege of aanleg. Niettemin gelden er uitzonderingen op die regel waardoor artikel 1022 Ger.W. niet op alle procedures toepasselijk is: onder andere Cassatieprocedures en procedures voor de Raad van State vallen buiten het toepassingsgebied.¹³⁷ De niet-toepasselijkheid van de RPV in Cassatieprocedures is duidelijk bevestigd in een arrest van 11 september 2008. Het Hof van Cassatie bepaalde dat de bijzondere aard van het Cassatieberoep uitsluit dat de kosten van het beroep ook de rechtsplegingsvergoeding omvatten.¹³⁸ Daarnaast heeft de Raad van State reeds geoordeeld, dat ook procedures voor de Raad van State moeten worden uitgesloten van het toepassingsgebied van de rechtsplegingsvergoeding.¹³⁹ Daarenboven kan de regeling van de RPV niet worden aangewend indien het Openbaar Ministerie (hierna 'OM') optreedt als procespartij. Ingevolge artikel 138*bis* Ger.W. heeft het Openbaar Ministerie de bevoegdheid om op te treden in burgerlijke zaken. Het OM wordt niet beschouwd als procespartij wanneer het OM een advies verstrekt of optreedt bij wege van een rechtsvordering.¹⁴⁰ Bijgevolg kan het OM niet veroordeeld worden tot het betalen van de RPV.

3. De bedragen

a. *Waarde van de vordering*

Het KB van 26 oktober 2007 voorziet in verschillende bedragen voor de RPV. Om te bepalen welke bedragen van toepassing zijn, moet er gekeken worden naar de waarde van de vordering. Het is aan de partijen zelf om opgave te doen van hun gerechtskosten, inclusief de rechtsplegingsvergoeding.¹⁴¹ De rechter is evenwel niet gebonden aan het opgegeven bedrag. Doen de partijen geen opgave van hun kosten, dan heeft de rechter geen bevoegdheid om die kosten te vereffenen.

Krachtens artikel 8 van het KB van 26 oktober 2007 geldt dat de bedragen gekoppeld zijn aan het indexcijfer van de consumptieprijs dat overeenstemt met 105,78 punten (basis 2004). De sommen bepaald in de artikelen 2 t.e.m. 4 zullen met 10 procent verhogen of dalen, telkens

¹³⁶ Artikel 1022, 2^e lid, *in fine* Ger.W.: "Stelt de Koning de basis-, minimum en maximumbedragen vast van de RPV onder meer in functie van de *aard van de zaak en van de belangrijkheid van het geschil*". De Orde van Vlaamse Balies en Ordre des Barreaux francophones et germanophone (OVB en OBFV) hadden eerder al een voorstel uitgewerkt met basisbedragen.

¹³⁷ J. LAENENS *et al.* (eds.), *Handboek gerechtelijk recht*, 2012, 489.

¹³⁸ Cass. 11 september 2008, *JT* 2008, 528, noot, *JLMB* 2008, 1352, noot D. PIRE. Zie ook Cass. 21 oktober 2008, *NC* 2009, 197, waarbij het Hof de bijzondere aard van het cassatieberoep in herinnering bracht.

¹³⁹ RvS 22 mei 2008, nr. 183.222: "Er is bijgevolg reden om de kosten ten laste van de verwerende partij te leggen. Die kosten worden geregeld door artikel 30, §§ 5 tot 7, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en door artikel 66 van het algemeen procedurereglement. Er is daarin geen sprake van een rechtsplegingsvergoeding. Deze eigen regeling sluit uit dat toepassing wordt gemaakt van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek met eenzelfde onderwerp."

¹⁴⁰ Artikel 138, §1 Ger.W.: "In burgerlijke zaken komt het openbaar ministerie tussen bij wege van rechtsvordering, vordering of advies". Zie ook: Wetsontwerp tot wijziging van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 162*bis* van het Wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2009-10, nr.52K2313/001, 6 en *Parl.St.* Kamer 2009-10, nr.52K2313/004, 15.

¹⁴¹ M. CASTERMANS, *Gerechtelijk privaatrecht*, Gent, Story publishers, 2009, 580.

wanneer het indexcijfer met 10 punten stijgt of daalt. In 2011 heeft de wetgever de bedragen van de RPV met 10 procent verhoogd, aangezien het indexcijfer in februari 2011 op 116,33 lag. Het feit dat enkel de rechtsplegingsvergoedingen worden aangepast en niet de basisbedragen creëert volgens S. BECQ een nefast effect doordat de RPV wordt geïndexeerd terwijl de kosten die de RPV moeten dekken niet noodzakelijk mee stijgen. In een dergelijk scenario zou de verliezende partij meer moeten vergoeden dan de reële kosten opgelopen door de winnende partij. BECQ riep in 2011 dan ook op tot een dringend wetgevend optreden gezien een dergelijke indexering de drempel voor de toegang tot het gerecht alleen nog maar zou vergroten.¹⁴²

b. Onderscheid: in geld waardeerbare en niet in geld waardeerbare vorderingen

De artikelen 2 en 3 van het KB van 26 oktober 2007 maken een onderscheid tussen enerzijds geschillen die betrekking hebben op in geld waardeerbare vorderingen en anderzijds geschillen die betrekking hebben op niet in geld waardeerbare vorderingen. Ingevolge artikel 3 gelden de volgende bedragen: 1320 euro als basisbedrag, 82,50 euro als minimum en 11.000 euro als maximum.¹⁴³ Daartegenover staan de vorderingen die in geld waardeerbaar zijn, met andere woorden wanneer er sprake is van een veroordeling van de tegenpartij tot betaling van een in geld bepaalbaar bedrag.¹⁴⁴ Onderstaand schema geeft de bedragen weer voor in geld waardeerbare vorderingen, zoals van toepassing vanaf 1 maart 2011:¹⁴⁵

	Basisbedrag	Minimumbedrag	Maximumbedrag
Tot 250,00 €	165,00 €	82,50 €	330,00 €
Van 250,01 € tot 750,00 €	220,00 €	137,50 €	550,00 €
Van 750,01 € tot 2500,00 €	440,00 €	220,00 €	1100,00 €
Van 2500,01 € tot 5000,00 €	715,00 €	412,50 €	1650,00 €
Van 5000,01 € tot 10.000,00 €	990,00 €	550,00 €	2200,00 €
Van 10.000,01 € tot 20.000,00 €	1210,00 €	687,50 €	2750,00 €
Van 20.000,01 € tot 40.000,00 €	2200,00 €	1100,00 €	4400,00 €
Van 40.000,01 € tot 60.000,00 €	2750,00 €	1100,00 €	5500,00 €
Van 60.000,01 € tot 100.000,00 €	3300,00 €	1100,00 €	6600,00 €
Van 100.000,01 € tot 250.000,00 €	5500,00 €	1100,00 €	11.000,00 €
Van 250.000,01 € tot 500.000,00 €	7700,00 €	1100,00 €	15.400,00 €
Van 500.000,01 € tot 1.000.000,00 €	11.000,00 €	1100,00 €	22.000,00 €
Boven 1.000.000,01 €	16.500,00 €	1100,00 €	33.000,00 €

Hoe moet er nu worden bepaald welk bedrag van toepassing is? Artikel 2, tweede lid bepaalt dat artikelen 557 tot 562 en 618 Gerechtelijk wetboek de basis vormen van de berekening van de toepasbare bedragen. Dit houdt in dat het bedrag van de RPV in beginsel bepaald wordt aan de

¹⁴² <http://www.sonjabecq.be/brussel/nieuws/drempel-om-naar-rechtbank-te-stappen-vergroot.html> (geconsulteerd 18 juli 2013).

¹⁴³ Zie artikel 8 van het KB van 26 oktober 2007.

¹⁴⁴ J. LAENENS *et al.* (eds.), 2012, 488.

¹⁴⁵ Dit zijn de geïndexeerde bedragen die van toepassing zijn vanaf 1 maart 2011. De rechtsplegingsvergoedingsbedragen worden hier met 10 procent verhoogd.

hand van het bedrag dat gevorderd werd in de gedingleidende akte, met uitsluiting van de gerechtelijke interesten, gerechtskosten en dwangsommen. Is er thans sprake van een wijziging van de vordering tijdens het geding, dan zal artikel 618 Ger.W. van toepassing zijn. Het bedrag van de RPV wordt dan bepaald op basis van het bedrag gevorderd in de laatste conclusie.¹⁴⁶

Artikel 4 houdt een afwijking in van de artikelen 2 en 3. Er worden namelijk andere bedragen gehanteerd in het geval de vordering kadert in een sociale zekerheidsgeschil zoals bepaald in artikelen 579 en 1017, tweede lid Ger.W.

	Basisbedrag	Minimumbedrag	Maximumbedrag
Voorzitter van de arbeidsrechtbank			
Tot 249,99 €	36,46 €	26,46 €	46,46 €
Van 250 tot 619,99 €	36,46 €	26,46 €	46,46 €
Van 620 tot 2500 € en voor de vorderingen die betrekking hebben op niet in geld waardeerbare eisen	36,46 €	26,46 €	46,46 €
Boven 2500 €	72,86 €	57,86 €	87,86
Arbeidsrechtbank			
Tot 249,99 €	36,46 €	26,46 €	46,46 €
Van 250 tot 619,99 €	72,86 €	57,86 €	87,86 €
Van 620 tot 2500 € en voor de vorderingen die betrekking hebben op niet in geld waardeerbare eisen	109,32 €	89,32 €	129,32 €
Boven 2500 €	218,64 €	188,64 €	248,64 €
Arbeidshof			
Tot 249,99 €	48,61 €	38,61 €	58,61 €
Van 250 tot 619,99 €	97,17 €	82,17 €	112,17 €
Van 620 tot 2500 € en voor de vorderingen die betrekking hebben op niet in geld waardeerbare eisen	145,78 €	120,78 €	160,78 €
Boven 2500 €	291,50 €	251,50 €	331,50 €

c. Afwijking van het principe betalen van de RPV

Verder schrijft het KB van 26 oktober 2007 enkele uitzonderingen voor op het principe van de verschuldigde RPV. Artikel 1, leden 3 en 4 bepalen dat er geen vergoeding verschuldigd is voor handelingen verricht voor een gerecht waaraan de zaak bij beslissing van de arrondissementsrechtbank, is ontnomen. Vervolgens is er ook geen vergoeding verschuldigd indien de verweerder of de gedaagde in hoger beroep **vóór** de inschrijving van de zaak op de rol, de vordering inwilligt en zijn verbintenissen kwijt in hoofdsom, interesten en kosten. Ingeval de verweerder of de gedaagde in hoger beroep de vordering inwilligt en zijn verbintenissen kwijt in hoofdsom, interesten en kosten **na** de inschrijving op de rol, is toch een vergoedingsbedrag

¹⁴⁶ M. CASTERMANS, *Gerechtelijk privaatrecht*, Gent, Story publishers, 2009, 582.

verschuldigd dat gelijk is aan een kwart van de basisvergoeding zonder hoger te kunnen zijn dan 1000 euro.

4. Mogelijkheid van afwijkingen

Het bovenstaande zet de basisbedragen van de RPV uiteen. Wat opvalt, is dat er naast het basisbedrag nog twee andere bedragen worden weergegeven, namelijk een minimum- en een maximumbedrag. Artikel 1022, lid 3 stelt dat er kan worden afgeweken van het basisbedrag indien één van de partijen hierom verzoekt. De rechter kan dus niet ambtshalve van het basisbedrag afwijken. Wel heeft de rechter de mogelijkheid om de partijen hieromtrent te ondervragen.¹⁴⁷ Bovendien moet de rechter, indien hij beslist om af te wijken van het basisbedrag, dit doen bij een met bijzondere redenen omklede beslissing. Hieruit volgt dat de rechter kan beslissen om het basisbedrag te verminderen resp. te verhogen zonder de door de Koning bepaalde minimum- en maximumbedragen te overschrijden. Meer nog, dit laatste houdt in dat de rechter niet de mogelijkheid heeft om volstrekt geen RPV toe te kennen, dit i.t.t. andere Europese rechtsstelsels (bv. Frankrijk). Daarnaast beschikt hij over een discretionaire bevoegdheid om een bedrag vast te leggen tussen de minimum- en maximumbedragen zoals bepaald in de wet.¹⁴⁸ Opdat de rechter een afwijking van het basisbedrag kan toestaan, voorziet artikel 1022, lid 4 Ger.W. in vier limitatieve gronden.¹⁴⁹ Deze vier criteria waarmee de rechter bij zijn beoordeling rekening dient te houden werden oorspronkelijk geformuleerd door de Hoge Raad van Justitie.¹⁵⁰

a. De financiële draagkracht van de verliezende partij

Het eerste criterium is dat van *de financiële draagkracht van de verliezende partij*, dat het bedrag van de vergoeding kan doen verminderen. Volgens de parlementaire voorbereiding van het KB van 26 oktober 2007 dient een rechter in staat te zijn om de gevolgen van de verhaalbaarheid aan te passen indien de volledige verhaalbaarheid zou leiden tot situaties, die duidelijk onrechtvaardig zijn voor personen die zich in moeilijke financiële situaties bevinden.¹⁵¹ Door de invoering van deze bepaling beoogde de wetgever de toegang tot het gerecht op een blijvende manier te waarborgen.

De Hoge Raad voor de Justitie maakte echter gewag van het gevaar op een *deep-pocket benadering*. Het feit dat de rechter rekening kan houden met de financiële draagkracht van de verliezende partij, kan tot misbruiken leiden.¹⁵² Partijen kunnen zich minvermogend voordoen. Indien de in het ongelijke gestelde partij juridische tweedelijnsbijstand geniet, dan wordt de RPV

¹⁴⁷ Deze bepaling heeft de wetgever in artikel 1022 Ger.W. ingeschreven door middel van de reparatiewet van 11 december 2008. Dit om tegemoet te komen aan het feit dat wanneer partijen geen gebruik maken van de mogelijkheid te verzoeken tot een verlaging van de RPV.

¹⁴⁸ M. CASTERMANS, *Gerechtigd privaatrecht*, Gent, Story publishers, 2009, 587.

¹⁴⁹ H. LAMON, "Verhaalbaarheid advocatenkosten", *NjW* 2007, nr. 163, 439. Deze gronden zijn dus limitatief, zodat de rechter geen andere gronden kan aanwenden om al dan niet te kunnen afwijken van het basisbedrag.

¹⁵⁰ Deze criteria werden door de Hoge Raad van de Justitie geformuleerd. Zie Hoge Raad voor de Justitie, Advies over de wetsvoorstellen inzake verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten, 25 januari 2006, 14-15 (zie www.hrj.be geconsulteerd 12 maart 2013).

¹⁵¹ Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2006-07, nr. 3-1689/4, 4.

¹⁵² De Hoge Raad voor de Justitie, Advies over de wetsvoorstellen inzake verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten, 25 januari 2006, 16-17.

vastgelegd op het door de Koning vastgelegde minimum, tenzij er sprake is van een kennelijk onredelijke situatie.¹⁵³ In die laatste situatie kan de rechter het bedrag van de RPV onder het minimum bepaald door de Koning vastleggen en zelfs op een symbolisch bedrag vaststellen, telkens onder de voorwaarde met een in het bijzonder omklede beslissing.¹⁵⁴

b. De complexiteit van de zaak

Het tweede criterium is de *complexiteit van de zaak*. De Hoge Raad voor de Justitie stelt in zijn advies dat complexe zaken in principe meer uitgaven vereisen dan eenvoudige zaken, wat ook niet meer dan logisch is. Aldus kan de rechter, als er sprake is van een 'meer'¹⁵⁵ complexe zaak een hoger bedrag toekennen, terwijl een 'minder'¹⁵⁶ complexe zaak een lager bedrag kan toegekend worden. Het KB van 26 oktober 2007 voorziet in artikel 6 een voorbeeld: "wanneer de zaak afgesloten wordt met een beslissing gewezen bij verstek, en geen enkele in het ongelijk gesteld partij ooit is verschenen". In een dergelijk geval is een minder complexe zaak voorhanden en moet de rechter dus het minimumbedrag toekennen.

c. De contractueel bepaalde vergoedingen voor de in het gelijk gestelde partij

Het derde criterium is de *contractueel bepaalde vergoedingen voor de in het gelijk gestelde partij*. In zijn advies verwijst de Hoge Raad voor de Justitie naar schadebedingen en hoge moratoire interesten.¹⁵⁷ Zoals eerder reeds uiteengezet, kunnen gerechtelijke invorderingskosten niet door een schadebeding worden gedekt. Artikel 1023 Ger.W. verbiedt zulke verhogingsbedingen indien deze in rechte wordt geëist. Bovendien is dit artikel van openbare orde. Ieder contractueel verhogingsbeding is in strijd met dit artikel en wordt voor niet-geschreven gehouden. In theorie lijkt het in beginsel een onmogelijke opgave om een contractueel verhogingsbeding op te nemen. Nochtans beschouwen de meeste rechtscollages het (gedeeltelijk) betalen van de advocaat tevens als het doel van een klassiek schadebeding.¹⁵⁸ Met dit in het achterhoofd kan de rechter op vraag van de partijen de RPV aanpassen indien er klaarblijkelijk te hoge contractuele bedingen zijn afgesloten.¹⁵⁹

d. Het kennelijk onredelijk karakter

Tenslotte is er het criterium van het *kennelijk onredelijk karakter van de situatie*.¹⁶⁰ Dit criterium mag niet worden verward met het meer vertrouwd begrip van de 'billijkheid'. Volgens LAMON moet het vierde criterium begrepen worden als een specifieke situatie die niet geassimileerd kan worden

¹⁵³ Artikel 1022, vijfde lid Ger.W.

¹⁵⁴ GwH 18 december 2008, arrest nr. 182/2008, 8, overw. B.7.6.5- B.7.6.6.

¹⁵⁵ Zoals bv. bijzondere processuele verwickelingen (een prejudiciële vraag aan het Europees Hof van Justitie of aan het Grondwettelijk Hof).

¹⁵⁶ Zoals bv. homologaties, akkoordvonnissen of bepaalde procedures op eenzijdig verzoekschrift, etc.

¹⁵⁷ Advies over de wetsvoorstellen *inzake verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten*, van 25 januari 2006, 15.

¹⁵⁸ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 688.

¹⁵⁹ H. LAMON, "Verhaalbaarheid advocatenkosten", *NjW* 2007, nr. 163, 439.

¹⁶⁰ De rechtbank van Koophandel te Antwerpen oordeelde dat het uitbrengen van een misleidende dagvaarding als kennelijk onredelijke houding kan worden gezien, waardoor een verhoging van de rechtsplegingsvergoeding verantwoord was, ten laste van de afgewezen eiser (Kh. Antwerpen 13 maart 2009, *RW* 2009-10, 809).

met een generiek criterium als billijkheid.¹⁶¹ Het begrip 'kennelijk' slaat op het feit dat de rechter een marginale controle kan uitoefenen.¹⁶² Daarnaast sluit het begrip 'situatie' iedere verwijzing naar de onredelijkheid van personen uit, bijvoorbeeld de onwillige houding van de schuldenaar of de agressieve houding van de schuldeiser.¹⁶³

Een klein verschil tussen de vier criteria is voorhanden. Zo kan het eerste criterium enkel worden ingeroepen om het basisbedrag van de RPV te verlagen. Er kan dus geen beroep op worden gedaan indien een partij de RPV wil verhogen. Terwijl op basis van de andere drie criteria, de partijen kunnen verzoeken om zowel een vermindering als een verhoging van het bedrag van de RPV.

5. De rechtsplegingsvergoeding in de tak sociaal recht

De rechtsplegingsvergoeding wordt in veel rechtstakken toegepast, o.m. in burgerlijke, straf-, handels-, publiekrechtelijke zaken. Deze scriptie onderzoekt in het bijzonder de toepassing van de RPV in de rechtstak sociaal recht.

Zoals reeds eerder uiteengezet, stelde het KB van 26 oktober 2007 andere bedragen van de RPV voorop voor sociale zekerheidsgeschillen die beduidend lager zijn dan in de rechtsplegingen in andere rechtstakken. De wetgever wilde namelijk voor die zaken de toegang tot de gerechten en de Schatkist niet al te veel belemmeren. Bovendien heeft de wetgever dit fundamenteel beginsel nog extra willen benadrukken voor enkele specifieke sociale zekerheidsgeschillen.¹⁶⁴ Derhalve wordt de overheid of de instelling steeds in de kosten verwezen indien er sprake is van een vordering ingesteld door of tegen een *sociaal verzekerde*¹⁶⁵, tenzij het geding roekeloos of tergend is.¹⁶⁶ Deze verlaagde bedragen, die terug te vinden zijn in artikel 4 KB 26 oktober 2007, zijn dus niet van toepassing voor andere arbeidsrechtelijke geschillen. De bedragen opgenomen in artikel 2 van het KB van 26 oktober 2007 zijn hierop van toepassing, wat een eventuele belemmering kan vormen voor bepaalde rechtzoekenden. Deze probleemstelling wordt in hoofdstuk 3 verder toegelicht en nader onderzocht.

C. Problemen in de praktijk

Veel problemen werden opgelost door de invoering van de wet van 21 april 2007 en het KB van 26 oktober 2007, maar toch ondervonden de rechtspraak en de rechtsleer tal van problemen bij het toepassen van de regelgeving in de praktijk. De wetgever moest tot tweemaal toe opnieuw ingrijpen. De reparatiewetten van 22 december 2008 en van 21 februari 2010 brachten op hun

¹⁶¹ H. LAMON, "Verhaalbaarheid advocatenkosten", *NjW* 2007, nr. 163, 440.

¹⁶² M. CASTERMANS, *Gerechtigd privaatrecht*, Gent, Story publishers, 2009, 588.

¹⁶³ H. LAMON, "Verhaalbaarheid advocatenkosten", *NjW* 2007, nr. 163, 440.

¹⁶⁴ I. SAMOY en V. SAGAERT, "De wet van 21 april 2007", 695.

¹⁶⁵ Met sociaal verzekerden worden bedoeld: de sociaal verzekerden in de zin van artikel 2,7° van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het "Handvest" van de sociaal verzekerde (zie artikel 1017, derde lid Ger.W.): "de natuurlijke personen die recht hebben op sociale prestaties, er aanspraak op maken of er aanspraak op kunnen maken, hun wettelijke vertegenwoordigers en hun gemachtigden".

¹⁶⁶ Artikel 1017, tweede lid Ger.W.

beurt verschillende wijzigingen aan artikel 1022 Ger.W. Daarnaast twijfelde men ook aan de verenigbaarheid van de rechtsplegingsvergoeding met de artikelen 10 en 11 GW, zodat tal van procedures werden opgestart voor het Grondwettelijk Hof.¹⁶⁷

1. De reparatiewetten van 2008 en 2010

Een eerste wijziging van artikel 1022 Ger.W. kwam er al in 2008. Er ontstonden tal van problemen bij het toepassen van de RPV. De wetgever moest opnieuw ingrijpen. Een knelpunt dat zich voordeed was dat de Nederlandstalige versie niet geheel overeen kwam met de Franstalige versie: het ontbreken van één enkele komma had tot gevolg dat artikel 1022 Ger.W. door beide landsdelen verschillend kon worden toegepast.¹⁶⁸ Krachtens de Franstalige versie van artikel 1022 Ger.W. konden de hoven en rechtbanken op eigen initiatief overgaan tot toestaan van een vermindering van de RPV, zelfs indien de belanghebbende partij er niet om verzoekt. Terwijl in de Nederlandse versie het aan de verliezende partij is om uitdrukkelijk te vragen het basisbedrag te verminderen. Zodoende kwam het niet aan de rechter toe om zelf het initiatief te nemen en een verminderd bedrag toe te kennen.

Dit euvel werd verholpen door een wetwijziging die de woorden "op verzoek van een van de partijen en op een met bijzondere redenen omklede beslissing, kan de rechter" verving door de bepaling "bij een met redenen omklede beslissing kan de rechter, op gemotiveerd verzoek van een van de partijen of ambtshalve".

Een tweede wijziging werd doorgevoerd met de reparatiewet van 21 februari 2010. Toenmalig minister Stefaan DE CLERCK diende in 2009 een wetsontwerp in ter wijziging van artikel 1022, vijfde lid Ger.W. en artikel 162bis Sv.¹⁶⁹ Op 11 maart 2010 verscheen de wet van 21 februari 2010 in het Belgisch Staatsblad tot wijziging van de artikelen 1022 Ger.W. en 162bis Sv. en tot opheffing van artikel 6 van de wet van 2 augustus 2002 betreffende de bestrijding van de betalingsachterstand bij handelstransacties.¹⁷⁰ De wetgever beoogde met de invoering van deze wet enkel de lacunes in te vullen en de onvoorziene interpretatieproblemen te verhelpen die leidden tot onbillijkheden. Zodra de reparatiewet van 21 februari 2010 in werking treedt, zal artikel 6 Wet Betalingsachterstand Handelstransacties worden opgeheven. Andere wijzigingen die de reparatiewet doorvoert, komen verder in de scriptie aan bod. De filosofie van de wet van 21 april 2007 en de nieuwe RPV bleef ongewijzigd.

¹⁶⁷ Zie *infra*.

¹⁶⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijke Wetboek voor wat betreft de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 52-930/1, 3, <http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/52/0930/52K0930001.pdf> (geconsulteerd 13 maart 2013). Zie verder ook ORDE VAN VLAAMSE BALIES, Het komma-incident: veel storm in een glas water, over de rechtsplegingsvergoeding, Brussel, 2008, 1-2, <http://www.advocaat.be/UserFiles/PressItems/Persbericht%20rechtsplegingsvergoeding%20verduidelijking%2027%2002%2008.pdf>.

¹⁶⁹ Wetsontwerp tot wijziging van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 162bis van het Wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2009-10, nr. 52K2313/004 (geconsulteerd 13 maart 2013).

¹⁷⁰ Zie voor bespreking van de wet van 21 februari 2010: V. PIRE, "Le nouveau droit de la répétibilité des frais et honoraires d' avocat (la loi de 21 février 2010)", *RGAR* 2010, nr. 7, 14659.

De wet van 21 februari 2010 is tot op heden nog niet in werking getreden. Nochtans kondigde de huidige minister van Justitie Annemie TURTELBOOM in maart 2012 aan dat ze *stante pede* het ontwerp van het KB zou indienen.¹⁷¹

2. Het Grondwettelijk Hof

In een arrest van het Grondwettelijk Hof van 18 december 2008 boog het Hof zich over de vraag of de bepalingen opgenomen in de nieuwe wet van 21 april 2007 wel verenigbaar waren met de artikelen 10 en 11 GW. In dit arrest bundelde het Hof vijf verzoekschriften tot nietigverklaring.

Het Grondwettelijk Hof verdeelde de verzoekschriften in vijf thema's: (i) de verenigbaarheid van de wet met het recht op toegang tot het gerecht en met het recht op juridische bijstand, (ii) het principe van forfaitaire bedragen, (iii) de uitsluiting van de vakbondsafgevaardigden uit het toepassingsgebied van de wet, (iv) de gedeeltelijk toepassing van de verhaalbaarheid in strafzaken en (v) de onmiddellijke toepassing van de wet in hangende zaken. Het Hof onderzocht de middelen in alle thema's gedetailleerd maar uiteindelijk verklaarde het Hof geen enkel middel gegrond.¹⁷² In deze bijdrage staan vooral de thema's toegang tot het gerecht, de uitsluiting van de vakbondsafgevaardigden uit het toepassingsgebied van de wet en in mindere mate het recht op juridische bijstand centraal. In het volgende hoofdstuk zal er dieper worden ingegaan op de door het Hof getoetste thema's.

Volgens het Hof was de wet van 21 april 2007 helemaal niet onverenigbaar met de artikelen 10 en 11 GW. Het Hof heeft er dan ook voor gekozen om de wettelijke regeling ongemoeid te laten.¹⁷³

Wat het thema toegang tot het gerecht betreft, oordeelde het Grondwettelijk Hof dat de wetgever ervoor gekozen heeft "de verhaalbaarheid van de RPV strikt te omlijnen", aangezien de stijging van het bedrag van de rechtsplegingsvergoedingen wordt beperkt en aan de rechter een zekere beoordelingsvrijheid wordt gelaten om het bedrag van de RPV bij te sturen.¹⁷⁴ Het Hof benadrukte in het arrest het fundamenteel beginsel van toegang tot het gerecht en oordeelde dat de wet slechts grondwetsconform is wanneer de rechter de mogelijkheid heeft de rechtzoekende die juridische tweedelijnsbijstand geniet, te veroordelen tot een bedrag van de RPV dat lager is dan het minimumbedrag.¹⁷⁵ Bovendien stelde het Hof dat de rechter de mogelijkheid moet krijgen de RPV vast te stellen op een symbolisch bedrag, met een in het bijzonder gemotiveerde beslissing, indien het kennelijk onredelijk zou zijn die vergoeding op het minimum vast te stellen.¹⁷⁶ Het Hof sprak zich ook uit over het niet onbelangrijk thema van de uitsluiting van de vakbondsafgevaardigden. Dit wordt gedetailleerd besproken in hoofdstuk drie.

¹⁷¹ *Hand.* Kamer (Commissie voor de Justitie) 2011-12, 27 maart 2012, 439, 1- 2 (Vr. nr. 10208 S. BECQ).

¹⁷² Behoudens het tweede middel, daar een eigen interpretatie moet gegeven worden.

¹⁷³ H. LAMON, "Rechtsplegingvergoeding is niet strijdig met de grondwet", *Juristenkrant*, 2008, afl. 180, 3.

¹⁷⁴ GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, overw. B.5.6.

¹⁷⁵ F. VAN VOLSEM, "De wet verhaalbaarheid erelonen en de strafrechter: de regeling doorstaat (voorlopig?) de toetsing door het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie werkt ondertussen (sommige) onduidelijkheden met betrekking tot de rechtsplegingsvergoeding weg", (noot onder GwH 18 december 2008), *RABG* 2009, afl. 7, 447.

¹⁷⁶ GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, overw. B.7.6.6.

Naast het arrest van 18 december 2008, sprak het Hof zich in 2009 ook uit over prejudiciële vragen in verband met de verenigbaarheid van de nieuwe wet met het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel gesteld door verschillende arbeidsgerechten.¹⁷⁷ De prejudiciële vragen handelden over de rechtsplegingsvergoeding die voorbehouden wordt aan partijen die vertegenwoordigd worden door een advocaat. Tevens stelde het Arbeidshof te Gent de prejudiciële vraag of het recht op toegang tot de rechter niet in het gedrang komt, daar aan de uitvoerende macht de bevoegdheid werd gegeven de bedragen van de RPV te bepalen.¹⁷⁸ De prejudiciële vragen werden ontkennend beantwoord.

Er kan worden geconcludeerd dat het Grondwettelijk Hof in zeer korte tijd tal van uitspraken heeft gedaan over de wet van 21 april, zowel in de context van vernietigingsberoepen als prejudiciële vragen. Het Hof oordeelde telkenmale opnieuw dat artikel 1022 Ger.W. compatibel is met artikelen 10 en 11 GW. Opmerkelijk daarbij is dat het Hof bleef verwijzen naar zijn eerder arrest van 18 december 2008.¹⁷⁹

Daarenboven stelde ook de rechtsleer zich veel vragen bij het toepassen van de nieuwe rechtsplegingsvergoeding. Tal van knelpunten werden opgeworpen, zoals 'de verschijning in persoon of vertegenwoordiging' (artikel 728, §§2- 3 Ger.W.) en 'wat indien verschillende partijen worden bijgestaan door één advocaat'.¹⁸⁰

Door de invoering van de twee reparatiewetten is de wetgever tegemoet willen komen aan de knelpunten die de wet van 21 april heeft teweeggebracht in de praktijk. Desondanks zijn er nog steeds prejudiciële vragen hangende omtrent de juiste toepassing van de RPV.¹⁸¹

¹⁷⁷ GwH 21 januari 2009, nr. 13/2009, *RW* 2009- 10, 63; GwH 11 maart 2009, nr. 46/2009, *RW* 2009- 10, 531; GwH 5 mei 2009, nr. 74/2009, *RW* 2009- 10, 63.

¹⁷⁸ GwH 21 januari 2009, nr. 13/2009, overw. B.2.1. en B.3.1., 6-7 en 9.

¹⁷⁹ Zie onder meer GwH 5 mei 2009, nr. 73/2009, *A.GrwH* 2009, afl. 2, 1239; *BS* 12 juni 2009; GwH 21 januari 2009, *BS* 20 maart 2009, 23522, *JT* 2009, afl. 6340, 99; GwH 18 februari 2009, nr. 28/2009, *A.GrwH* 2009, afl. 1, 573; *BS* 3 april 2009 (uittreksel), 25756; GwH 2 april 2009, nr. 66/2009, *A.GrwH* 2009, afl. 2, 1161; *BS* 20 mei 2009 (uittreksel), 38305 en GwH 23 april 2009, nr. 70/2009, *A.GrwH* 2009, afl. 2, 1213; *BS* 20 mei 2009 (uittreksel), 38311.

¹⁸⁰ P. Taelman en S. Voet, "De verhaalbaarheid van de advocatenhonoraria: analyse van een aantal knelpunten na één jaar toepassing", in P. Van Orshoven en B. Maes (eds.), *De proceswetten van 2007... revisited!*, Brugge, die Keure, 2009, 156- 159 (hierna P. Taelman en S. Voet, "De verhaalbaarheid van de advocatenhonoraria: analyse).

¹⁸¹ Zie <http://www.const-court.be/> (geconsulteerd 8 april 2013).

Hoofdstuk 2: De toegang tot het gerecht

I. Het fundamenteel beginsel: recht op toegang tot het gerecht

Het verhalen van de kosten en erelonen van advocaten moet in samenhang gelezen worden met het recht op toegang tot het gerecht. Vóór de invoering van de nieuwe rechtsplegingsvergoeding waren er duidelijk voor- en tegenstanders met betrekking tot het al dan niet verhalen van advocatenkosten. Voorstanders stelden dat het invoeren van zulke maatregelen zou leiden tot een bevordering van de toegang tot het gerecht. Zij baseerden zich op de Aanbeveling van 1981 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa.¹⁸² Daarentegen argumenteerden tegenstanders¹⁸³ dat het dergelijke maatregelen eerder zou zorgen voor een bijkomende drempel. Het invoeren van de verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten zou veeleer de toegang tot het gerecht belemmeren voor al wie niet bemiddeld is.¹⁸⁴

A. Begrip

Deze bijdrage beoogt een kader te scheppen voor de rechtsplegingsvergoeding met bijzondere aandacht voor het fundamenteel beginsel van toegang tot het gerecht. Derhalve is het van belang om dit algemeen beginsel nader te omschrijven. Het algemeen beginsel van toegang tot het gerecht vormt één van de meest fundamentele rechtsbeginselen van de rechtsstaat en is derhalve opgenomen in zowel de Belgische Grondwet (artikelen 13, 144 en 145)¹⁸⁵ als in internationale verdragen zoals het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (artikel 6, §1)¹⁸⁶ en het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (artikel 14).¹⁸⁷ Ook van belang zijn de fundamentele beginselen van de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter en de rechten van verdediging.

¹⁸² Recommendation nr. 5 (81) 7, zie www.coe.int (geconsulteerd 25 maart 2013), paragraaf 14: "Except in special circumstances a winning party should in principle obtain from the losing party recovery of his costs including lawyers' fees, reasonably incurred in the proceedings".

¹⁸³ Zie onder meer: P. SCHOLLEN en P. VAN ORSHOVEN, De verhaalbaarheid van advocatenkosten beslist? Een kort bezwaar vanuit een groot beginsel, p 265; P. VAN ORSHOVEN, "Over de verhaalbaarheid van advocatenkosten. The loser's standing small?", *Juristenkrant* 2004, afl. 94, 8.

¹⁸⁴ E. BREMS, "Het gerecht als goktent? Het recht van toegang tot de rechter en het verhalen van de kosten van de verdediging op de verliezende procespartij" in E. EVERS en F. LEFRANC (eds.), *De verhaalbaarheid van de kosten van verdediging: en wat met toegang tot de rechter?*, Brugge, Die Keure, 2005, 3- 10 (hierna verkort E. BREMS, "Het gerecht als goktent? Het recht van toegang tot de rechter en het verhalen van de kosten van de verdediging op de verliezende procespartij").

¹⁸⁵ Artikel 13 GW: "Niemand kan tegen zijn wil worden afgetrokken van de rechter die de wet hem toekent"; P. LEFRANC, "Verhalen van kosten", 196. Zie ook de artikelen 144 GW: "Geschillen over burgerlijke rechten behoren bij uitsluiting tot de bevoegdheid van de rechtbanken" en 145 GW: "Geschillen over politieke rechten behoren tot de bevoegdheid van de rechtbanken, behoudens de bij de wet gestelde uitzonderingen". Deze twee artikelen waarborgen hetzelfde fundamentele recht voor het beschermen van elk subjectief recht.

¹⁸⁶ Artikel 6 §1 EVRM: "Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgning heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld. Het vonnis moet in het openbaar worden gewezen maar de toegang tot de rechtszaal kan aan de pers en het publiek worden ontzegd gedurende het gehele proces of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of 's lands veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privé leven van partijen bij het proces dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bepaalde omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer openbaarmaking de belangen van de rechtspraak zou schaden".

¹⁸⁷ Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten, BS 6 juli 1983 (hierna 'IVBPR').

1. Artikel 6 EVRM

Een bijzonderheid aan het Verdrag van de Rechten van de Mens is dat artikel 6 niet expliciet bepaalt dat eenieder het recht heeft van toegang tot het gerecht. Het Europees Hof van de Rechten van de Mens (hierna 'EHRM') heeft, conform de interpretatieregels van het verdrag van Wenen¹⁸⁸ en inclusief een grondige motivering, geoordeeld dat het recht op toegang tot het gerecht niet los kan worden gezien van het recht op een eerlijk proces. De toegang tot het gerecht vormt dus een essentiële voorwaarde voor de toepassing van het fundamenteel recht op een eerlijk proces. Maar het recht op toegang tot het gerecht, zoals impliciet vervat in artikel 6 EVRM, is niet op alle procedures van toepassing. Het Hof heeft in verschillende arresten bevestigd dat geschillen inzake fiscaliteit,¹⁸⁹ ambtenaren die deelnemen aan de openbare gezagsuitoefening¹⁹⁰ en toegang tot en uitwijzing van het grondgebied¹⁹¹ buiten het toepassingsgebied van artikel 6 EVRM vallen.¹⁹²

Verder is het recht op toegang tot het gerecht niet absoluut, beperkingen zijn mogelijk onder strikte voorwaarden. De nationale wetgever mag de toepassing van het recht begrenzen, zolang dit de kern van het recht niet aantast.¹⁹³ De verdragspartijen (de staten die het Verdrag hebben ondertekend) hebben dus een zekere appreciatiemarge voor de draagwijdte van het recht op toegang tot het gerecht. Niettemin waakt het EHRM over de waarborging van dit fundamenteel recht.¹⁹⁴ Beperkingen op fundamentele rechten zijn immers enkel toegelaten indien ze een wettig oogmerk nastreven (legaliteitsbeginsel) en indien er een redelijk verband van evenredigheid tussen de beperkende regeling en het nagestreefde doel voorhanden is (proportionaliteitsbeginsel).¹⁹⁵

2. Het beginsel van toegang tot het gerecht en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft de voorbije decennia tal van uitspraken gedaan over dit fundamenteel recht. Het Hof beschouwt in haar rechtspraak de kosten van een gerechtelijke procedure (gerechtskosten en advocatenhonoraria) consistent als een hinderpaal voor de waarborg van dit recht aan de rechtzoekende. De oorspronkelijke rechtspraak van het Hof gaat terug tot de jaren '70 toen de Europese Commissie Mensenrechten verklaarde dat hoge procedurekosten in sommige omstandigheden problematisch kunnen zijn voor het recht van toegang tot de rechtbank.¹⁹⁶

In de zaak *Airey t. Ierland*¹⁹⁷ oordeelde het EHRM dat er sprake was van een schending van het recht op toegang tot het gerecht. De betrokkene in kwestie wilde een vordering tot scheiding

¹⁸⁸ Zie artikelen 31-33 van het verdrag van 23 mei 1969 inzake het verdragenrecht.

¹⁸⁹ EHRM 12 juli 2001, nr. 44.759/98, *Ferrazzini/Italië*, §25-31.

¹⁹⁰ EHRM 8 december 1999, nr. 28.541/95, *Pellegrin/Frankrijk*, §64-67.

¹⁹¹ EHRM 5 oktober 2000, 39.652/98, *Maaouia/Frankrijk*, §36-40.

¹⁹² E. BREMS, "Het gerecht als goktent? Het recht van toegang tot de rechter en het verhalen van de kosten van de verdediging op de verliezende procespartij", 4.

¹⁹³ EHRM 21 februari 1975, nr. 4451/70, *Golder/VK*, § 26-44.

¹⁹⁴ EHRM 19 december 1997, *Brualla Gomez de la Torre/Spanje Recueil/ Reports*, 1997- VIII, 2945.

¹⁹⁵ EHRM, 19 december 1997, *Brualla Gomez de la Torre/Spanje, Recueil/ Reports*, 1997- VIII, 2945.

¹⁹⁶ Commissie Mensenrechten, 16 maart 1975, nr. 6202/73, X en Y t. Nederland, *D&R*, 66.

¹⁹⁷ EHRM 9 oktober 1979, nr. 6289/73, *Airey/Ierland*.

instellen tegen haar (alcoholistische en gewelddadige) echtgenoot. Dit was echter niet mogelijk in Ierland. Bovendien beschikte de betrokkene niet over voldoende financiële middelen om zich te laten bijstaan door een raadsman, waardoor ze geen vordering kon instellen. Het EHRM oordeelde dat de kosteloze rechtsbijstand in het EVRM niet enkel geldt voor strafzaken,¹⁹⁸ maar dat de overheid zelfs in welbepaalde burgerlijke zaken moet voorzien in kosteloze rechtsbijstand, opdat het recht van toegang tot het gerecht effectief kan bewerkstelligd worden.¹⁹⁹

Er kan dus vastgesteld worden dat advocatenkosten de toegang tot het gerecht kunnen belemmeren. Wat dan met het verhalen van die advocatenkosten op de verliezende procespartij, kunnen die ook de toegang tot het gerecht belemmeren? Volgens BREMS is het in bepaalde omstandigheden mogelijk dat er een schending van het recht van toegang tot het gerecht opduikt indien een dergelijke verhaalregeling voorhanden is. Het blijft echter een moeilijke opgave om aan te tonen dat dit fundamentele recht geschonden is, aangezien na veroordeling tot het betalen van advocatenhonoraria het recht van toegang tot het gerecht reeds gebruikt is.²⁰⁰

Op basis van de bovenvermelde redenering beschouwt het EHRM een regeling van verhaalbaarheid niet onmiddellijk als een onevenredige beperking. Als de bedragen van de gerechtskosten daarentegen onredelijk hoog zijn, vergeleken met de gerechtelijke procedure en de financiële draagkracht van de betrokkene, kan er toch sprake zijn van een aantasting van het evenredigheidsbeginsel, of met andere woorden een schending van het recht van toegang tot het gerecht.²⁰¹

B. Missie geslaagd?

Het fundamenteel beginsel betreffende toegang tot het gerecht heeft in het verleden voor heel wat opschudding gezorgd. De rechtsleer stelde zich vragen bij de cassatiearresten van 28 februari 2002 en 2 september 2004. Door de nieuwe zienswijze van het Hof van Cassatie heerste er eigenlijk een structurele ongelijke toegang tot het gerecht. Het is daarom dat de wetgever in het debat van de verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten in ieder geval rekening wilde houden met de toegang tot de rechter.²⁰² Dat dit beginsel zo fundamenteel is, blijkt ook uit het feit dat het wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat het EVRM als een houvast beschouwde.²⁰³ Zo wordt er onder meer aangegeven dat de rechtspraak van het EHRM de kosten van een gerechtelijke procedure als een mogelijke drempel opvat voor de toegang tot het gerecht.²⁰⁴

¹⁹⁸ Artikel 6, §3, (c) EVRM.

¹⁹⁹ E. BREMS, "Het gerecht als goktent? Het recht van toegang tot de rechter en het verhalen van de kosten van de verdediging op de verliezende procespartij", 5.

²⁰⁰ E. BREMS, "Het gerecht als goktent? Het recht van toegang tot de rechter en het verhalen van de kosten van de verdediging op de verliezende procespartij", 8.

²⁰¹ E. BREMS, "Het gerecht als goktent? Het recht van toegang tot de rechter en het verhalen van de kosten van de verdediging op de verliezende procespartij", 8.

²⁰² Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2005-06, nr. 3-1686/1, §3, 8- 9: "De toegang tot het gerecht".

²⁰³ Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* 2005-06, Wetgevingsstuk nr. 3-1686/1, 1 en 4: "dit wetsvoorstel neemt de toegang tot het gerecht als uitgangspunt".

²⁰⁴ zie *supra* noot 201.

Verder voerde het wetsvoorstel ter verantwoording van de verhaalbaarheid van de kosten en erelonen van advocaten aan, dat in het geval er sprake is van een manifest onrecht, de regeling het recht op toegang tot de rechter kan bevorderen. Daarentegen kan de regeling een drempel vormen voor personen met een beperkte financiële draagkracht.

II. Een rechtsvergelijkend kader

A. Inleiding

Bij het invoeren van de nieuwe rechtsplegingsvergoeding, heeft de wetgever zich laten inspireren door andere Europeesrechtelijke rechtsstelsels. In landen zoals Frankrijk, Duitsland en Nederland is de rechtsplegingsvergoeding geen onbekend fenomeen, hoewel het telkenmale een andere benaming en invulling kreeg. Deze bijdrage beoogt niet de zonet opgesomde buurlanden allen even uitgebreid te benaderen. Het Franse en Duitse systeem worden slechts beknopt beschreven, terwijl het Nederlandse systeem wat uitvoeriger wordt besproken. Deze rechtsvergelijking blijkt ook terug op de invulling die de wetgever in België aan de rechtsplegingsvergoedingsregeling heeft gegeven. Verder hebben alle drie rechtsstelsels gemeenschappelijk dat ze de verhaalbaarheid van kosten en erelonen bij wet regelen, met het procesrecht als grondslag.²⁰⁵

B. Frankrijk

1. Begripsomschrijving

Procederen kost nu eenmaal geld. Dit is niet anders in Frankrijk. De Franse wetgever maakt duidelijk een onderscheid in het civiele recht in welke kosten precies ten laste kunnen komen ten aanzien van de verschillende rechtszoekenden.²⁰⁶ Enerzijds bevat artikel 695 van de *Nouveau Code de procédure civile* een exhaustieve lijst van kosten die beschouwd worden als 'gerechtskosten'.²⁰⁷ De gerechtskosten kunnen volgens CADIET en JEULAND gedefinieerd worden als volgt: "Les frais juridiquement indispensables à la poursuite du procès et dont le montant fait l'objet d'une tarification, soit par voie réglementaire, comme les émoluments des officiers publics ou ministériels, soit par décision judiciaire, ce qui est le cas de la rémunération des techniciens investis d'une mesure d'instruction".²⁰⁸

Het principe van de kostenveroordeling is vervat in artikel 696 van dezelfde *Code*. In principe vallen de gerechtskosten ten laste van de verliezende partij. Doch dit principe geldt niet absoluut. De rechter heeft de mogelijkheid om gemotiveerd een geheel of een deel van de gerechtskosten ten laste te leggen van een andere partij.²⁰⁹

²⁰⁵ B. DE TEMMERMAN, "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging" in F. EVERS en P. LEFRANC (eds.), *De verhaalbaarheid van de kosten van verdediging: en wat met toegang tot de rechter?*, Brugge, Die Keure, 2005, 22 (hierna verkort: B. TEMMERMAN "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging", Die Keure 2005).

²⁰⁶ L. CADIET en E. JEULAND, *Droit judiciaire privé*, Parijs, LexisNexis, 2011, 43.

E. JEULAND, *Droit judiciaire privé*, Parijs, LexisNexis, 2011, 44- 45.

²⁰⁸ L. CADIET en E. JEULAND, *Droit judiciaire privé*, Parijs, LexisNexis, 2011, 44.

²⁰⁹ J. HÉRON en T. LE BARS, *Droit judiciaire privé*, Parijs, Montchrestien, 2012, 448.

Anderzijds zijn er de kosten die niet onder de noemer van de gerechtskosten vallen, onder meer de kosten en erelonen van advocaten. In 1975 beschouwde de Franse wetgever het onbillijk dat wanneer iemand ten onrechte voor de rechtbank werd gedaagd, daarbij zelf nog moest opdraaien voor de daarmee gepaard gaande aanzienlijke kosten voor juridische bijstand.²¹⁰ Ter bevordering van de toegang tot de gerechten, voerde de Franse wetgever artikel 700 *Nouveau Code de procédure civile* in.²¹¹ Krachtens dit artikel kan de rechter de in het ongelijk gestelde partij veroordelen tot de betaling van een vergoeding voor 'frais exposés et non compris dans les dépens' (de kosten niet inbegrepen in de gerechtskosten). De benaming voor deze kosten is vandaag de dag nog steeds *frais irrépétibles* ('onverhaalbare kosten'). Door de kosten op deze wijze te formuleren, krijgt het eigenlijk een omgekeerde betekenis. Vóór de wetwijziging konden de *frais irrépétibles* eigenlijk niet verhaald worden op de verliezende tegenpartij.²¹² De Franse wetgever heeft hier komaf mee gemaakt, waardoor de rechter de verliezende partij in beginsel kan verwijzen tot betaling van de vergoeding van de *frais exposés et non compris dans les dépens*.²¹³ De verliezende partij dient dus niet enkel zijn eigen kosten te dragen, maar ook de kosten van de winnende tegenpartij.²¹⁴ Kortom, de verliezende partij dient de financiële last van het geding te dragen.

2. Beoordelingsvrijheid van de rechter

Vooraleer de rechter de verliezende partij in het geding kan veroordelen tot de 'frais exposés et non compris dans les dépens', dient hij rekening te houden met de *billijkheid en economische toestand* van de veroordeelde partij. De economische toestand beïnvloedt in zekere mate het bedrag van de vergoeding. De regeling is nogal soepel, aangezien de rechter een aanzienlijke beoordelingsvrijheid heeft die in de Franse rechtsleer niet altijd positief onthaald wordt.²¹⁵ Is de toestand billijk en wordt er een vergoeding gevraagd door een partij, dan kan de rechter vrij een vergoeding toekennen. De Franse wetgever heeft, in tegenstelling tot de Belgische wetgever, geen tarieven uitgestippeld. De rechter kan een partij veroordelen in de kosten op grond van de kostenopgave opgenomen in de conclusies van de partijen.

Daarnaast houdt het toegekende bedrag, zoals in het Belgische systeem, geen integrale vergoeding in, maar wordt er slechts een deel van de kosten van het honorarium van advocaten

²¹⁰ B. TEMMERMAN "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging", Die Keure 2005, 36.

²¹¹ Article 700 Nouveau Code de procédure civile: "(...) dans toutes les instances, le juge condamne la partie tenue aux dépens ou, à défaut, la partie perdante, à payer à l'autre partie la somme qu'il détermine, au titre des frais exposés et non compris dans les dépens. Le juge tient compte de l'équité ou de la situation économique de la partie condamnée. Il peut, même d'office, pour des raisons tirées des mêmes considérations, dire qu'il n'y a pas lieu à cette condamnation".

²¹² Dit was echter geen bevredigende oplossing, zodat de Franse wetgever ervan is afgestapt. J. HÉRON en T. LE BARS, *Droit judiciaire privé*, Parijs, Montchrestien, 2012, 451.

²¹³ B. TEMMERMAN "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging", Die Keure 2005, 22.

²¹⁴ S. GUINCHARD, G. MONTAGNIER, A. VARINARD en T. DEBARD, *Institutions juridictionnelles*, Parijs, Dalloz, 2011, 237.

²¹⁵ J. HÉRON en T. LE BARS, *Droit judiciaire privé*, Parijs, Montchrestien, 2012, 452.

toegekend aan de in het gelijkgestelde partij.²¹⁶ Hierdoor wordt er slechts een klein deel van de advocatenkosten vergoed. In de praktijk kan deze lacune worden ingevuld door vóór het ontstaan van een geschil te stipuleren dat de proceskosten kunnen worden verhaald. In België zijn dergelijke praktijken niet mogelijk. Zoals uiteengezet in hoofdstuk 1, laat artikel 1023 Ger.W. zulke verhogingsbedingen niet toe.

Verder kunnen onder de 'frais non compris dans les dépens' nog: de kosten voor het verkrijgen van bepaalde stukken, het honorarium van technische raadslieden niet aangesteld door de rechter en verplaatsings- en reiskosten begrepen worden.²¹⁷

Opgemerkt moet worden dat de rechter de verliezende partij *kan* veroordelen in de gerechtskosten én de kosten die niet als gerechtskosten aan te merken zijn, als de winnende partij dat vraagt.²¹⁸ Alles hangt af van de billijke toestand en de appreciatie van de rechter. Het Belgische recht laat de rechter toe de verliezende partij in de kosten te veroordelen, waaronder ook de RPV die, in tegenstelling tot het bovenstaande, wel deel uit maakt van de gerechtskosten.²¹⁹ De rechter kan, als de partij dit vraagt, tevens rekening houden met de financiële toestand van de verliezende partij om het bedrag van de RPV te verminderen. Maar hij kan niet beslissen dat de verliezende partij omwille van billijkheidsredenen niet gehouden is tot het betalen van de rechtsplegingsvergoeding. De rechter is steeds gehouden een RPV te bepalen, hoewel hij, bij gemotiveerde beslissing het minimumbedrag kan opleggen in plaats van het basisbedrag op grond van artikel 2 KB 26 oktober 2006. Ook moet worden opgemerkt dat de kostenveroordeling van *frais irrépétibles* niet samenvalt met de veroordeling in de gerechtskosten, maar slechts in het verlengde ligt daarvan, voor zover het om dezelfde partij gaat en het oogmerk heeft om de in het gelijk gestelde partij te ontlasten van de kosten die de procedure heeft meegebracht.²²⁰

C. Duitsland

1. Principe

Het Duitse burgerlijk procesrechtssysteem is minder eenduidig. De 'Prozesskosten' worden door ROSENBERG en GOTTWALD als volgt gedefinieerd: "Prozesskosten sind die unmittelbaren Aufwendungen der Parteien zur Führung des einzelnen Prozesses". Het Duitse Procesrecht maakt een onderverdeling in de 'Kosten des Rechtsstreits'. Enerzijds zijn er 'die Gerichtskosten' (de gerechtskosten). Opnieuw worden die kosten onderverdeeld in *Gebühren* (tarieven) en *Auslagen*

²¹⁶ Zie B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten en juridische of technische bijstand, TPR 2003", 1039- 1040, nr. 18 met verwijzing naar P. BRUN en L. CLERC- RENAUD, "Frais irrépétibles", in *Répertoire de procédure civile*, Parijs, Dalloz 2000, nr. 7 en 38.

²¹⁷ Zie B. DE TEMMERMAN, "De verhaalbaarheid van kosten van juridische bijstand of technische bijstand", TPR 2003, 1039- 1040, nr. 18 met verwijzing naar P. BRUN en L. CLERC- RENAUD, "Frais irrépétibles", in *Répertoire de procédure civile*, Parijs, Dalloz 2000, nr. 7 en M. DEFOSSEZ, "Frais irrépétibles", in *Juris- classeur de procédure civile*, Editions dus Juris- classeur, Parijs 1996.

²¹⁸ J. HÉRON en T. LE BARS, *Droit judiciaire privé*, Parijs, Montchrestien, 2012, 452.

²¹⁹ P. VAN ORSHOVEN *et al.* (eds.), *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*, Den Haag, Acco, 2012, 387.

²²⁰ B. TEMMERMAN "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging", Die Keure 2005, 22-23.

(kosten).²²¹ Anderzijds zijn er 'die außergerichtliche Kosten' (de buitengerechtelijke kosten) zoals de kosten van de bijstand door een raadsman en de kosten van de partij zelf.²²²

In Duitsland kan het systeem van de rechtsplegingsvergoeding worden teruggevonden vanaf artikel §91 Zivilprozessordnung.²²³ Gemeenschappelijk met de overige buurlanden is het principe van artikel §91(1), eerste zin ZPO: de verliezende partij wordt in de proceskosten verwezen, mits toepassing van de beperking dat die aangewende kosten voor de eis of verweer noodzakelijk moeten zijn.²²⁴

Verder bepaalt artikel §91(2) ZPO dat de kosten en honoraria van advocaten integraal deel uitmaken van de kostenveroordeling.²²⁵ Voor een gedetailleerd overzicht van de verhaalbare kosten en honoraria van advocaten kan worden verwezen naar de *Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte* (hierna 'RVG').²²⁶

2. De vergoeding

a. *Principe*

Om het bedrag van de vergoeding te bepalen, wordt er in het Duitse systeem gekeken naar de verschillende soorten verrichtingen, de procedures en het financiële belang. De RVG bevat schema's (*Vergütungsverzeichnis* of vergoedingsopgave) met erelonen van advocaten.²²⁷ De honoraria van advocaten worden met ander woorden getarifeerd. Het principe van tarifiering wordt heden ten dage nog niet toegepast in België, hoewel het idee enkele malen is opgedoken.²²⁸ Net zoals artikel 1022 Ger.W. aangeeft, kan er tevens in Duitsland een hogere of lagere vergoeding worden toegepast. Bovendien kunnen partijen onderling een hogere vergoeding bedingen in een afzonderlijke (geschreven) overeenkomsten, indien die voldoet aan de vormvoorschriften bepaald in § 4 RVG.²²⁹ Nochtans is het aanrekenen van een lagere vergoeding in beginsel verboden, behoudens enkele uitzonderingen bepaald door de wet.²³⁰ Een voordeel van een dergelijk systeem van wettelijke tarifiering is dat het rechtszekerheid biedt, gezien de hoge graad van

²²¹ Voor meer uitleg zie: L. ROSENBERG en P. GOTTWALD, *Zivilprozessrecht*, München, C.H. Beck, 2010, 436-437.

²²² W. LÜKE, *Zivilprozessrecht*, München, C.H. Beck, 2011, 457.

²²³ Zivilprozessordnung (ZPO) regelt de het kostenrecht.

²²⁴ Zie artikel §91(1), eerste zin ZPO volgt: "Die unterliegende Partei hat die Kosten des Rechtsstreits zu tragen, insbesondere die dem Gegner erwachsenen Kosten zu erstatten, soweit sie zweckentsprechenden Rechtsverfolgung oder Rechtsverteidigung notwendig waren". Zie ook L. ROSENBERG en P. GOTTWALD, *Zivilprozessrecht*, München, C.H. Beck, 2010, 440.

²²⁵ Artikel § 91(2) ZPO: "Die gesetzlichen Gebühren und Auslagen des Rechtsanwalts der obsiegenden Partei sind in allen Prozessen zu erstatten, Reisekosten eines Rechtsanwalts, der nicht in dem Bezirk des Prozessgerichts niedergelassen ist und am Ort des Prozessgerichts auch nicht wohnt, jedoch nur insoweit, als die Zuziehung zur zweckentsprechenden Rechtsverfolgung oder Rechtsverteidigung notwendig war. Die Kosten mehrerer Rechtsanwälte sind nur insoweit zu erstatten, als sie die Kosten eines Rechtsanwalts nicht übersteigen oder als in der Person des Rechtsanwalts ein Wechsel eintreten musste. In eigener Sache sind dem Rechtsanwalt die Gebühren und Auslagen zu erstatten, die er als Gebühren und Auslagen eines bevollmächtigten Rechtsanwalts erstattet verlangen könnte."

²²⁶ Zie <http://www.rechtsportal.de/Gesetze/Gesetze/Kostenrecht/Rechtsanwaltsverguetungsgesetz> (geconsulteerd 11 april 2013).

²²⁷ Zie voor de schema 's http://www.gesetze-im-internet.de/rvg/anlage_1_84.html.

²²⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van strafvordering in verband met de terugbetaling van de gerechtskosten, *Parl.St.* Senaat 2003, Wetgevingsstuk nr. 3-51/1, 1.

²²⁹ Zie § 4 RVG: ze dient schriftelijk te gebeuren, opdat een hogere aanrekening kan worden bedongen.

²³⁰ Zie § 49b (1) van de *Bundesrechtsanwaltsverordnung* (BRAO): "Es ist unzulässig, geringere Gebühren und Auslagen zu vereinbaren oder zu fordern, als das Rechtsanwaltsvergütungsgesetz vorsieht, soweit dieses nichts anderes bestimmt".

voorspelbaarheid van kosten. Desondanks gaan er ook nadelen mee gepaard. Meer en meer wordt er gebruik gemaakt van afwijkingsbedingen tot een hogere vergoeding. Daarbij komt nog de toenemende kritiek op het verbod op het bedingen van lagere vergoedingen.²³¹

Tenslotte is er een verschil met de rechtssystemen van België, Frankrijk en Nederland. In principe kunnen de kosten van advocaten in het Duits system *integraal* verhaald worden op de in het ongelijk gestelde partij. Er gelden echter op dit principe vele uitzonderingen.²³²

b. Sociale zaken

De hoogte van tarieven in sociale aangelegenheden wordt bepaald op grond van artikel § 3 RVG:

“(1) In Verfahren vor den Gerichten der Sozialgerichtsbarkeit, in denen das Gerichtskostengesetz nicht anzuwenden ist, entstehen Betragsrahmengebühren. In sonstigen Verfahren werden die Gebühren nach dem Gegenstandswert berechnet, wenn der Auftraggeber nicht zu den in § 183 des Sozialgerichtsgesetzes genannten Personen gehört. In Verfahren wegen überlanger Gerichtsverfahren (§ 202 Satz 2 des Sozialgerichtsgesetzes) werden die Gebühren nach dem Gegenstandswert berechnet. (2) Absatz 1 gilt entsprechend für eine Tätigkeit außerhalb eines gerichtlichen Verfahrens”.

Met andere woorden: bij procedures voor de rechtbanken met bevoegdheid voor sociaal recht, waarbij de wet op de gerechtskosten niet toepasbaar is, ontstaan *Betragsrahmengebühren*.²³³ Bij overige procedures worden de kosten berekend volgens de waarde van het voorwerp, indien de opdrachtgever niet behoort tot de personen bedoeld in §183 van de wet op de sociale rechtbanken. Bij procedures omwille van veel te lange gerechtsprocedures (§ 202 lid 2 van de wet op de sociale rechtbanken) worden de kosten volgens de waarde van het voorwerp berekend. Het voorgaande geldt voor een activiteit buiten een gerechtelijke procedure.

D. Nederland

1. Algemeen

Het Nederlandse civiele recht onderscheidt verschillende kostenposten, waar de rechtszoekende bij de beslissing om een procedure op te starten rekening zal mee moeten houden. Ruwweg, kunnen deze kostenposten worden opgedeeld in vijf groepen: (i) vaste rechten/griffiekosten,²³⁴ (ii) rechtsbijstandshonoraria, (iii) deurwaardershonoraria, (iv) *verschotten* (of onkosten) en (v) een

²³¹ http://www.stibbe.be/assets/publications/newsletters/stibbe%20litigation%20e-bulletin%202_website.htm#C.

²³² Zie §93-§97: bijvoorbeeld de partij die door haar nalatigheid het normale procesverloop verstoort, zal de veroorzaakte kosten moeten dragen.

²³³ Voor meer uitleg over dit begrip zie: N. SCHNEIDER en L. THIEL, *Das neue Gebührenrecht für Rechtsanwälte Änderungen durch das 2. Kostenrechtsmodernisierungsgesetz*, Bonn Dt. Anwalt- Verl., 2013, 133 e.v.

²³⁴ De vaste kosten (of het griffierecht) worden geregeld door de Wet griffierechten burgerlijke zaken. De eisende en de verwerende partij dienen dit griffierecht te betalen. Dit principe is voor alle gerechten van toepassing, behoudens sector kanton. In de sector kanton civiele zaken dient enkel de partij die de procedure start een griffierecht te betalen, de gedaagde is er dus geen verschuldigd. Het bedrag die de partijen moeten betalen, is afhankelijk van de rechterlijke instantie, het financieel belang van de zaak en de aard van de rechtszoekende. Zie onder meer <http://www.rechtspraak.nl/Procedures/Tarieven-griffierecht/Pages/Griffierecht-sector-Kanton.aspx> (geconsulteerd 12 juli 2013).

kostenveroordeling. De proceskosten kunnen met andere woorden gemakkelijk hoog oplopen.²³⁵ Dit onderdeel onderzoekt voornamelijk de kostenpost 'kostenveroordeling'.

2. Begripsomschrijving

Reeds in de 19^e eeuw stonden de Nederlandse rechtsspraak en rechtsleer achter een preadvies van de Nederlandse Juristenvereniging. Het preadvies wees erop dat de kostenveroordeling niet in de onrechtmatige daad zijn grondslag kon vinden.²³⁶ Volgens ROSSEM en CLEVERINGA was het niet meer dan rechtvaardig dat de proceskosten ten laste komen van de in het ongelijk gestelde partij. Ze beschouwden de veroordeling in de kosten als een "waarborg voor een daadwerkelijke rechtsbescherming".²³⁷

Het Belgisch begrip 'rechtsplegingsvergoeding' kan vergeleken worden met de Nederlandse term 'proceskostenveroordeling'. De regeling is terug te vinden in de artikelen 237-245 Wetboek Burgerlijke Rechtsvordering²³⁸ (hierna 'Rv'). Daarenboven heeft de Nederlandse wetgever in artikel 6:96, lid 3 Nieuw Burgerlijk Wetboek (hierna 'NBW') uitdrukkelijk bevestigd dat de kosten krachtens het procesrecht moeten worden vergoed.²³⁹

a. *Principe*

Het vertrekpunt in het Nederlands recht is tevens dat de verliezende partij in beginsel veroordeeld wordt in de proceskosten.²⁴⁰ De kostenveroordeling in de dagvaardingsprocedure is de regel, doch in verzoekschriftprocedures onder het civiel recht eerder de uitzondering.²⁴¹ Maar zoals voor vele algemene principes, gelden er vele nuanceringen. Krachtens artikel 237 lid 1 Rv kunnen de proceskosten worden gecompenseerd.²⁴² Daarnaast blijven nodeloos gemaakte kosten

²³⁵ H.J. SNIJDERS, C.J.M. KLAASSEN en G.J. MEIJER, *Nederlands burgerlijke procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2011, 132 e.v. (hierna verkort: H.J. SNIJDERS *et al.* (eds.), *Nederlands burgerlijke procesrecht*).

²³⁶ Zie verwijzing in B. TEMMERMAN "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging", *Die Keure*, 2005, 28; A.F.K. HARTOGH, "Is het wenselijk de bepalingen onzer burgerlijke wetgeving omtrent de veroordeling in de proceskosten te wijzigen, zoo ja, in welke zin", preadvies voor de Nederlandse Juristenvereniging, *Handelingen des Nederlandsche Juristen- vereeniging*, 1875, I, 116-118. Zie ook voor België in Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2005-06, Wetgevingsstuk nr. 3-1686/5, 6- 7: "Het is aangewezen om de verhaalbaarheid van de kosten van juridische bijstand voor het voeren van een geding te regelen binnen die procesrechtelijke rechtsverhouding. ... Los van het beperkte toepassingsgebied, biedt het aansprakelijkheidsrecht derhalve niet de meest aangewezen grondslag voor de verhaalbaarheid van kosten van juridische bijstand voor het voeren van een geding."

²³⁷ Die waarborg kon worden bewerkstelligd door de financiële drempel voor de toegang tot de rechter zo laag mogelijk te houden. B. DE TEMMERMAN, "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging", *Die Keure* 2005, 29.

²³⁸ Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna 'Rv.').

²³⁹ Zie artikel 6:96, 1-3 NBW: **1.** Vermogensschade omvat zowel geleden verlies als gederfde winst. **2.** Als vermogensschade komen mede voor vergoeding in aanmerking: **a.** redelijke kosten ter voorkoming of beperking van schade die als gevolg van de gebeurtenis waarop de aansprakelijkheid berust, mocht worden verwacht; **b.** redelijke kosten ter vaststelling van schade en aansprakelijkheid; **c.** redelijke kosten ter verkrijging van voldoening buiten rechte. **3.** Lid 2 onder b en c is niet van toepassing voor zover in het gegeven geval krachtens artikel 241 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering de regels betreffende de proceskosten van toepassing zijn.

²⁴⁰ P. SMITS, *Artikel 6 EVRM en de civiele procedure*, Deventer, Kluwer, 2008, 69. Zie ook artikel 237, lid 1 Rv: "De partij die bij vonnis in het ongelijk wordt gesteld, wordt in de kosten veroordeeld".

²⁴¹ H.J. SNIJDERS *et al.* (eds.), *Nederlands burgerlijke procesrecht*, 137.

²⁴² Artikel 237, 1 Rv.: "De partij die bij vonnis in het *ongelijk* wordt gesteld, wordt in de kosten veroordeeld. De kosten mogen echter geheel of gedeeltelijk worden gecompenseerd tussen echtgenoten of geregistreerde

toegeschreven aan de partij die ze veroorzaakte.²⁴³ De partijen kunnen zelf een vordering instellen om de verliezende partij te doen veroordelen tot de proceskosten. Doen zij dat echter niet, dan komt het aan de rechter toe om *ambtshalve* de partij een beslissing te nemen.²⁴⁴

b. Soorten kosten

Zoals hierboven reeds is aangehaald, worden de kostenposten waartoe de verliezende partij kan worden veroordeeld, opgedeeld in verscheidene groepen. De verliezende partij kan worden veroordeeld tot (i) de *processuele* kosten, zoals opgesomd in de artikelen 238- 241 Rv (*i.e.* kosten van rechtsbijstand, reiskosten, verletkosten,²⁴⁵ kosten van eventuele getuigenverhoren, kosten van deskundigenberichten, kosten van beslagen, kosten van het uitbrengen van de dagvaarding, het griffierecht);²⁴⁶ (ii) de *voorprocessuele* kosten, zoals de kosten van een aanmaning, waartoe ook de winnende partij kan worden veroordeeld;²⁴⁷ en (iii) de kosten ontstaan ná de uitspraak²⁴⁸, bijvoorbeeld de kosten van betekening van het vonnis aan de tegenpartij en het *nasalaris* van de advocaat. Hoewel de in het ongelijk gestelde partij een vergoeding verschuldigd voor die 'nakosten', beschikt de winnende partij nog niet over een uitvoeringstitel. De belanghebbende partij zal de rechter moeten verzoeken de *nakosten* te begroten, die op zijn beurt een bevelschrift tot uitvoering aflevert.²⁴⁹

Verder bepaalt artikel 241 Rv. dat voor de verrichtingen waarvoor de artikelen 237- 240 Rv. van toepassing zijn, de winnende partij geen vergoeding op basis van artikel 6:96, tweede lid NBW kan worden toegekend. Deze praktijk kan vergeleken worden met het strafrechtelijk *non bis in idem*-beginsel,²⁵⁰ maar dan voor burgerlijke zaken. Ook in de andere buurlanden wordt dit gebruik toegepast. Zo acht het *Bundesgerichtshof* het onmogelijk om proceskosten op grond van het materiële recht te verhalen. De definitieve kostenveroordeling ingevolge het procesrecht laat niet toe dat een veroordeling opnieuw in beschouwing wordt genomen, doch ditmaal op basis van het

partners of andere levensgezellen, bloedverwanten in de rechte lijn, broers en zusters of aanverwanten in dezelfde graad, alsmede indien partijen over en weer op enkele punten in het ongelijk zijn gesteld. Ook kan de rechter de kosten die nodeloos werden aangewend of veroorzaakt, voor rekening laten van de partij die deze kosten aanwendde of veroorzaakte".

²⁴³ Artikel 237, eerste lid, tweede zin: "De kosten mogen echter geheel of gedeeltelijk worden gecompenseerd tussen echtgenoten of geregistreerde partners of andere levensgezellen, bloedverwanten in de rechte lijn, broers en zusters of aanverwanten in dezelfde graad, alsmede indien partijen over en weer op enkele punten in het ongelijk zijn gesteld. Ook kan de rechter de kosten die nodeloos werden aangewend of veroorzaakt, voor rekening laten van de partij die deze kosten aanwendde of veroorzaakte".

²⁴⁴ H.J. SNIJDERS *et al.* (eds.), *Nederlands burgerlijke procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2011, 137. Zie ook HR 28 november 1986, NJ 1987, 380 (WLH) en rechtbank Zwolle- Lelystad, 19 oktober 2005, nr. 96685 / HA ZA 04-607, overw. 3.10: "Gedaagde heeft niet uitdrukkelijk een proceskostenveroordeling betreffende de vrijwaringsprocedure gevorderd. Dat is voor toewijzing van een dergelijke vordering echter niet nodig, omdat gedaagde niet heeft aangegeven af te zien van een proceskostenveroordeling betreffende de kosten van de vrijwaring. Een kostenveroordeling kan in dat geval zo nodig ambtshalve worden gegeven (Hoge Raad 28 november 1986, NJ 1987/380)".

²⁴⁵ *I.e.* het inkomen dat de partij miste door het aanwezig zijn bij de procedure

²⁴⁶ Zie voor de opsomming: www.rechtsvordering.nl (geconsulteerd 12 april 2013).

²⁴⁷ De kostenveroordeling in artikel 237, lid één Rv. slaat op al de opgesomde kosten.

²⁴⁸ Artikel 237, lid 4 Rv.: "De na de uitspraak ontstane kosten worden op verzoek van de partij in het voordeel van wie een kostenveroordeling is uitgesproken, begroot door de rechter die het vonnis heeft gewezen. Deze geeft daarvoor een bevelschrift af. Hiertegen is geen hogere voorziening toegelaten".

²⁴⁹ W. HUGENHOLTZ en H. HEEMSKERK, *Hoofdlijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, Amsterdam, Elsevier-Juridisch, 2009, nr. 127.

²⁵⁰ Het bijzonder beginsel van behoorlijke strafrechtsbedeling dat niemand opnieuw kan worden veroordeeld voor hetzelfde feit, is in het Belgische recht een algemeen rechtsbeginsel. Een ruimere definitie is terug te vinden in artikel 14.7 IVBPR.

materiële recht. Indien er toch buitengerechtelijke kosten zijn, dan is voor de verhaalbaarheid van die kosten het schadevergoedingsrecht, zoals vervat in Artikel 6:96 NBW van toepassing.²⁵¹

3. Omvang kostenveroordeling

a. *Geen integrale vergoeding*

Een belangrijke nuancering van het principe van de verhaalbaarheid van gerechtskosten is dat, zoals in het nieuwe Belgische systeem, de winnende partij niet voor de -integrale kosten vergoed wordt door de verliezende partij. Het bedrag van de kostenveroordeling wordt door de rechter bepaald. In de meeste gerechtelijke procedures vertrekt de rechter van het uitgangspunt van verplichte procesvertegenwoordiging. In die procedures wordt een 'liquidatietarief' ter begroting van het honorarium van de advocaat gehanteerd.²⁵² Het tarief bestaat sinds 1 september 1955 en is afhankelijk van 2 elementen: (i) de verrichte werkzaamheden en (ii) het belang van de zaak.²⁵³ Men werkt aan de hand van punten resp. aan de hand van het soort geding (*i.e.* voor welke rechtbank geprocedeerd wordt). In Nederland worden op grond van artikel 2 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie de volgende rechterlijke instanties onderscheiden: de rechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad.²⁵⁴ Hieronder volgt een kort overzicht van de respectieve liquidatietarieven, waarin men goed het onderscheid tussen A en B kan zien.

A. Waardering van de verrichte werkzaamheden in punten:	
Iedere conclusie vóór het interlocutoir tot een maximum van twee 1	
Pleidooi	2
Pleidooi in incident	1
Schriftelijk pleidooi	1
Enquête aan eigen zijde	1
Voortzetting enquête aan eigen zijde	0,5
Bijwoning enquête aan de zijde van de wederpartij	0,5
Voortzetting daarvan	0,5
Comparitie, anders dan tegelijk met de enquête	1

²⁵¹ Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2005-06, Wetgevingsstuk nr. 3-1686/5, 6: "Dit is de oplossing naar Duits en Nederlands recht. Beide rechtsstelsels regelen de verhaalbaarheid van de kosten van juridische bijstand voor het voeren van een geding door bepalingen van procesrecht; de verhaalbaarheid van buitengerechtelijke kosten van juridische bijstand wordt daarentegen geregeld door het schadevergoedingsrecht".

²⁵² Het liquidatietarief werd vastgesteld in overleg tussen de Nederlandse Orde van Advocaten (NOVA), vertegenwoordigers van de rechtspraak, het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren (LOVC) en het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren van de hoven (LOVC-hoven).

²⁵³ Zie de liquidatietarieven voor rechtbanken en gerechtshoven, www.rechtspraak.nl (consultatie op 8 december 2012). Het liquidatietarief bestaat sedert 1 september 1955 en werd vastgesteld in overleg tussen de Nederlandse Orde van Advocaten en vertegenwoordigers van de rechterlijke macht (voorheen: de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak) en goedgekeurd door het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren (LOVC) en het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren van de hoven (LOVC-hoven) (zie <http://www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-civiel-recht/Pages/Liquidatietarief-rechtbanken-en-gerechtshoven.aspx>) (geconsulteerd op 13 juli 2013).

²⁵⁴ Wet van den 18den April 1827 op de zamenstelling der Regterlijke magt en het beleid der Justitie oftewel de Wet op de Rechterlijke organisatie.

Conclusie na comparitie of na enquête tot een maximum van één	0,5
Akten ter rolle zonder bijzondere inhoud	0
Akten ter rolle met bijzondere inhoud	0,5
Conclusie in een incident, ongeacht het aantal	1
Incident verhoor op vraagpunten, incl. bijwoning van het verhoor, voor iedere partij	1
Bevolen gerechtelijke plaatsopneming	1
Conservatoir beslag met request (2)	1
Idem zonder request	0,5
Bijwoning eedsaflegging	0
Rekest, verweerschrift in requestprocedures	1
Mondelinge behandeling in requestprocedures	1
Werkzaamheden van de geïntimideerde ingeval de appellant niet van grieven dient	0,5

B. Het belang van de zaak

1. Eerste aanleg

Tarief I Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde beneden € 10.000 in hoofdsom. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 384 met een maximum van 5 punten.

Tarief II Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 10.000 tot € 20.000, echtscheidingsprocedures, procedures tot scheiding van tafel en bed, zaken van onbepaalde waarde, tenzij duidelijke aanwijzingen bestaan, dat deze zaken onder een ander tarief vallen, en verklaringsprocedures, tenzij het volgens eisers door de derde gearresteerde af te dragen bedrag meer dan € 20.000 bedraagt en hierover na het afleggen der verklaring geschil ontstaat of andere verwickelingen rijzen. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 452 met een maximum van 6 punten.

Tarief III Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 20.000 tot € 40.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 579 met een maximum van 7 punten.

Tarief IV Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 40.000 tot € 98.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 894 met een maximum van 10 punten.

Tarief V Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 98.000 tot € 195.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 1.421 zonder maximum puntental.

Tarief VI Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 195.000 tot € 390.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 2.000 zonder maximum puntental.

Tarief VII Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 390.000 tot € 1.000.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 2.580 zonder maximum puntental.

Tarief VIII Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde boven € 1.000.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 3.211 zonder maximum puntental.

De aangehaalde tarieven zijn echter niet bindend voor de gerechten, maar worden in het algemeen wel gevolgd.²⁵⁵ De tarieven bieden een soort van houvast aan de partijen, gelet op het feit dat de rechter eigenlijk de vrijheid heeft om de proceskosten te begroten. Bovendien is de rechter niet verplicht om zijn beslissing te motiveren. Verder zijn de tarieven van toepassing op de dagvaardingsprocedure in eerste aanleg, in beroep resp. in cassatie en in kortgeding. Toch geldt er een afwijkende regeling voor de procedures in cassatie.

²⁵⁵ Zie verwijzing in B. TEMMERMAN "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging", Die Keure, 2005, 33. Het niet- bindend karakter van het liquidatietarief voor de rechter, werd door de Hoge Raad bevestigd in het arrest HR 3 april 1998, *NJ*. 1998, nr. 571.

b. *Bedongen kostenvergoedingen*

Een groot verschil tussen het Nederlandse en Belgische recht is dat de artikelen 237- 240 Rv. van aanvullend recht zijn, waardoor de partijen een vergoeding voor de proceskosten kunnen bedingen. Dit blijkt eveneens uit de letter van de wet zelf. Op basis van artikel 242, eerste lid Rv. kan de rechter ambtshalve de bedongen proceskosten matigen.²⁵⁶ In België verhindert artikel 1023 Ger.W. dit mechanisme.²⁵⁷

4. Vertegenwoordiging in rechte

Tenslotte moet worden opgemerkt dat de vertegenwoordiging door een advocaat verplicht is in Nederland.²⁵⁸ In België zijn de partijen krachtens artikel 728 Ger.W. vrij te kiezen om zich wel of niet te laten vertegenwoordigen door een advocaat. Andere vormen van verschijning voor een gerecht zijn mogelijk, bijvoorbeeld *in personam*, door vertegenwoordiging door een familielid, of door vertegenwoordiging door een representatieve vakbondsafgevaardigde, doch met enkele uitzonderingen die verder nog uitvoerig zullen worden besproken.

De rechtsvergelijking met betrekking tot de vertegenwoordiging in rechte in Nederland, wordt behandeld in hoofdstuk 3 in verband met de verschijning in rechte.²⁵⁹

E. Conclusies

De Belgische wetgever heeft net zoals haar collega's in de buurlanden gekozen om de rechtsgrond van de rechtsplegingsvergoeding te baseren in het procesrecht. De partijen dienen een grondige afweging te maken vooraleer te beslissen een geschil voor de rechter te brengen, gezien het feit dat vele kosten gepaard kunnen gaan met een procedure. In alle vier besproken landen ligt het procesrisico bij de partij die door de rechter in het ongelijk wordt gesteld.

Het fundamenteel recht van gelijke toegang tot de rechter neemt in Nederland en Frankrijk een belangrijke plaats in. In beide rechtsstelsels kan de in het gelijke gestelde partij slechts in een deel van de kosten en honoraria van zijn advocaat vergoed worden, waardoor de rechtszoekende een soort van *rem* ondervindt op zijn toegang tot het gerecht. In elk geval worden hierdoor onnodige processen voorkomen. Het verhinderen van lichtzinnige processen is dan ook een doelstelling van de veroordeling in de proceskosten.²⁶⁰

²⁵⁶ Artikel 242, eerste lid Rv.: "De rechter kan bedragen die geacht kunnen worden te zijn bedongen ter vergoeding van proceskosten of van buitengerechtelijke kosten als bedoeld in artikel 96, tweede lid, onder b en c, van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek ambtshalve matigen, doch niet tot onder het bedrag van de krachtens de wet te begroten proceskosten respectievelijk het bedrag van de buitengerechtelijke kosten die, gelet op de tarieven volgens welke zodanige kosten aan de opdrachtgevers gewoonlijk in rekening worden gebracht, jegens de wederpartij redelijk zijn".

²⁵⁷ Zie *supra* noten 25 en 29.

²⁵⁸ Artikel 79, lid 2 Rv., zie *infra* voetnoot 304.

²⁵⁹ Zie *infra*: hoofdstuk 3, punt C. De werking van de arbeidsgerechten, vertegenwoordiging in rechte, .

²⁶⁰ Zie verwijzing in B. TEMMERMAN "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging", Die Keure, 2005, 39.

Ook kent het Nederlandse en Franse recht een grote beoordelingsvrijheid toe aan de rechter. Het is evenwel zo dat de Nederlandse Orde van Advocaten een niet-bindend liquidatietarief heeft bepaald, dat toch enige houvast biedt aan de rechtszoekende. In Frankrijk heeft de rechter een nog grotere vrijheid en dient hij louter rekening te houden met de billijkheid van de zaak en de economische toestand van de partijen.

Nodeloze kosten worden in Nederland en Duitsland onmiddellijk afgestraft door die kosten op de partij die ze veroorzaakte te leggen, zelfs indien die partij in het gelijk werd gesteld. Het Belgische recht ziet dat niet anders. Misbruik van het recht tot toegang tot de rechter wordt gekwalificeerd als een 'tergend en roekeloos geding', met alle gevolgen van dien. De partij die een tergend en roekeloos geding veroorzaakt, kan worden veroordeeld tot een geldboete.²⁶¹

De Belgische wetgever heeft duidelijk ook gekozen voor een tarifiering van de bedragen van mogelijke vergoedingen, met het oog op een grotere transparantie en rechtszekerheid ten aanzien van de rechtszoekende. In het wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat komt duidelijk naar voren dat de wetgever niet zou opteren voor het Franse systeem. De Belgische wetgever heeft een proces in een proces willen vermijden.²⁶²

²⁶¹ Artikel 780bis Ger.W.: " De partij die de rechtspleging aanwendt voor kennelijk of onrechtmatige doeleinden kan worden veroordeeld tot een geldboete van 15 euro tot 2.500 euro, onverminderd de schadevergoeding die gevorderd zou worden. In dat geval, wordt in dezelfde beslissing daarover uitspraak gedaan voor zover schadevergoeding voor tergend en roekeloos geding wordt gevorderd en toegekend. Indien zulks niet het geval is, worden de partijen verzocht toelichting te geven overeenkomstig artikel 775".

²⁶² Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2005-06, Wetgevingsstuk nr. 3-1686/5, 6-7: "Dit heeft als nadeel dat men een proces binnen een proces kan hebben. Evenredig aan de soepelheid van dit systeem is ook het gebrek aan transparantie".

Hoofdstuk 3: De rechtsplegingsvergoeding in relatie tot toegang tot de arbeidsgerechten

Het doel van deze masterscriptie is te onderzoeken of de toegang tot het gerecht gewaarborgd wordt voor rechtzoekenden die zich richten tot de arbeidsgerechten. In beginsel kunnen rechtzoekenden met een arbeidsrechtelijk geschil, zoals bijvoorbeeld 'een ontslag', in twee groepen worden opgedeeld: enerzijds de partijen die onder de noemer van de werkgever vallen en anderzijds de partijen die onder de noemer van de werknemer vallen. Die laatsten beschikken vaak niet over de nodige financiële middelen om zich te laten bijstaan door een advocaat.²⁶³ Daarenboven kunnen zij vaak ook geen beroep doen op rechtshulp, aangezien ze volgens het Gerechtelijk wetboek niet in aanmerking kunnen komen voor een gehele of gedeeltelijke kosteloze juridische tweedelijnsbijstand.²⁶⁴ Het Koninklijk Besluit van 18 december 2003 legt vast wie een beroep kan doen op de (volledige of gedeeltelijke) kosteloze juridische tweedelijnsbijstand.²⁶⁵ Minder-bemiddelde personen vallen dus tussen wal en schip. Voor procedures inzake sociale zekerheid heeft de sociaal verzekerde als tegenpartij meestal de overheid of een overheidsinstelling, zoals bijvoorbeeld de RVA, RVP, etc..

Derhalve gaat men als minder-bemiddelde burger op zoek naar alternatieven. De rechtszoekende kan in beginsel vrij kiezen hoe dat hij zal verschijnen voor de rechtbank. Een eerste optie is dat de rechtszoekende persoonlijk verschijnt voor het gerecht. Een alternatief is dat de rechtszoekende, ingeval hij aangesloten is bij een representatieve vakbond zoals het ACV, ABVV en ACLVB,²⁶⁶ beroep doet op een gevolgmachtige vakbondsafgevaardigde (een 'syndicaal pleiter'). Een vakbondsafgevaardigde heeft krachtens artikel 728, §3 Ger.W. de bevoegdheid om aangesloten werknemers voor de arbeidsgerechten te vertegenwoordigen.

Dit hoofdstuk is in verschillende aspecten onderverdeeld. Het eerste deel staat kort stil bij het begrip 'gerechtskosten'. Verder worden de bedragen van de rechtsplegingsvergoeding toepasselijk voor de arbeidsgerechten besproken. Het derde deel gaat dieper in op de problematiek tussen vertegenwoordiging door een advocaat en vertegenwoordiging door een syndicaal pleiter. Tenslotte wordt er nagegaan of de rechtsplegingsvergoeding een belemmering vormt voor de toegang tot de arbeidsgerechten.

²⁶³ Een opmerking die ik hierbij zou willen maken, is dat ook voor de andere gerechten rechtzoekenden vaak niet over de nodige financiële middelen beschikken om beroep te doen op een advocaat.

²⁶⁴ Eerste- en tweedelijnsbijstand: artikel 508/1 e.v. Ger.W. artikel 508/13 Ger.W. bepaalt wanneer een rechtszoekende aanspraak kan maken op een gedeeltelijke of volledige kosteloosheid, meer bepaald degene die over onvoldoende inkomsten beschikt en voor de met hen gelijkgestelde personen.

²⁶⁵ KB van 18 december 2003 tot vaststelling van de voorwaarden van de volledige of gedeeltelijke kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand, *BS* 24 december 2003 (tweede uitgave).

²⁶⁶ Verder in de bijdrage zal toegelicht worden waarom enkel een representatieve vakbond mag optreden voor zijn leden. Het ACV of "Algemeen Christelijk Vakverbond", het ABVV of "Het Algemeen Belgisch Vakverbond" en het ACLVB of de "Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België".

I. De gerechtskosten

A. Omvang

De rechtspleging verloopt in beginsel niet kosteloos.²⁶⁷ Wie wil procederen, weet dat hij als partij het risico loopt geheel of gedeeltelijk te moeten instaan voor de kosten. In hoofdstuk 1 werd het begrip 'gerechtskosten' reeds kort geanalyseerd.

Artikel 1018 Ger.W. voorziet in een (niet-exhaustieve) lijst van kosten die als gerechtskost worden aangemerkt.²⁶⁸ Krachtens dit artikel omvatten de gerechtskosten:

- de diverse, griffie- en registratierechten, alsook de zegelrechten die voor de afschaffing van het Wetboek der zegelrechten zijn betaald;²⁶⁹
- de prijs, emolumenten en lonen van de gerechtelijke akten;²⁷⁰
- de prijs van de uitgifte van het vonnis;²⁷¹
- de uitgaven betreffende alle onderzoeksmaatregelen, onder meer het getuigen- en deskundigengeld;²⁷²
- de reis- en verblijfkosten van de magistraten, de griffiers en van de partijen, wanneer hun reis door de rechter bevolen is, en de kosten van de akten, wanneer deze uitsluitend met het oog op het geding opgemaakt zijn;²⁷³
- de rechtsplegingsvergoeding, zoals bepaald in artikel 1022;
- het ereloon, de emolumenten en de kosten van de bemiddelaar die aangewezen is overeenkomstig artikel 1734.

De rechtspraak aanvaardt benevens deze lijst ook andere kosten als gerechtskosten. Voorbeelden zijn de kosten van het getuigschrift van woonplaats voor een verzoekschrift op tegenspraak, de kosten van het proces- verbaal van vaststelling van overspel of de rechten verbonden aan het lichten van noodzakelijke stukken.²⁷⁴

B. De RPV als onderdeel van de gerechtskosten

In hoofdstuk 1 werd de rechtsplegingsvergoeding besproken. Het is niet de bedoeling om de RPV nogmaals grondig toe te lichten. Belangrijk is wel te herhalen dat de RPV in het oude artikel 1017 Ger.W. een andere lading dekte. De rechter had vóór de wetswijziging de bevoegdheid om de in

²⁶⁷ J. PETIT, *Sociaal procesrecht*, Brugge, Die Keure, 2007, 65.

²⁶⁸ J. LAENENS, *et al.* (eds.), *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen- Oxford, Intersentia, 2012, 485.

²⁶⁹ Krachtens artikelen 268- 274ter Wetboek der Registratierechten ressorteren tot de griffierechten: de rolrechten, het opstelrecht en de expeditierechten. De vrijstellingen worden vermeld in artikelen 279 en 280 van hetzelfde wetboek; Artikel 1019 Ger.W.: "De registratierechten die gerekend worden tot de kosten omvatten: het algemeen vast recht, de specifieke vaste rechten en de rechten verschuldigd op de vonnissen die veroordeling, vereffening of toewijzing van sommen of roerende waarden inhouden".

²⁷⁰ Meer bepaald worden hier de kosten van gerechtsdeurwaarders bedoeld, zoals vastgesteld in het KB van 12 september 1969.

²⁷¹ Zelfs als de veroordeelde partij het vonnis vrijwillig uitvoert, dan nog zullen deze kosten als gerechtskost worden beschouwd.

²⁷² Slechts die kosten verbonden aan onderzoeksmaatregelen bevolen door de rechter, komen in aanmerking als gerechtskost. Zie artikelen 987- 991bis Ger.W.

²⁷³ Ook hier gaat het slechts om kosten gemaakt door een maatregel bevolen door de rechter.

²⁷⁴ J. LAENENS, *et al.* (eds.), *Handboek gerechtelijk recht*, 485.

het ongelijk gestelde partij te veroordelen in de kosten voor bepaalde *materiële* handelingen. De bedragen voor die kosten werden bepaald door het oud KB van 30 november 1970.²⁷⁵ De traditionele rechtspraak oordeelde, gevolgd door de meerderheid van de rechters, dat de kosten en erelonen van advocaten helemaal niet onder de noemer van de oude RPV vielen. Kortom, de advocatenkosten waren dus niet verhaalbaar op de verliezende tegenpartij. Na de invoering van de wet van 21 april 2007 kreeg de RPV een nieuwe tweevoudige invulling.²⁷⁶

Concreet kan worden gesteld dat zowel vóór de invoering als na de invoering van de Wet van 21 april 2007 de RPV deel uit maakte van de gerechtskosten, evenwel met een andere draagwijdte.

II. De RPV en de arbeidsgerechten

A. De bedragen van toepassing voor de arbeidsgerechten

Bij het onderzoek of de tarieven die als RPV gelden, enige invloed hebben op de toegang tot de arbeidsgerechten, kan een belangrijke bijkomende vraag gesteld worden, nl. welke bedragen van toepassing zijn indien een rechtzoekende in het ongelijk wordt gesteld.

De toepasselijke tarieven van de RPV worden door het KB van 26 oktober 2007 bepaald. Hoofdstuk 1 maakt een opdeling in twee soorten tarieven: de tarieven vermeld in artikel 2 en de tarieven vermeld in artikel 4 van het KB.²⁷⁷ De basisbedragen van beide categorieën verschillen enorm. Voor de eerste categorie kunnen de tarieven variëren van 165 tot 16.500 euro. Daarentegen voorziet artikel 4 van het KB in afwijkende vergoedingsbedragen voor sociale zekerheidsgeschillen, van 40,11 tot 320,65 euro.²⁷⁸ De wetgever heeft ervoor gekozen om in de rechtspleging zoals bedoeld in de artikelen 579 en 1017, tweede lid Ger.W. de overheid of de sociale zekerheidsinstelling steeds in de kosten te verwijzen, behoudens tergend en roekeloos geding.²⁷⁹

B. Potentieel problematisch

Hierboven worden de toepasselijke bedragen van de rechtsplegingsvergoeding voor de arbeidsgerechten nader omkaderd. Een mogelijk probleem kan ontstaan voor de rechtzoekende die zich tot de arbeidsgerechten wil begeven. Indien het niet gaat om een geschil ingevolge artikel 1017, tweede lid Ger.W., zullen de hoge bedragen genoemd in artikel 2 van het KB van 26 oktober van 2007 van toepassing zijn op arbeidsrechtelijke geschillen.

²⁷⁵ Zie *supra* noot 15.

²⁷⁶ Zie *supra* hoofdstuk 1, de nieuwe Rechtsplegingsvergoeding: enerzijds bepaalt het gewijzigde artikel 1017 Ger.W. dat de RPV voortaan een forfaitaire tegemoetkoming in de kosten en erelonen van de advocaat van de in het gelijkgestelde partij omvat. Anderzijds werden de bedragen door het KB van 26 oktober 2007 verhoogd

²⁷⁷ Zie voor de verschillende toepasselijke tarieven hoofdstuk 1, noot 145.

²⁷⁸ Artikel 4 KB van 26 oktober 2007: "In afwijking van de artikelen 2 en 3 worden de basis-, minimum- en maximumbedragen van de rechtsplegingsvergoeding voor rechtspleging bedoeld in de artikelen 579 en 1017, tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek vastgesteld als volgt".

²⁷⁹ Artikel 1017, tweede lid Ger.W.: "Behalve wanneer het geding roekeloos of tergend is, wordt de overheid of de instelling, belast met het toepassen van de wetten en verordeningen bedoeld in de artikelen 579, 6°, 580, 581 en 582, 1° en 2°, ter zake van vorderingen ingesteld door of tegen de sociaal verzekerden persoonlijk, steeds in de kosten verwezen".

Voor dat er dieper wordt ingegaan op deze problematiek, wordt eerst de werking van de arbeidsgerechten kort toegelicht. In het bijzonder worden de bijzondere kenmerken van de arbeidsgerechten uiteengezet alsook de initiatieven van de wetgever doorheen de jaren om de arbeidsgerechten toegankelijker te maken.

C. De werking van de arbeidsgerechten

1. Bijzondere kenmerken

De bijzondere aard van zijn materiële bevoegdheden onderscheidt het arbeidsgerecht van andere gerechten.²⁸⁰ De materiële bevoegdheden van de arbeidsgerechten worden limitatief opgesomd in het Gerechtelijk Wetboek²⁸¹ en kunnen worden ingedeeld in verschillende sectoren: betwistingen met betrekking tot arbeid, arbeidsongevallen en beroepsziekten, de sociale zekerheid, het sociaal statuut der zelfstandigen, collectieve schuldenregeling, mindervaliden, etc.²⁸² Daarnaast hebben de sociaalrechtelijke geschillen vaak een beduidende impact op de betrokkenen, vermits die geschillen veelal gaan over inkomsten, uitkeringen en tegemoetkomingen. De procedures die hiermee gepaard gaan, moeten dan ook eenvoudig, snel en juridisch correct worden afgehandeld.²⁸³ De maatschappelijke impact van de materiële bevoegdheden van de arbeidsgerechten is immers enorm.

De wetgever heeft dan ook in de loop der jaren pogingen ondernomen om de toegang tot voornamelijk de arbeidsgerechten voor de rechtzoekende te vergemakkelijken. Van bijzonder belang waren, onder meer, de invoering van de tussenkomst van het arbeidsauditoraat, de vertegenwoordiging van partijen door niet-advocaten, de samenstelling van de rechtbank (*i.e.* een beroepsrechtters en twee rechtters in sociale zaken), de sociale en meer actieve aanpak van de rechter en de verplichte poging tot verzoening.²⁸⁴

2. Afwijkende regelingen m.b.t. de gerechtskosten

Partijen in het geding ondervinden veel procedurekosten. Toch heeft de wetgever voorzien in een vrijstelling van sommige kosten die gepaard gaan met het opstarten van een arbeidsrechtelijke procedure. Hoofdstuk 1 omschrijft het principe vervat in artikel 1017, eerste lid Ger.W. dat, in beginsel, ieder eindvonnis de in het ongelijk gestelde partij verwijst tot de kosten. Artikel 1018 Ger.W. somt de in aanmerking komende gerechtskosten op. Voor sociale geschillen heeft de wetgever voorzien in enkele afwijkingen:²⁸⁵

²⁸⁰ L. BOEYKENS, "Werking van de arbeidsgerechten in de praktijk in België", *Soc.Kron.* 2000, 517.

²⁸¹ Zie de artikelen 578 t.e.m. 582 Ger.W. voor de materiële bevoegdheden van de arbeidsgerechten.

²⁸² D. HEYLEN en I. VERREY, *Sociaal recht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 489- 490.

²⁸³ L. BOEYKENS, "Werking van de arbeidsgerechten in de praktijk in België", *Soc.Kron.* 2000, 517.

²⁸⁴ Zie artikel 734 Ger.W.: "Elk debat voor de arbeidsrechtbank, betreffende een van de vorderingen genoemd in artikel 578, moet, op straffe van nietigheid, worden voorafgegaan door een poging tot minnelijke schikking die op het proces-verbaal van de zitting wordt aangetekend". Indien partijen niet tot verzoening komen, wordt daarvan melding gemaakt in het vonnis; L. BOEYKENS, "Werking van de arbeidsgerechten in de praktijk in België", *Soc.Kron.* 2000, 517.

²⁸⁵ J. PETIT, *Sociaal procesrecht*, Brugge, Die Keure, 2007, 257-258.

- griffie- en registratierechten zijn vrijgesteld;
- alle gerechtskosten in de context van geschillen bedoeld in de artikelen 579, 6°, 580, 581 en 582, 1° en 2° Ger.W. vallen steeds ten laste van de tegenpartij op grond van artikel 1017 tweede lid Ger.W.;
- de uitgifte van een vonnis gebeurt tegen een verlaagd tarief;
- sociaal gerechtigden dienen noch getuigengeld in consignatie te storten bij een getuigenverhoor, noch een voorschot bij een deskundigenonderzoek te geven;²⁸⁶
- de RPV kan, indien aan de voorwaarden van artikel 1017 tweede lid Ger.W. is voldaan, begroot worden op basis van een afwijkend bedrag;
- de inleiding van de zaak moet niet verplicht per dagvaarding gebeuren. Sinds 1 september 2007 kan de inleiding van een vordering voor de arbeidsrechtbank ook bij verzoekschrift of bij verzoekschrift op tegenspraak (artikel 704 Ger.W.).²⁸⁷

3. De verschijning in rechte

a. *Vertegenwoordiging in persoon of door een advocaat*

De betekenis van het begrip 'verschijnen voor het gerecht' veronderstelt de deelname van de partijen aan het proces, met dien verstande dat het geding op tegenspraak zal worden behandeld.²⁸⁸ Op basis van artikel 728, §1 Ger.W zijn de partijen vrij om op het ogenblik van de rechtsingang in persoon verschijnen of zich door een advocaat te laten vertegenwoordigen. Deze vormen zijn de standaardvormen van verschijning. Slechts in uitzonderlijke gevallen kan een partij niet in persoon verschijnen of zich niet laten vertegenwoordigen door een 'gewoon' raadsman, maar moet de partij bijvoorbeeld, overeenkomstig artikel 478 Ger.W., in burgerlijke zaken beroep doen op een advocaat bij het Hof van Cassatie.²⁸⁹ Daarenboven kan een partij ook niet *in personam* verschijnen indien de rechter de partij die in persoon wil verschijnen, omwille van zijn drift of onbedrevenheid niet in staat acht om zijn zaak met de vereiste deugdzaamheid of met de nodige duidelijkheid te bespreken.²⁹⁰

Verschijnt een partij niet in persoon, dan is de vertegenwoordiging door een advocaat de regel.²⁹¹ Overeenkomstig artikel 440, eerste lid Ger.W. bezitten advocaten in België een pleitmonopolie.²⁹²

²⁸⁶ Zie de artikelen 953, derde lid en 990, derde lid Ger.W.

²⁸⁷ Artikel 700 Ger.W. bepaalt dat, behoudens bijzondere regelingen inzake vrijwillige verschijning en rechtspleging bij verzoekschrift, als principe geldt dat alle rechtsgeschillen moeten worden ingeleid met een dagvaarding. Zie artikel 704, eerste lid Ger.W.: "Voor de arbeidsrechtbank kunnen de hoofdvorderingen ingeleid worden bij verzoekschrift op tegenspraak, overeenkomstig de artikelen 1034bis tot 1034sexies, onverminderd de bijzondere regels inzake vrijwillige verschijning, de rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift en de procedures die speciaal worden geregeld door niet uitdrukkelijk opgeheven wettelijke bepalingen".

²⁸⁸ J. LAENENS *et al.* (eds.), *Handboek gerechtelijk recht*, 2012, 366.

²⁸⁹ Artikel 478 Ger.W.: "Voor het Hof van Cassatie kunnen in burgerlijke zaken alleen advocaten optreden en conclusies nemen, die de titel van advocaat bij het Hof van Cassatie voeren. De voorgaande bepaling geldt niet voor de burgerlijke partij in strafzaken".

²⁹⁰ Artikel 758 Ger.W.: "De rechter kan hun evenwel de uitoefening van dit recht ontzeggen, indien hij bevindt dat zij door drift of onbedrevenheid buiten staat zijn hun zaak met de vereiste betamelijkheid of met de nodige duidelijkheid te bespreken".

²⁹¹ GwH 16 december 1998, nr. 135/98, *JLMB* 2000, 532, *BS* 2 april 1999, 1176- 1177, overw. B 5.2: "Wanneer een partij niet in eigen persoon verschijnt, is zij echter ertoe gehouden zich te laten vertegenwoordigen door een advocaat, wegens het in beginsel exclusieve recht om voor een derde te pleiten dat het Gerechtelijk Wetboek aan de advocaten verleent".

²⁹² Artikel 440, eerste lid Ger.W.: "Vóór alle gerechten, behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, hebben alleen de advocaten het recht te pleiten".

Dit betekent, dat advocaten de bijzondere bevoegdheid hebben om te pleiten voor elk gerecht in België, met als uitzondering het Hof van Cassatie. Daarenboven dient een advocaat geen enkel bewijs te leveren van enige volmacht.²⁹³ Het vermoeden van volmacht kan nochtans worden weerlegd, waardoor een procedure van ontkenning van proceshandeling mogelijk wordt opgestart.²⁹⁴

b. *Vertegenwoordiging bij volmacht*

Zoals hierboven reeds uiteengezet, heeft de wetgever voorzien in uitzonderingen op het pleitmonopolie van advocaten, waardoor ook andere personen de partij in kwestie kunnen vertegenwoordigen. Artikel 728, §2 e.v. Ger.W. voorziet een exhaustieve opsomming van personen die een partij kunnen vertegenwoordigen.²⁹⁵ Voor de vrederechter, de rechtbank van koophandel en de arbeidsgerechten kunnen partijen vertegenwoordigd worden door (i) hun echtgenoot of een bloed- of aanverwant; (ii) een afgevaardigde van een *representatieve* organisatie voor arbeiders, bedienden of zelfstandigen; (iii) een afgevaardigde van een maatschappelijke organisatie voor de geschillen die ontstaan krachtens artikel 580, 8° Ger.W. of door het OCMW.

Voor de vertegenwoordiging voor de vrederechter gelden de bijkomende voorwaarden dat een schriftelijke volmacht voorhanden zijn én dat de rechter de vertegenwoordiging voor de gehele procedure expliciet toelaat.²⁹⁶

In het bijzonder voorziet artikel 728, §3 Ger.W. in de mogelijkheid van vertegenwoordiging door een afgevaardigde van een representatieve vakorganisatie voor arbeiders en bedienden. Wat moet worden begrepen onder een 'representatieve vakorganisatie'? Het sociaal overleg neemt een belangrijke plaats in onze maatschappij, waardoor de overheid enkel wenst te onderhandelen met die vakorganisaties die een belangrijke invloed uitoefenen in het socio-economische leven.²⁹⁷ Opdat een vakorganisatie 'representatief' kan zijn, moeten er een aantal voorwaarden vervuld zijn, zoals neergelegd in de wet van 5 december 1968 aangaande de Collectieve Arbeidsovereenkomsten en de Paritaire Comités²⁹⁸ (hierna 'CAO-wet'). Artikel 3 van de CAO-wet geeft een opsomming van de werknemers- en werkgeversorganisaties die worden aangemerkt als

²⁹³ Artikel 440, tweede lid Ger.W.: "De advocaat verschijnt als gevolmachtigde van de partij zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist".

²⁹⁴ Zie artikel 848, tweede lid Ger.W.

²⁹⁵ Zie *supra* noot 16 en artikel 728, §2 Ger.W.: "Voor de vrederechter, de rechtbank van koophandel en de arbeidsgerechten mogen partijen ook in vertegenwoordigd worden door hun echtgenoot of een bloed- of aanverwant houder van een schriftelijke volmacht en speciaal door de rechter toegelaten".

²⁹⁶ Zie verwijzing naar Vred. La Roche- en Ardenne 17 januari 1995, *Act.dr.* 1996, 96, in J. LAENENS *et al.* (eds.), *Handboek gerechtelijk recht*, 2012, 369.

²⁹⁷ P. HUMBLET en M. RIGAUX (eds.), *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen- Oxford, Intersentia, 2009, 345 (hierna verkort P. HUMBLET en M. RIGAUX (eds.), *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*).

²⁹⁸ Wet van 5 december 1968 betreffende de Collectieve Arbeidsovereenkomsten en de Paritaire Comités, *BS* 4 maart 1969, artikel 3, eerste lid: "Voor de toepassing van deze wet worden als representatieve werknemers- en werkgeversorganisaties aangemerkt: 1° de interprofessionele organisaties van werknemers en van werkgevers, die voor het gehele land zijn opgericht en die in de Centrale Raad voor het bedrijfsleven en in de Nationale Arbeidsraad vertegenwoordigd zijn; 2° de vakorganisaties die aangesloten zijn bij of deel uitmaken van een onder 1 genoemde interprofessionele organisatie; 3° de vakorganisaties van werkgevers die de Koning, op advies van de Nationale Arbeidsraad, als representatief in een bepaalde bedrijfstak erkent".

representatief. Drie werknemersorganisaties voldoen aan het toepassingsgebied overeenkomstig dit artikel: het ACV, ABVV en ACLVB.²⁹⁹

Desalniettemin moet een afgevaardigde van een representatieve vakbond over een schriftelijke volmacht beschikken, met de uitdrukkelijke vermelding dat de syndicale vertegenwoordiger een mandaat krijgt. De schriftelijke volmacht brengt met andere woorden belangrijke gevolgen met zich mee. De syndicale vertegenwoordiger wordt bevoegd om de arbeider of bediende te vertegenwoordigen, in zijn naam rechtshandelingen uit te voeren en voor hem te pleiten.

c. De vertegenwoordiging in rechte in Nederland

i. Algemeen: de gerechtelijke organisatie in Nederland

Hoofdstuk 2 vergelijkt het Belgisch recht met het Franse, Duitse en Nederlandse recht. Dit onderdeel beperkt zich tot de vertegenwoordiging in rechte in Nederland. Het gerechtelijk landschap in Nederland ziet er anders uit dan in België. Vooraleer verder in te gaan op de vertegenwoordiging in rechte, is het van belang kort stil te staan bij de gerechtelijke organisatie. In Nederland zijn er 11 rechtbanken, die onderverdeeld worden in verschillende rechtsgebieden: civiel recht, bestuursrecht, strafrecht en sectie Kanton.³⁰⁰ Verder bestaat de gerechtelijke organisatie uit instanties van hoger beroep, de Hoge Raad en de Raad voor de Rechtspraak.³⁰¹

De kantonrechter kan worden vergeleken met de vrederechter. Het is een rechter die over verscheidene juridische problemen uitspraak doet en het dichtst bij de burger staat. Kenmerken van de procedure zijn toegankelijkheid, snelheid en laagdrempeligheid.³⁰² De kantonrechter is ook bevoegd voor arbeidszaken zoals ontslag, loonuitbetaling en dergelijke. Gaat het daarentegen om bestuurszaken (uitkeringen) of om arbeidszaken voor ambtenaren, dan is de bestuursrechter bevoegd. Dit verschil is van belang betreffende de vertegenwoordiging in rechte. Of die vertegenwoordiging al dan niet verplicht is.

ii. Uitgangspunt: verplichte procesvertegenwoordiging door een advocaat

In Nederland geldt het principe van de verplichte procesvertegenwoordiging. In beginsel moeten procespartijen voor alle rechterlijke instanties vertegenwoordigd worden door een advocaat.³⁰³ Nochtans is dit uitgangspunt niet absoluut en gelden er specifieke uitzonderingen. Op grond van de artikelen 79 en 255 Rv. is de procespartij in kantonprocedures en in procedures in kort geding (voor de gedaagde, maar niet altijd voor de eiser) niet verplicht bijgestaan te worden door een advocaat.³⁰⁴

²⁹⁹ P. HUMBLET en M. RIGAUX (eds.), *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, 345.

³⁰⁰ ³⁰⁰ Zie H.J. SNIJDERS *et al.* (eds.), *Nederlands burgerlijke procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2011, 271 en <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Pages/default.aspx> (geconsulteerd 19 juli 2013).

³⁰¹ Hogerberoepsinstanties: artikel 58 e.v. Wet op de Rechterlijke Organisatie. De Hoge Raad: artikel 74 e.v. Wet op de Rechterlijke Organisatie. De Raad voor de Rechtspraak: artikel 84 e.v. Wet op de Rechterlijke Organisatie.

³⁰² H.J. SNIJDERS *et al.* (eds.), *Nederlands burgerlijke procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2011, 271.

³⁰³ H.J. SNIJDERS *et al.* (eds.), *Nederlands burgerlijke procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2011, 124.

³⁰⁴ Zie artikel 79 Rv.: "1. Partijen kunnen in zaken voor de kantonrechter in persoon procederen. 2. In alle overige zaken kunnen partijen niet in persoon procederen, maar slechts bij advocaat. Zij worden geacht tot aan

Krachtens artikel 80 Rv. kan een procespartij in een kantonprocedure ofwel in persoon verschijnen, ofwel bijgestaan worden door een bijstandsverlener, ofwel vertegenwoordigd worden door een gemachtigde.³⁰⁵ Verder is de kantonrechter bevoegd een schriftelijke volmacht te vragen. Daarenboven kan de kantonrechter bij een met redenen omklede beschikking de bijstand of vertegenwoordiging door een persoon tegen wie ernstige bezwaren bestaan en die geen advocaat of deurwaarder is, weigeren.³⁰⁶

Net zoals in het Belgische recht kan de rechtszoekende in arbeidsrechtelijke zaken zich laten bijstaan door een advocaat of zich laten vertegenwoordigen door een gevolmachtigde. Het arbeidsrecht wordt door de Nederlandse wetgever gedefinieerd als procedures over geschillen met betrekking tot het dienstverband tussen werkgever en werknemer, bijvoorbeeld een procedure betreffende de beëindiging van de arbeidsovereenkomst.³⁰⁷

iii. Vergoeding salaris advocaat

Hoofdstuk 2 zet reeds de kostenveroordeling uiteen. De kantonrechter kan ook in arbeidszaken de verliezende partij veroordelen tot betaling van de kosten van de tegenpartij. Die kosten omvatten onder meer het salaris van de advocaat die ditmaal niet door middel van het liquidatietarief wordt bepaald. Op basis van artikel 238 lid 2 Rv. kan de rechter het salaris van de gemachtigde opnemen in de kostenveroordeling.³⁰⁸ Het bedrag is afhankelijk van de handelingen verricht door de gemachtigde en wordt berekend aan de hand van de 'salarissen in rolzaken'.³⁰⁹ Belangrijk hierbij is dat een gemachtigde niet steeds verwijst naar een advocaat. Ook andere personen zoals belangenorganisaties en juristen mogen optreden als vertegenwoordiging van de partij voor de kantonrechter.³¹⁰ Uit het voorafgaande volgt, dat de gemachtigde ook een aanspraak kan maken op de vergoeding van die kost, tenzij de rechter anders beslist.

III. Vertegenwoordiging in rechte door een vakbondsafgevaardigde

Dit onderdeel gaat dieper in op de vertegenwoordiging door een andere persoon dan de advocaat, namelijk de vakbondsafgevaardigde. Wat een representatieve organisatie inhoudt, werd reeds uitgelegd, doch nog niet de term 'vakbondsafgevaardigde'. Dit deel onderzoekt, meer in detail, wat

het eindvonnis bij de gestelde advocaat woonplaats te hebben gekozen, tenzij zij hebben verklaard een andere woonplaats te hebben gekozen. Zij kunnen de door hen gestelde advocaat niet herroepen zonder tevens een andere advocaat te stellen". Zie verder ook artikel 255 Rv.: "

³⁰⁵ Zie artikel 80 Rv.: "1. In zaken waarin partijen in persoon kunnen procederen, kunnen zij zich laten bijstaan of zich door een gemachtigde laten vertegenwoordigen. 2. De kantonrechter kan van een gemachtigde overlegging van een schriftelijke volmacht verlangen. 3. Het tweede lid is niet van toepassing op advocaten en deurwaarders."; H.J. SNIJDERS *et al.* (eds.), *Nederlands burgerlijke procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2011, 272.

³⁰⁶ Artikel 81, lid 1 Rv.

³⁰⁷ Artikel 7: 610 NBW.

³⁰⁸ Artikel 238, lid 2 Rv.: "Procedeert de wederpartij van de in het ongelijk gestelde partij met een gemachtigde, dan wordt onder die kosten een door de rechter te bepalen bedrag opgenomen voor salaris en noodzakelijke verschotten van de gemachtigde, tenzij de rechter om in het vonnis te vermelden redenen anders beslist".

³⁰⁹ <http://www.rechtspraak.nl/Procedures/Landelijke-regelingen/Sector-kantonrecht/Pages/Staffel-incasso-kosten-en-salarissen-in-rolzaken-sector-kanton.aspx> (geconsulteerd 31 juli 2013).

³¹⁰ <http://www.arbeidsrechter.nl/procederen-ontslag-kantonrechter-procedure-verweer> (geconsulteerd 24 juli 2013).

een vakbondsafgevaardigde in de zin van artikel 728, §3 Ger.W. precies is, welke invulling zijn bevoegdheden krijgen, welke verschillen er vandaag de dag bestaan tussen de vakbondsafgevaardigde of de syndicale pleiter en de advocaat, en of er nog steeds knelpunten merkbaar zijn.

A. Duiding begrip vakbondsafgevaardigde

Het begrip vakbondsafgevaardigde/ syndicaal pleiter mag niet verward worden met de vakbondsafgevaardigde van het personeel van ondernemingen zoals geregeld in de Collectieve Arbeidsovereenkomst nr. 5 van 24 mei 1971.³¹¹ In tegenstelling tot een vakbondsafgevaardigde van het personeel, is de vakbondsafgevaardigde- pleiter, een jurist, aangeworven door de vakbonden omwille van diens juridische achtergrond in het sociaal recht. Soms verlaten advocaten de Balie verlaten om zich te vervoegen als jurist bij de vakbond.

B. Bevoegdheden vakbondsafgevaardigde

Artikel 728, derde lid Gerechtelijk wetboek bepaalt de bevoegdheden van de vakbondsafgevaardigden/ syndicaal pleiters. Op basis van dit artikel mag een syndicaal pleiter voor de arbeidsgerechten de arbeider of bediende in het geding vertegenwoordigen. Daarenboven kan hij in diens naam alle handelingen verrichten die bij deze vertegenwoordiging behoren. Bovendien krijgt hij de bevoegdheid om te pleiten. Tenslotte mag hij alle mededelingen ontvangen betreffende de behandeling en berechting van het geschil. Deze bevoegdheden mag de syndicaal pleiter slechts uitoefenen mits hij over een schriftelijke volmacht beschikt. Hieronder wordt de syndicaal pleiter vergeleken met de advocaat.

C. Syndicaal pleiter vs. de advocaat

1. De advocaat

a. *Opdracht*

De opdracht van de advocaat omvat verschillende etappes. De opdracht van een advocaat in een gerechtszaak betreft het verlenen van processuele bijstand en het verrichten van proceshandelingen in naam en voor rekening van zijn cliënt.³¹² Met andere woorden, het pleiten en vertegenwoordigen van de cliënt. Ingevolge artikel 439 Ger.W. beschikken advocaten over de mogelijkheid om deze opdracht voor elk gerecht te bewerkstelligen, behoudens voor het Hof van Cassatie. Slechts de 20 'erkende' advocaten bij het Hof van Cassatie, benoemd door de Koning mogen optreden voor het Hof.³¹³

³¹¹ CAO nr. 5 van 24 mei 1971 betreffende het statuut van de syndicale afvaardiging van het personeel der ondernemingen, BS 1 juli 1971. Artikel 6 CAO nr. 5 bepaalt: "De werkgevers erkennen dat het bij een vakbond aangesloten personeel bij hen vertegenwoordigd is door een syndicale afvaardiging, waarvan de leden onder de werknemers van de onderneming worden aangewezen of verkozen". Of met andere woorden zij zijn de 'delegees' in bedrijven.

³¹² P. VAN ORSHOVEN *et al.* (eds.), *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*, Leuven, Acco, 2011, 142.

³¹³ Zie artikel 478 Ger.W. De bevoegdheid wordt niet voorbehouden aan de advocaten van het Hof van Cassatie voor straf- en fiscale zaken.

Verder bepaalt artikel 440, tweede lid Ger.W. dat de advocaat niet moet doen blijken van een bijzondere volmacht, teneinde hij te allen tijde kan optreden als vertegenwoordiger *ad litem* van zijn cliënt, tenzij de wet een bijzondere lastgeving vereist.³¹⁴

b. Statuut

Voorts zijn alle advocaten onderworpen aan een disciplinair statuut.³¹⁵ De advocaat is gehouden tot het volgen van deontologische gedragsregels vastgelegd in reglementen door de Orde waartoe hij behoort.³¹⁶ Houdt de advocaat zich niet aan deze strikte regeling, dan kunnen er tuchtsancties volgen. Sommige andere gedragsregels zijn vervat in het Gerechtelijk Wetboek, o.m. in artikel 446ter.³¹⁷

De onafhankelijkheid van de advocaat speelt een bijzonder belangrijke rol. Advocaten moeten hun opdracht in alle objectiviteit kunnen uitvoeren, zonder enige druk of inmenging van buitenaf.³¹⁸

2. De syndicaal pleiter

Het begrip van de syndicaal pleiter en zijn bevoegdheden werden reeds volledig uiteengezet in de delen A en B. De niet-vergelijkbaarheid van een syndicaal pleiter met een advocaat volgt uit tal van verschilpunten tussen deze twee figuren en is bovendien bevestigd door het Grondwettelijk Hof.³¹⁹

a. De verschilpunten

Een eerste verschilpunt ligt in verschillende opdrachten van de twee figuren. De advocaat heeft op basis van artikel 440 Ger.W. als voornaamste taak zijn cliënt te vertegenwoordigen en voor hem te pleiten. Voor de uitoefening van deze opdracht geldt, ten aanzien van een advocaat een vermoeden van volmacht, behoudens de wet een bijzondere lastgeving vereist. Daarnaast krijgt de advocaat een bijzonder statuut toebedeeld overeenkomstig de artikelen 428- 428decies Ger.W. De advocaat is bovendien onderworpen aan een disciplinair statuut.

De bevoegdheden van een syndicaal pleiter worden uiteengezet in artikel 728, §3 Ger.W. Hier geldt echter geen vermoeden van volmacht, daar hij niet beschikt over een pleitmonopolie. Het artikel

³¹⁴ Zie supra: Een advocaat beschikt over een vermoeden van volmacht die weerlegd kan worden ingevolge artikel 848 Ger.W.

³¹⁵ P. VAN ORSHOVEN *et al.* (eds.), *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*, Leuven, Acco, 2011, 147.

³¹⁶ Zie *supra* p 62 vertegenwoordiging in rechte en artikel 428 Ger.W.: Niemand kan de titel van advocaat voeren of het beroep van advocaat uitoefenen indien hij geen Belg of onderdaan van een lidstaat van de Europese Unie is, niet in het bezit is van het diploma van doctor of licentiaat in de rechten, niet de eed heeft afgelegd bedoeld in artikel 429 en niet is ingeschreven op het tableau van de Orde of op de lijst van de stagiairs." Zo zijn er in België twee Orden, namelijk de Orde van Vlaamse Balies en Ordre des Barreaux francophones et germanophone.

³¹⁷ Het betreft het honorarium van advocaten. Artikel 446ter, eerste lid Ger.W.: "De advocaten begroten hun ereloon met de bescheidenheid die van hun functie moet worden verwacht. Een beding daaromtrent dat uitsluitend verbonden is aan de uitslag van het geschil, is verboden".

³¹⁸ P. VAN ORSHOVEN *et al.* (eds.), *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*, Leuven, Acco, 2011, 146.

³¹⁹ O.m. GwH 14 oktober 1999, nr. 113/99; GwH 18 december 2008, nr. 182/2008.

bevestigt dat een schriftelijke volmacht voorhanden moet zijn, teneinde de gesyndiceerde werknemer te kunnen vertegenwoordigen. Bij de uitoefening van deze opdracht is een syndicaal pleiter niet gehouden aan de deontologische gedragsregels vastgelegd door de individuele Ordes van Advocaten. Nochtans respecteren en leven de syndicaal pleiters diezelfde deontologische regels na, weliswaar op vrijwillige basis.³²⁰

Een volgend verschilpunt betreft de onkosten die een rechtszoekende heeft. Het is zo dat de manier waarop de dienstverlening wordt georganiseerd en dient te worden vergoed, verschilt naargelang die wordt verzorgd door een advocaat of door een syndicaal pleiter. De vergoeding voor dienstverlening van een advocaat, wordt bepaald aan de hand van het honorarium dat de advocaat aanreket aan zijn cliënt. Het bedrag van honoraria van advocaten kan verschillen naargelang de advocaat. In België geldt geen tarifiering en is de advocaat vrij het ereloon te bepalen. De advocaat zal echter rekening moeten houden met de bovenvermelde principes vervat in artikel 446ter Ger.W.

Daarentegen dient een syndicaal pleiter geen honorarium te bepalen, maar wordt hij vergoed door de vakbond zelf. In de inleiding van dit hoofdstuk werd aangegeven dat bij de aansluiting van een vakbond een soort van dienstverleningspakket wordt gegeven. In ruil voor dat pakket dient de gesyndiceerde een bijdrage te betalen. Het bedrag van de bijdrage verschilt naargelang de vakbond, de regio resp. provincie, de sector waarin men tewerkgesteld is, deeltijdse of voltijdse tewerkstelling, werkloosheid, leeftijd, etc. In de praktijk is het verschil tussen de bedragen van de vakorganisaties vaak verwaarloosbaar. Zo bedraagt bijvoorbeeld het lidmaatschap van het ACV 15,80 euro per maand en van het ABVV 15,70 euro per maand.³²¹ Aldus is de aangeslotene *in concreto* geen rechtstreekse vergoeding verschuldigd aan zijn vakbondsafgevaardigde, doch ontvangt de syndicaal pleiter een vergoeding van zijn werkgever, de vakbond.

b. Het Grondwettelijk Hof

Het Grondwettelijk Hof heeft zich in een arrest van 2008 uitgesproken over deze problematiek. Aan de hand van dit arrest analyseert deze bijdrage de vergelijking tussen een syndicaal pleiter en een advocaat. De analyse bouwt tevens voort op een navolgend arrest van 2009. Telkens oordeelde het Hof dat syndicale pleiters allerminst vergelijkbaar zijn met advocaten. Deze twee uitspraken zijn van bijzonder belang, aangezien het Grondwettelijk Hof hierdoor niet toelaat dat de in het gelijk gestelde partij die zich liet bijstaan door een afgevaardigde van een representatieve organisatie van arbeiders, bedienden of zelfstandigen (met andere woorden een niet-advocaat) aanspraak maakt op de rechtsplegingsvergoeding.

³²⁰ L. BOEYKENS, "Werking van de arbeidsgerechten in de praktijk in België", *Soc.Kron.*, 2000, 521.

³²¹ Zie voor de bedragen: het ACV http://www.acv-online.be/Images/Limburg_07-2013_tcm9-287456.pdf , 6 e.v. en het ABVV http://www.abvv.be/c/document_library/get_file?uuid=4c737499-cc4e-499d-8b27-c9b619bcb384&groupId=10134, 20 (geconsulteerd 24 juli 2013).

3. De arresten van de Raad van State en het Grondwettelijk Hof

De invoering van de wet van 21 april 2007 zorgde ervoor dat veel vakorganisaties zich gediscrimineerd voelden. Zowel bij de Raad van State als bij het Grondwettelijk Hof stelden de vakorganisaties schorsings- en vernietigingsberoepen resp. beroepen tot vernietiging in.³²²

a. De Raad van State

In een arrest van 10 juli 2008³²³ wees de Raad van State een schorsingsberoep af, wegens het niet voldoen aan de dubbele voorwaarde van artikel 17, tweede lid van de gecoördineerde wetten op de Raad van State³²⁴ (hierna 'RvS- wet'). Het argument dat de verzoekende partijen opwierpen was dat door de onmiddellijke tenuitvoerlegging van het KB van 26 oktober 2007 de verzoekers zowel een moreel, materieel als een financieel nadeel leden. De vakorganisaties voerden ten eerste de onevenwichtige proceshouding aan waarin ze kwamen te staan ten aanzien van de advocaat. Ten tweede argumenteerden de verzoekers dat een partij vertegenwoordigd door een gevolmachtigde een ernstig financieel risico kon oplopen. Verder brachten ze de aantasting van hun vertegenwoordigingsbevoegdheid onder de aandacht. Door die aantasting konden zij niet meer dezelfde dienstverlening garanderen ten aanzien van hun leden.

De Raad van State oordeelde dat het loutere feit dat de werknemer die kiest voor het optreden van een gevolmachtigde geen RPV zal verkrijgen, hem er niet toe zal aanzetten niet langer beroep te doen op de dienstverlening door de vakorganisatie. Verder achtte de Raad van State het lijden van een moreel nadeel door de vakorganisaties niet bewezen. De omstandigheid dat vakorganisaties geen RPV krijgen toebedeeld, is gestoeld op de verschillende wijzen van dienstverlening door beide figuren van procesvertegenwoordigers, die ook door de cliënt anders wordt bekostigd.³²⁵

b. Het Grondwettelijk Hof

Het Grondwettelijk Hof was er reeds eind jaren '90 van overtuigd dat er een objectief verschil bestaat tussen syndicaal pleiters en advocaten. In een arrest van 14 oktober 1999 boog het Grondwettelijk Hof zich over de vraag of de wetgever ook niet syndicaal pleiters een aanspraak moest geven op een rechtsplegingsvergoeding.³²⁶

³²² P. Taelman en S. Voet, "De verhaalbaarheid van de advocatenhonoraria", 157.

³²³ RvS 10 juli 2008, AR nr. 185.315, *Juristenkrant* 2008 (weergave LAMON, H.), afl. 175, 8; *RABG* 2008, afl. 17, 1078; <http://www.raadvst-consetat.be> (23 oktober 2008); *Soc.Kron.* 2008, afl. 10, 581, noot, overw. 7.1.

³²⁴ Artikel 17, §2 RvS- wet: "De schorsing van de tenuitvoerlegging kan alleen worden bevolen als ernstige middelen worden aangevoerd die de vernietiging van de aangevochten akte of het aangevochten reglement kunnen verantwoorden en op voorwaarde dat de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de akte of het reglement een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan berokkenen".

³²⁵ RvS 10 juli 2008, overw. 7.5.2.

³²⁶ GwH 14 oktober 1999, nr. 113/99 (prejudiciële vraag) <http://www.const-court.be> (18 oktober 2001); *A.A.* 1999, 1391; *A.J.T.* 1999-2000, 402.; *BS* 29 december 1999 (tweede uitgave), 49.877 en <http://staatsblad.be> (4 januari 2000); *T.Verz.* 2000, 31; *JLMB* 2000, 92 en <http://jlmbi.larcier.be> (15 januari 2003); *JTT* 2000 (verkort), 294; *P&B* 1999, 303; *RW* 2001-02 (verkort), 787 en <http://www.rw.be> (7 februari 2002); *Soc.Kron.* 2000 (samenvatting), 562.

Het arrest kwam er naar aanleiding van een prejudiciële vraag van de arbeidsrechtbank van Brugge. De arbeidsrechtbank diende uitspraak te doen over de kosten, waaronder ook de RPV. De eisende partij meende dat zij recht hadden op de RPV, ondanks het feit dat de eiser niet werd bijgestaan door een advocaat, doch door een syndicaal afgevaardigde. Nochtans schreef het KB van 30 november 1970 voor dat het tarief van de kosten wordt bepaald enkel voor een partij die wordt bijgestaan door een advocaat.

Het Hof oordeelde: "[t]ussen een partij die door een advocaat wordt verdedigd en een partij die door een vakbondsafgevaardigde wordt verdedigd, bestaat een verschil dat op een objectief criterium berust: in de regel betaalt de eerste aan haar raadsman kosten en erelonen die de advocaat vrij bepaalt, terwijl van de tweede noch door haar vakbondsorganisatie noch door de afgevaardigde ervan sommen worden gevorderd waarvan de aard en het bedrag vergelijkbaar zijn met de kosten en erelonen van een advocaat".³²⁷ Kortom, het Hof beschouwde de kosten van een syndicaal pleiter niet vergelijkbaar met de kosten en het ereloon van een advocaat.

ii. De arresten van 2008 en 2009

In één van zijn arresten van 2008 benadrukte het Grondwettelijk Hof het standpunt ingenomen in 1999. Opnieuw stelde het Hof dat er een verschil van verhaalbaarheid van de gerechtskosten bestaat tussen een partij die door een advocaat wordt verdedigd en een partij die door een syndicaal pleiter wordt verdedigd, wederom berustend op een objectief criterium.³²⁸ De vakbondsbijdrage die de aangeslotenen betalen, kan immers niet worden vergeleken met de kosten en honoraria van een advocaat. De vakbondsbijdrage is verschuldigd vanwege de aansluiting. Het is namelijk niet zo dat de aansluiting bij een vakbond enkel maar als doel heeft de aangeslotene bijstand te verlenen. Het is veel meer dan dat.³²⁹ Het Hof haalde dan ook aan dat de verschuldigde bijdrage niet als hoofdzakelijk doel heeft de geboden bijstand of vertegenwoordiging in rechte te vergoeden.³³⁰

Verder valt het op dat het Grondwettelijk Hof in dit arrest aanvaardde dat de RPV door de jaren heen van aard is veranderd.³³¹ Het is immers niet langer zo dat de RPV louter de materiële kosten van de advocaat ten bate van zijn cliënt beoogt te dekken, doch ook de intellectuele prestaties van de advocaat.³³² De vakbondsafgevaardigden die hun aangeslotenen vertegenwoordigen voor de arbeidsgerechten leveren *soortgelijke* diensten als advocaten. Volgens het Hof diende de RPV opgevat te worden als een forfaitaire deelneming in de lasten die een partij *daadwerkelijk* dient te dragen. De wetgever heeft niet de bedoeling gehad het voordeel van de RPV uit te breiden tot de rechtzoekende die bijgestaan en vertegenwoordigd wordt door een vakbondsafgevaardigde, gezien

³²⁷ GwH 14 oktober 1999, nr. 113/99, overw. B.8.

³²⁸ GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, overw. B.17.2.

³²⁹ Zoals bijvoorbeeld: vele soorten van dienstverlening, vorming, cultuur, etc. Zie voor meer activiteiten van de vakbonden: <http://www.abvv.be/web/guest/rol> (geconsulteerd 27 juni 2013) en http://www.acv-online.be/het_acv/Dienstverlening/dienstverlening.asp (geconsulteerd 27 juni 2013).

³³⁰ GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, overw. B.17.2.

³³¹ P. TAELEMAN en S. VOET, "De verhaalbaarheid van de advocatenhonoraria", 157.

³³² GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, overw. B.17.3.

men dan niet dezelfde lasten draagt.³³³ Het is juist daarom dat het Grondwettelijk Hof het criterium vervat in artikel 1022 Ger.W. als pertinent beschouwd ten opzichte van het doel van de wet.³³⁴

Tenslotte voerden de verzoekende partijen aan dat de werknemers die in rechte worden vertegenwoordigd door een vakbondsafgevaardigde zich in een minder gunstige positie bevinden dan de werknemer vertegenwoordigd door een advocaat. Het Hof ging niet akkoord met deze beweegreden, aangezien het slechts gebaseerd was op een veronderstelling. Die argumenten toonde in geen geval aan dat de bestreden wet in de praktijk onevenredige gevolgen zou hebben voor de rechten van de werknemers die in rechte worden bijgestaan door een gevolmachtigde vakbondsafgevaardigde.³³⁵

In een volgend arrest van het Grondwettelijk Hof van 2009 werden gelijkaardige prejudiciële vragen gesteld als in het arrest van 2008. Het Grondwettelijk Hof verwees telkenmale naar zijn eerdere uitspraken.³³⁶ Kortom, het Hof bleef bij zijn eerdere standpunten, waaronder de niet-vergelijkbaarheid van een juridisch raadsman met een syndicaal pleiter.³³⁷

D. Historische en bestaande knelpunten

1. Inleiding

Zowel de Raad van State als het Grondwettelijk Hof bevestigden in de bovenvermelde arresten dat de wetgever bij het opstellen van de regeling omtrent de RPV geen onwettigheid heeft begaan. Tot heden blijft de regel: de rechtsplegingsvergoeding komt enkel ten goede aan de partij die zich laat bijstaan door een advocaat. De doelstelling van de RPV is te voorzien in een forfaitaire tegemoetkoming in de kosten en erelonen van *advocaten*. Iedere partij bijgestaan door een ander persoon dan een advocaat kan vandaag de dag nog steeds geen aanspraak maken op de RPV.

Toch is niet iedereen tevreden met de regeling die de wetgever in 2007 heeft uitgetekend. Zoals eerder werd aangegeven, hebben verschillende vakorganisaties schorsings- en vernietigingsberoepen ingesteld, telkens met een onsuccesvol resultaat. Uit eigen onderzoek blijkt dat de vakorganisaties niet te spreken zijn over de nieuwe regeling.³³⁸ Zo hebben sommige representatieve vakbonden, waaronder in het bijzonder het ACV, door de introductie van de Wet van 21 april 2007 hun reglement moeten aanpassen. Dit heeft als gevolg dat een gesyndiceerde in bepaalde omstandigheden bereid moet zijn om meer risico's te nemen bij het aanspannen van een rechtszaak. De vakbondsafgevaardigden roepen telkenmale om wijzigingen van de huidige wetgeving met betrekking tot de rechtsplegingsvergoeding. Hieronder worden de kritiek van twee vakorganisaties uiteengezet, nl. het ACV en het ABVV.

³³³ GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, overw. B.17.3.

³³⁴ Artikel 1022 Ger.W. schrijft voor dat de RPV moet opgevat worden als een forfaitaire tegemoetkoming in de kosten en erelonen van de advocaat van de in het gelijk gestelde partij.

³³⁵ GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, overw. B.17.4.

³³⁶ GwH 5 mei 2009, nr. 73/2009 (prejudiciële vraag), *A.GRwH* 2009, afl. 2, 1239; *BS* 12 juni 2009, 41.686.

³³⁷ Zie overwegingen: B.2.2 en B.4.1.

³³⁸ Voor de aanpak van mijn onderzoek, heb ik gekozen voor het afnemen van enquêtes. De informatie is terug te vinden in de bijgevoegde audio- opnames bijgevoegd .

2. De vakorganisaties: het ACV en ABVV

Praktijkonderzoek in het kader van deze scriptie wijst opvallend uit dat er toch enkele verschilpunten bestaan tussen de twee vakorganisaties. De toegang tot de arbeidsgerechten wordt *grosso modo* hetzelfde ingevuld, met hier en daar kleine verschillen.

De rechtsplegingsvergoeding ligt hiervoor aan de grondslag. Zo moet het ACV veel aangeslotenen meedelen hen niet te kunnen bijstaan en vertegenwoordigen. Dit geldt niet voor het ABVV. Maar wat is de oorzaak dat de ene vakorganisatie de gesyndiceerde wel sneller zal vertegenwoordigen in een proces voor een arbeidsgerecht, terwijl de andere vakorganisatie het veel moeilijker heeft in die beslissing?

a. *Het ACV*

i. Indienen van klacht bij het ACV- Openbare Diensten

Zoals hierboven reeds is aangehaald, speelt de RPV een grote rol in de beslissing wel of niet een vordering in te dienen. In het geval dat een werknemer als aangeslotene bij de vakbondsafgevaardigde van het ACV- Openbare Diensten ten rade gaat over zijn ontslag dat volgens hem niet rechtsgeldig is verlopen. Hij wenst zijn ontslag aan te vechten. In dergelijke situaties beschikt de werkgever in het algemeen over meer middelen dan de werknemer. Meer in het bijzonder beschikt de werkgever over meer financiële middelen en kennis, waardoor hij een sterkere positie heeft dan de werknemer.³³⁹ Dit is des te meer het geval voor situaties van willekeurig ontslag of contractbreuk. Daarenboven is het moeilijk te voorspellen welke partij door de rechter in het gelijk zal worden gesteld. Deze onvoorspelbaarheid kan een mogelijke drempel vormen voor de rechtszoekende.

In de situatie zoals hierboven omschreven, stelt de werknemer een verzoek in bij de vakbondsafgevaardigde van het ACV- Openbare Diensten. In eerste instantie zal het ACV- Openbare Diensten het voorliggende probleem trachten op te lossen door middel van tussenkomsten of overleg. Om tegemoet te komen aan het recht tot toegang tot de arbeidsgerechten, heeft de wetgever op straffe van nietigheid de voorafgaandelijke poging tot verzoening verplicht gemaakt.³⁴⁰ Ondanks deze verplichting, blijkt uit de praktijk dat een de verzoeningspoging over het algemeen lage slaagkansen heeft en de werknemer vaak moet overgaan tot dagvaarding voor de rechtbank.³⁴¹ In elk geval, gaat de vakorganisatie niet roekeloos over tot het instellen van een vordering. Het probleem moet juridisch haalbaar blijven. Desondanks geeft het aannemen van de zaak nog geen garantie op een degelijke toegang tot het arbeidsgerecht.³⁴²

³³⁹ Wetsontwerp tot wijziging van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 162bis van het Wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2010, nr. 52K2313/004, 17.

³⁴⁰ Zie *supra* hoofdstuk 3: de werking van de arbeidsgerechten en artikel 734 Ger.W.

³⁴¹ L. BOEYKENS, "Werking van de arbeidsgerechten in de praktijk in België", *Soc.Kron.*, 2000, 521.

³⁴² Dit gegeven zal *infra* verder toegelicht worden. Voor nog meer uitleg zie: <http://openbardiensten.acv-online.be/Dienstverlening/default.asp> (geconsulteerd 10 mei 2013).

Daarnaast was het ACV genoodzaakt zijn reglement aan te passen.³⁴³ Door de invoering van de nieuwe RPV was dat reglement immers niet meer werkbaar. Momenteel bepaalt het aangepaste reglement dat de rechtsbijstand kosteloos is, doch voorziet het in enkele uitzonderingen zoals voor een tergend en roekeloos geding. Verder bepaalt het reglement voor de rechtsbijstand dat vertegenwoordiging kan geweigerd worden, ingeval de kans op slagen vrij klein is. Het ACV zorgt ervoor dat de rechtszoekende die een zaak wil aanspannen voor een arbeidsgerecht op de hoogte is van de eventuele gerechtskosten die ermee gepaard kunnen gaan.

ii. Probleem van toepasselijke hoge bedragen voor de arbeidsgerechten

Een volgend probleem vormen de verschillende bedragen die het KB van 26 oktober 2007 hanteert. De verschillende tarieven werden eerder uitvoerig besproken. Slechts in uitzonderlijke gevallen zal de lage RPV van toepassing zijn. Daartegenover staan de hoge bedragen van de RPV die van toepassing zijn op arbeidsrechtelijke geschillen en die een potentiële belemmering kunnen vormen voor de rechtzoekende. Heeft het geschil geen goede vooruitzichten en is de rechtzoekende bereid om het risico op zich te nemen en in te staan voor de hoge RPV, dan zal de gevolmachtigde desondanks bereid zijn rechtsbijstand in de ruime zin te verlenen.³⁴⁴

De vakorganisatie heeft het moeilijk met deze manier van werken. Het feit dat een rechtzoekende tweemaal moet nadenken of hij al dan niet een vordering zal instellen, zorgt voor problemen. Als vakbond neemt het ACV de verbintenis op zich om zijn leden te helpen, waaronder bijstand en vertegenwoordiging dient te worden begrepen. Dit kan het ACV niet waarmaken omwille van de nieuwe regeling. De regeling vormt een ware drempel voor vele rechtzoekenden.

b. Het ABVV

Het ABVV deelt dezelfde mening over de nieuwe RPV. Ook zij vinden, als vakbondsorganisatie, de nieuwe regeling te verregaand. Vooral het feit dat de partij, vertegenwoordigd door een gevolmachtigde, geen recht op de RPV en de hoge tarieven die het KB van 2007 hanteert, vindt het ABVV discriminerend. In verscheidene procedures voert het ABVV de aanspraak op de rechtsplegingsvergoeding als winnende partij dan ook aan.

In antwoord op de enquête gevoerd in context van deze scriptie, antwoordde het ABVV als volgt: "De nieuwe regeling heeft veel meer nadelen dan voordelen". Dit antwoord is tweevoudig. Ten eerste hebben kapitaalkrachtigen meer baat bij de regeling. Het is voornamelijk de zwakkere partij die de drempel moet trachten te overwinnen. Toch wordt het de rechtzoekende niet gemakkelijk gemaakt. De onvoorspelbaarheid van de uitspraak wie de rechter uiteindelijk gelijk zal geven en in hoeverre hij dat zal doen, schrikt de rechtzoekende vaak af.

³⁴³ Zie voor het ACV reglement rechtsbijstand: <http://acvtje.be/folders/rechtsbijstandACV.pdf> (geconsulteerd op 7 mei 2013).

³⁴⁴ Hiermee wordt o.a. bedoeld het instellen van de rechtsvordering voor een arbeidsgerecht.

Ten tweede vormt de nieuwe RPV een nadeel in die zin dat, in tegenstelling tot het ACV, het ABVV in beginsel steeds instaat voor de RPV. Dit laatste dient echter te worden genuanceerd. Het kan voorkomen dat een afdeling in het ABVV zegt dat het niet zal tussenkomen in de RPV. Het ABVV te Hasselt neemt de RPV niettemin voor zijn rekening. Het ten laste nemen van de RPV brengt voor de vakbond extra uitgaven met zich mee. Het is weliswaar zo dat vóór de invoering van de wet van 21 april 2007 de vakbond ook instond voor het betalen van de RPV, hoewel die tarieven destijds veel lager lagen. De financiële last was aanvaardbaar. Met de invoering van het KB van 26 oktober 2007 kwam daar echter een einde aan. De vakbond staat ook niet in voor de RPV indien het geschil een tergend en roekeloos geding uitmaakt, het ABVV stapt naar de arbeidsrechtbank omdat zij gelooft in de zaak.

Een laatste bemerking waardoor de nieuwe RPV in een slecht daglicht komt te staan, is het feit dat de werkgever al van in het begin er vanuit kan gaan dat hij geen rechtsplegingsvergoeding zal moeten betalen, mits de tegenpartij wordt vertegenwoordigd door een niet-advocaat. De werknemer bevindt zich al van dat moment in een minder gunstige situatie. Er moet echter worden opgemerkt dat, zoals hierboven reeds uiteengezet, het Grondwettelijk Hof niet akkoord gaat met die argumentatie.³⁴⁵

c. *Gelijke standpunten van het ABVV en het ACV*

Het feit dat (i) in arbeidsrechtelijke geschillen vaak de hoge RPV van toepassing is en (ii) volmachtsdragers die mogen pleiten voor de arbeidsgerechten geen aanspraak kunnen maken op de RPV -indien de vertegenwoordigde werknemer de zaak wint- is verscheidene malen aangevochten. Hoofdstuk 3 is reeds dieper ingegaan op de rechtspraak van de Raad van State en het Grondwettelijk Hof. Het is van belang te herhalen dat beide rechtscolleges oordeelden dat de RPV louter en *alleen* aan advocaten verschuldigd is, waardoor partijen vertegenwoordigd door niet-advocaten geen recht hebben op de RPV.

Het ACV en het ABVV zijn het zes jaar na de invoering van de nieuwe RPV nog steeds niet eens met de wetgever en de rechtspraak. Standvastig blijven ze bij hun standpunten en trachten ze beide hun visies in hun conclusies te laten door schemeren. Het valt op dat het vooral het ACV is dat de nadelen die de nieuwe RPV teweegbrengt in de blijft opsommen.³⁴⁶ Tot nog toe zonder succes.

i. Een gelijkschakeling met de bedragen krachtens artikel 4 KB 26 oktober 2007

Gezien de aard van het geschil en de rechtzoekende wordt door beide vakorganisaties gepleit voor een gelijkschakeling van de lagere bedragen van de RPV krachtens artikel 4 KB 26 oktober 2007. Volgens het ACV was de regeling die bestond vóór de invoering van de nieuwe RPV een correcte, aangepaste regeling. In het interview verwees Dhr. PALSTERMAN³⁴⁷ hierbij naar de pleitbezorger

³⁴⁵ Zie *supra*: GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, overw. B.17.4.

³⁴⁶ Zie bijvoorbeeld conclusie van het ACV bij Arbrb. Tongeren 8 mei 2012, A.R. nr. 12/416/A, 6.

³⁴⁷ Dhr. PALSTERMAN is juridisch adviseur bij de Studiedienst van het ACV.

en zijn functie. De oude regeling erkende dat er enerzijds de pleitbezorger was³⁴⁸ die zorgde voor de materiële handelingen, zoals het opstellen van officiële akten, en anderzijds de advocaat die nodig was om de zaak te bepleiten. De kosten van de pleitbezorger maakten deel uit van de gerechtskosten. Later werd het ambt van 'pleitbezorger' afgeschaft en nam de advocaat zijn taken over, met andere woorden ging de advocaat zelf de materiële handelingen stellen, zodat de rechtszoekende niet meer beroep moest doen op twee juristen. De kosten die daarmee gepaard gingen, waren aanvaardbaar. Nochtans bestond er ook toen geen mogelijkheid om die kosten terug te vorderen, indien de winnende partij werd vertegenwoordigd door een niet-advocaat.

Verder is een verlaging van de RPV voor de rechtzoekenden die zich begeven voor de arbeidsgerechten niet misplaatst, gezien de bijzondere aard van de arbeidsgerechten die eerder werd besproken. De wetgever heeft in de loop der jaren de toegang tot de arbeidsgerechten op verschillende manieren willen bevorderen. Nochtans moet de rechtszoekende wel bereid zijn de hoge tarieven van de RPV te betalen voor een arbeidsrechtelijk geschil. Deze twee gegevens spreken elkaar echter tegen. Eenieder heeft immers het recht op toegang tot de rechtbank.

Wanneer de rechtzoekende teveel verdient en geen recht zal krijgen op juridische tweedelijnsbijstand, ziet hij een kans op een mogelijke kostenverlaging voorbij gaan.³⁴⁹ Laat de rechtzoekende zich echter vertegenwoordigen door een vakbondsafgevaardigde, dan heeft hij zelfs niet de garantie dat hij vertegenwoordigd zal worden. In bepaalde gevallen vindt de juridische dienst van de vakbond de zaak te riskant en wenst die het risico van verlies niet te dragen.³⁵⁰ Daarenboven, bij vertegenwoordiging door een niet-advocaat heeft de rechtzoekende geen recht op het forfaitair bedrag, terwijl hij wel bereid moet zijn het risico te dragen en mogelijks de gevorderde hoge RPV te betalen. Dit strookt mijns inziens niet met de gedachtegang die de wetgever heeft willen voorzien voor de arbeidsgerechten.³⁵¹

Hieronder worden de initiatieven van toenmalig Minister van Justitie DE CLERCK uiteengezet om tegemoet te komen aan de hoge tarieven van de RPV in arbeidsrechtelijke zaken.

³⁴⁸ Zie *supra* hoofdstuk 1 voor het begrip en de invulling van zijn functie als pleitbezorger.

³⁴⁹ De bedragen teneinde in aanmerking te kunnen komen voor een gehele of gedeeltelijke kosteloze juridische tweedelijnsbestand zijn terug te vinden in het Koninklijk Besluit van 18 DECEMBER 2003 tot vaststelling van de voorwaarden van de volledige of gedeeltelijke kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand, BS 24 december 2003, 60.559. Artikel 1 somt de personen op die aanspraak maken op volledige kosteloosheid: "1° de alleenstaande persoon die bewijst, door een document te beoordelen door het bureau voor juridische bijstand of, voor de rechtsbijstand, al naargelang het geval, door het bureau voor rechtsbijstand of door de rechter, dat zijn maandelijks netto-inkomen lager is dan 928 euro; 2° de alleenstaande persoon met iemand ten laste of de samenwonende met zijn echtgenoot of met iedere andere persoon met wie hij een feitelijk gezin vormt, indien hij bewijst aan de hand van om het even welke document, te beoordelen door het bureau voor juridische bijstand of, voor de rechtsbijstand, al naargelang het geval, door het bureau voor rechtsbijstand of door de rechter, dat het gemiddeld maandelijks netto-inkomen van het gezin lager is dan 1191 euro".

³⁵⁰ Let op, dit is enkel bedoeld voor rechtzoekenden die met hun probleem naar de Openbare juridische dienst van de ACV gaan. Dit is niet van toepassing op de ABVV. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen zal de ABVV een zaak weigeren.

³⁵¹ Zie *supra*: De werking van de arbeidsgerechten.

ii. De ruime beoordelingsvrijheid van de rechter

Uit hoofdstuk 1 blijkt dat de rechter beschikt over een ruime beoordelingsvrijheid indien de partijen hem verzoeken de gevorderde bedragen te verhogen of te verlagen. De rechter kan door één van de partijen worden verzocht rekening te houden met één van de vier mogelijke criteria, zoals bijvoorbeeld het criterium van financiële draagkracht van de verliezende partij. Het invoeren van de vier criteria was mijns inziens een goed gegeven, aangezien het toch tracht een waarborg te bieden aan het fundamenteel beginsel van toegang tot het gerecht. Echter, hetgeen dat in de theorie netjes is neergeschreven, stemt niet altijd overeen met de praktijk.

Aanvankelijk was het de bedoeling van de wetgever om niet in hoge mate te discussiëren over de hoogte van de RPV, want dit zou kunnen neerkomen op een proces in een proces zoals in Frankrijk het geval kan zijn.³⁵² Doch blijkt dit in de praktijk anders uit te spelen. Uit eigen onderzoek en uit het advies van de Raad van State blijkt dat in de besluiten opgesteld door advocaten het geregeld voorkomt dat er uitvoerig gepleit wordt over de hoogte van de RPV, terwijl dit eigenlijk geen deel uitmaakt van de grond van de zaak. Desondanks blijft het aan de bevoegde rechter om al dan niet een lagere of hogere RPV toe te kennen of gewoonweg het basisbedrag toe te kennen.

iii. Het wetsvoorstel tot verlaging van de RPV

Minister DE CLERCK werd tijdens zijn mandaat van 2008- 2011 aangesproken over de hoge rechtsplegingsvergoedingsbedragen van toepassing op arbeidsrechtelijke geschillen. Hij achtte zich bewust van het feit dat de toepasselijke tarieven een drempel vormen voor de werknemer die toegang tot arbeidsrechtbank wil. Dit resulteerde in een opdracht aan zijn administratie teneinde artikel 4 KB 26 oktober 2007 te wijzigen, zoals blijkt uit het wetsontwerp van 2010 tot wijziging van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 162bis van het Wetboek van strafvordering.

Hoewel minister DE CLERCK in het wetsontwerp de opdracht had gegeven artikel 4 van het KB van 26 oktober 2007 uit te breiden tot alle voor de arbeidsgerechten ingestelde rechtsvorderingen, is er bij een nadere lezing van het KB van 26 oktober 2007 tot nog toe nooit een wijziging in die zin geweest.³⁵³

³⁵² Adv.RvS 47.167/2 bij het Voorontwerp van wet tot wijziging van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 162bis van het Wetboek van strafvordering, *BS* 28 september 2009, 11: "De verhaalbaarheid van de erelonen heeft al een overvloed aan controverses doen ontstaan en doet dat nog altijd, in die mate dat ze in talrijke procedures tot een proces in het proces heeft geleid, hoewel die controverses gedeeltelijk zijn afgenomen door de gewezen rechterlijke beslissingen, in het bijzonder die van het Grondwettelijk Hof".

³⁵³ Wetsontwerp (R. LANDUYT) tot wijziging van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 162bis van het Wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2010, nr. 52K2313/008, 11, "Voor de partijen spelen de proceskosten ongetwijfeld mee in hun beslissing al dan niet naar de rechtbank te stappen. Over het algemeen lijkt het aantal ingeleide zaken evenwel niet opvallend af te nemen, al heeft de wet wellicht een grotere impact op het aantal gedingen voor de arbeidsrechtbank. De minister geeft overigens aan dat het ontwerp van koninklijk besluit met dat laatste aspect rekening houdt: het breidt de thans vigerende, bij artikel 4 van het koninklijk besluit bepaalde bedragen voor geschillen inzake sociale bescherming uit tot alle voor de arbeidsrechtbanken ingestelde rechtsvorderingen".

IV. De RPV en de toegang tot de arbeidsgerechten

A. Risicoafweging

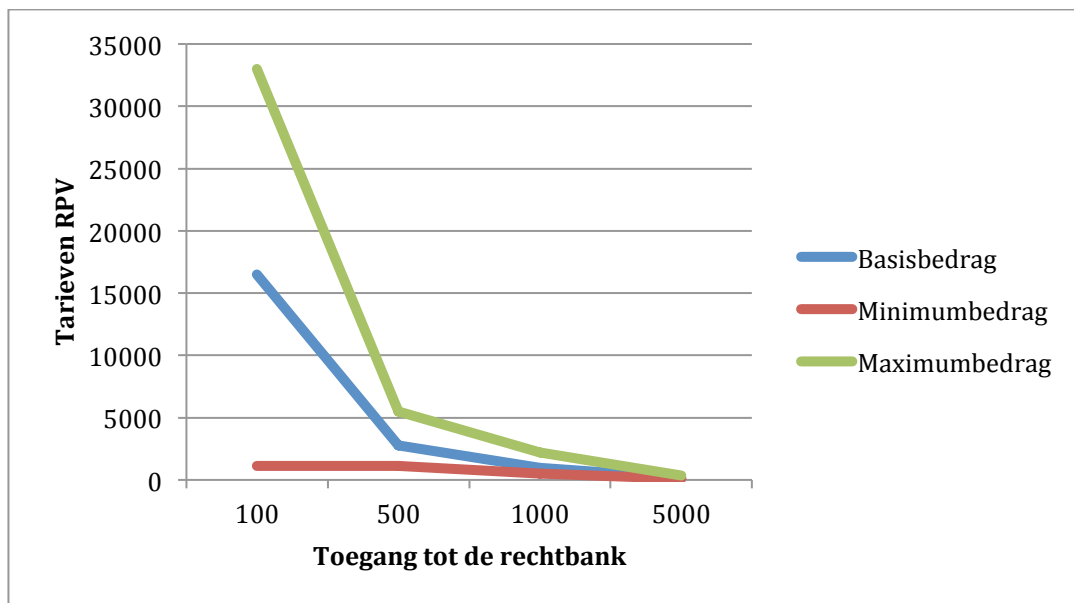
Alvorens een rechtszoekende een rechtszaak wil aanspannen, moet hij vooreerst een afweging maken. Er zijn tal van factoren waar de rechtszoekende rekening mee moet houden, onder meer in hoeverre de rechtszoekende zich geschaad voelt om zijn rechten effectief af te dwingen. Als de rechtszoekende de schending van zijn rechten relatief hoog inschat, is hij meer geneigd een vordering in te stellen. Is er daarentegen sprake van een lage schendingsgraad, dan stelt de rechtszoekende zich eerder terughoudend op. De beslissing wel of niet een vordering in te stellen komt dus terug neer op de vraag welke risico's hij bereid is te nemen, in het bijzonder of hij bereid is om de advocatenkosten van de tegenpartij erbij te nemen. Een partij is immers nooit 100% zeker dat hij volledig zijn gelijk zal krijgen. Hij kan bijvoorbeeld door de rechter voor 70% in het gelijk worden gesteld, doch voor 30% in het ongelijk. Een verlies kan dan ook extra hard aankomen voor de onbemiddelde rechtszoekende indien hij benevens zijn eigen kosten ook een deel van advocatenkosten van de tegenpartij moet dragen. Dit gegeven zal een mogelijke drempel vormen.³⁵⁴

Aan de andere hand is er de partij die over meer financiële middelen beschikt: de werkgever. Men moet in het achterhoofd houden dat de werkgever bij het opstarten van een bedrijf tal van risico's moet nemen, waaronder het in dienst nemen van werknemers. Als de factor van het instellen van rechtszaken verhoogt, kan dat in het nadeel van de werkgever spelen. Met andere woorden, als het te gemakkelijk wordt en bijgevolg de toegangsdrempel van de rechtbank zeer laag wordt voor de werknemer, kan het gevaar erin schuilen dat de werknemer lichtzinnig een rechtszaak zal aanspannen. De werkgever zal mogelijkerwijs minder snel geneigd zijn om werknemers aan te nemen. Mede omwille van dergelijke argumentatie wilde de wetgever procesrechtsmisbruik vermijden. De factor van het risico wordt voor de werkgever te groot.

Om de afweging in kaart te brengen, is er in de onderstaande figuur een *fictieve* grafiek uitgewerkt. De x-as staat voor het aantal rechtszoekenden die toegang hebben tot het gerecht, de y- as staat voor de RPV- tarieven die vandaag de dag van toepassing zijn.³⁵⁵

³⁵⁴ Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2005-06, nr. 3-1686/1, 9.

³⁵⁵ Zie *infra* voor tarieven van de RPV zoals van toepassing vanaf 1 maart 2011.

Deze grafiek is louter ter illustratie.

Hoe hoger het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding, hoe kleiner het cijfer van de rechtszoekende die toegang heeft tot de rechtbank en hoe minder druk op de rechtbanken er zal ressorteren. Hoe lager het bedrag van de RPV, hoe hoger de toegang tot de rechtbank en hoe meer druk er zal ressorteren op de rechtbanken.

Een lage drempel is gelijk aan het risico dat de rechtbanken een hoge werklast zullen ervaren. De rechtszoekende zal voor eender welk geschil een zaak aanspannen, waardoor de werkgever een groot risico neemt telkens wanneer hij iemand in dienst neemt. Dit mondt uit in een negatief effect aan beide zijden. Het recht van de werknemer op de toegang tot de gerechten wordt wel gewaarborgd, toch zal een werkgever minder snel geneigd zijn hem aan te nemen. Deze geschetste situatie is het resultaat van een te laagdrempelige regeling.

Een hoge drempel is gelijk aan een lage werklast van de rechtbanken. Het probleem dat zich hier vormt is dat de rechtszoekende het veel moeilijker krijgt om zijn rechten te doen vrijwaren. De toegang tot het gerecht wordt hem niet op voldoende wijze gewaarborgd. Het risico dat hij dit maal moet nemen, is te groot. Hij is als niet-bemiddeld persoon niet bereid om het risico van niet gelijk krijgen, door de rechter, te nemen. Dus ook in deze hypothese wordt de toegang tot het gerecht niet gevrijwaard.

Er moet gezocht worden naar een gulden middenweg tussen de twee hypothesen die zonet werden besproken. Het antwoord van de wetgever in 2007 was de RPV te bepalen als een forfaitaire tegemoetkoming in de advocatenkosten.

Toch kunnen er vragen gesteld worden bij de tarieven uitgewerkt in artikel 2 van het KB van 26 oktober 2007. Is het risico die de werknemers moeten dragen niet een té groot risico, gezien de

bijzondere werking van de arbeidsgerechten? Gemakshalve wordt er opnieuw de geïndexeerde tabel met de tarieven van artikel 2 KB 26 oktober 2007 aangehaald:

	Basisbedrag	Minimumbedrag	Maximumbedrag
Tot 250,00 €	165,00 €	82,50 €	330,00 €
Van 250,01 € tot 750,00 €	220,00 €	137,50 €	550,00 €
Van 750,01 € tot 2500,00 €	440,00 €	220,00 €	1100,00 €
Van 2500,01 € tot 5000,00 €	715,00 €	412,50 €	1650,00 €
Van 5000,01 € tot 10.000,00 €	990,00 €	550,00 €	2200,00 €
Van 10.000,01 € tot 20.000,00 €	1210,00 €	687,50 €	2750,00 €
Van 20.000,01 € tot 40.000,00 €	2200,00 €	1100,00 €	4400,00 €
Van 40.000,01 € tot 60.000,00 €	2750,00 €	1100,00 €	5500,00 €
Van 60.000,01 € tot 100.000,00 €	3300,00 €	1100,00 €	6600,00 €
Van 100.000,01 € tot 250.000,00 €	5500,00 €	1100,00 €	11.000,00 €
Van 250.000,01 € tot 500.000,00 €	7700,00 €	1100,00 €	15.400,00 €
Van 500.000,01 € tot 1.000.000,00 €	11.000, 00 €	1100,00 €	22.000,00 €
Boven 1.000.000,01 €	16.500,00 €	1100,00 €	33.000,00 €

In arbeidsgerechtigde geschillen moet de werknemer bereid zijn om een risico te nemen tussen 165 t.e.m. 16.500 euro als basisbedrag. De rechtszoekende heeft natuurlijk de mogelijkheid om aan de rechter te vragen of hij bij zijn beoordeling van de zaak rekening wil houden met zijn financiële draagkracht, mocht hij geheel of deels verliezende partij is.

De beoordelingsvrijheid van de rechter kan niet op voorhand berekend worden. Dit maakt de berekening van de risico's van de rechtsgang des te moeilijker.

B. Zijstap

Wat opvalt is dat de RPV niet enkel een drempel kan vormen voor rechtzoekenden die hun geschil aanhangig willen maken voor de arbeidsgerechten, maar ook voor andere gerechten. Het zou beter zijn om een onderscheid te maken in de bedragen van de RPV naargelang de aard van het geschil en de betrokkene en bedragen opgesomd in artikel 4 van KB 26 oktober 2007 verder uitbreiden naar andere rechtstakken zoals onder andere het consumentenrecht, huurgeschillen, etc. Tevens is het vaak zo dat in die rechtstakken een zwakkere partij het moet opnemen tegen een sterkere partij.

De wetgever heeft enkel voor zaken die betrekking hebben op sociale zekerheidsprestaties en in zaken van sociale bijstand een uitzondering willen voorzien. Alleen in die gerechtelijke procedures

zal een lager tarief, afhankelijk van het soort aanleg, van toepassing zijn.³⁵⁶ De overheid of de sociale zekerheidsinstelling wordt dan steeds in de kosten verwezen, behoudens een tergend en roekeloos geding. De toegang van de sociaal verzekerde tot de rechter is hierdoor enkel maar door toegenomen. Aanvankelijk vreesde de overheid voor een aanzienlijke verhoging van de kosten van de sociale zekerheidsinstellingen. Maar hierin werd aan tegemoetgekomen door afwijkende bedragen beperkend te definiëren in het KB van 26 oktober 2007.

Als de Belgische wetgever de toegang tot de rechter toch zo fundamenteel vindt, waarom dan niet de toegang voor andere minder bemiddelde personen in aangelegenheden die hen erg aanbelangen ook niet verder uitbreiden?

Mocht het toch niet komen tot een wetswijziging, dan kunnen andere argumenten een oplossing bieden om enerzijds de toegang tot de rechter beter te waarborgen en anderzijds het gerechtelijk apparaat niet te overbelasten. In haar Beleidsnota van 2005 wilde Minister van Justitie ONKELINX de toegang tot de rechtbank verbeteren voor een 'tussencategorie' in te voeren. Uit het bovenstaande volgt dat een aantal rechtszoekenden tussen wal en schip vallen om in aanmerking te komen op juridische tweedelijnsbijstand. Het doel van de verzekering juridische bescherming was de rechtszoekende te beschermen tegen financiële risico's van een gerechtelijke procedure.³⁵⁷ Minister ONKELINX vroeg aan de verzekeringsmaatschappijen om een model uit te werken voor een dergelijke verzekering. Het voorstel slaagde er echter niet in de rechtsleer te overtuigen, veel geschillen waarmee de rechtszoekende in aanraking komt, werden niet gedekt door die verzekering, zoals bijvoorbeeld arbeids- en sociale zekerheidsgeschillen. Uit eigen onderzoek blijkt dat zowel advocaten als vakbonden vragen hebben bij een dergelijke verplichte verzekering, zoals de onzekerheid omtrent de betaalbaarheid van de premies voor mindervermogenden. Bovendien zou een dergelijk scenario het aantal rechtszaken doen toenemen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat dit voorstel -daarom- nooit de eindstreep heeft gehaald.

³⁵⁶ Zaken die oor de Voorzitter van de Arbeidsrechtbank, voor de Arbeidsrechtbank, of voor het Arbeidshof aanhangig worden gemaakt.

³⁵⁷ Algemene beleidsnota van Minister van justitie, *Parl.St.* Kamer 2005-2006, nr. 51K2045/005, 16-17.

Hoofdstuk 4: Besluit

In moeilijke tijden zoals vandaag zoekt de burger uit hoe hij zijn rechten het best kan vrijwaren. Het opstarten van een gerechtelijke procedure is daarbij een mogelijkheid. Met de invoering van de Wet Verhaalbaarheid Erelonen beoogde de wetgever de toegang tot de gerechten te verbeteren. Dit beginsel is immers één van de basisbeginselen van onze rechtstaat, verankerd in onze Grondwet alsook in supranationale verdragen. Of de wetgever erin geslaagd is de toegang tot de gerechten te bevorderen, blijft echter nog een open vraag.

De historiek van het begrip werd in het eerste hoofdstuk toegelicht. Er kwam naar voren dat er géén wetsbepalingen voorhanden waren die uitdrukkelijk de kosten en erelonen van advocaten bepaalden. De heersende traditie in de rechtspraak was die van niet-verhaalbaarheid van de kosten en erelonen van advocaten. Via achterpoortjes probeerden partijen de kosten en erelonen van advocaten toch te recupereren van de tegenstander door middel van het opnemen van verhogingsbedingen. Uiteindelijk werden dergelijke bedingen door artikel 1023 Ger.W. verboden.

Vanaf de jaren '80 kwam er een ommezwaai in de jarenlange praktijk van de rechtspraak. Het Hof van Cassatie oordeelde in 1986 dat de advocatenkosten bestanddelen kunnen vormen van de schade, vergoedbaar onder contractuele aansprakelijkheid. In 2002 kwam de Belgische wetgever in actie en voerde de Wet Betalingsachterstand Handelstransacties in. Het toepassingsgebied van de wet was echter te beperkt en bracht enkele discriminaties met zich mee. Het duurde tot 2 september 2004 alvorens het Hof van Cassatie 'eenduidigheid' bracht betreffende de verhaalbaarheid van advocatenkosten. De verliezende tegenpartij kon op basis van een contractuele wanprestatie worden veroordeeld tot betaling van de kosten en erelonen van advocaten. In zijn arrest van 16 november 2006 -ditmaal met betrekking tot buitengerechtelijke aansprakelijkheidsgeschillen- oordeelde het Hof van Cassatie niet anders. De kosten en erelonen van advocaten waren slechts verhaalbaar in zoverre die *noodzakelijk* waren. Het enthousiasme van de juridische wereld bleek echter van korte duur. De arresten van het Hof veroorzaakten immers interpretatieproblemen, met als gevolg dat de rechtspraak van het Hof, in de praktijk, verschillend werd toegepast. De rechtsonzekerheid nam het voortouw.

Daarom werd de wetgever meerdere malen opgeroepen de problematiek te verhelpen via nieuwe wetgeving. Met de krachtlijnen uiteengezet in de Beleidsnota van ONKELINX in het achterhoofd, werden verschillende wetsvoorstellen ingediend. Één wetsvoorstel mondde uit tot de Wet van 21 april 2007 en het uitvoeringsbesluit van 26 oktober 2007 dat de tarieven van de RPV bevatte.

De Wet van 21 april 2007 bracht op twee manieren de nodige vernieuwing: (i) de rechtsplegingsvergoeding kreeg een nieuwe draagwijdte en (ii) de bedragen van de RPV werden (gevoelig) verhoogd. De wet trad in werking op 1 januari 2008. Het toepassingsgebied van de RPV werd echter niet uitgebreid tot alle gerechtelijke procedures. Het Hof van Cassatie en de Raad van State stelden uitdrukkelijk vast, dat ze niet onder het toepassingsgebied van de Wet Verhaalbaarheid Erelonen vallen.

De nieuwe RPV had de doelstelling de toegang tot de gerechten te verbeteren, aangezien eenieder op een gelijkwaardige manier de kans moet krijgen via een gerechtelijke procedure zijn rechten te vrijwaren. Door de invoering van de Wet van 21 april 2007 konden kosten en erelonen van advocaten verhaald worden op de verliezende tegenpartij. Cruciaal hierbij is dat artikel 1022 Ger.W. slechts voorziet in een *forfaitaire* tegemoetkoming in de kosten en erelonen van *advocaten*. Afwijkingen van het basisbedrag zijn mogelijk, mits de partij de rechter erom verzoekt. De rechter kan hiertoe niet ambtshalve overgaan.

Ondanks alle goede voornemens, wist deze wet niet de hele juridische wereld te overtuigen. Verschillende schorsings- en vernietigingsberoepen werden ingesteld tegen de nieuwe wet door o.a. de vakbonden omwille van de discriminaties die de wet met zich meebracht. De vakbonden vreesden dat door de gevoelige verhoging van de bedragen van de RPV een belemmering van de toegang tot de rechter vormden voor de rechtszoekende. Bovendien kunnen enkel advocaten aanspraak maken op de RPV.

Het Grondwettelijk Hof achtte in zijn arrest van 2008 de vrees van de vakbonden overbodig. Het Hof oordeelde dat de Wet van 21 april 2007 niet onverenigbaar is met de artikelen 10 en 11 GW. Het onderscheid dat een syndicaal pleiter geen aanspraak kan maken op de RPV, terwijl de advocaat dit wel kan, berust op een objectief criterium. Het Hof wees op het feit dat een advocaat zijn ereloon vrij bepaalt, terwijl de vakbondsorganisatie sommen vordert die geenszins vergelijkbaar zijn met de kosten en erelonen van advocaten. Nochtans oordeelde het Hof dat de prestaties van een syndicaal pleiter vergelijkbaar zijn met die van een advocaat.

Aansluitend werd in hoofdstuk 2 de regeling betreffende de RPV in een bredere context geplaatst. De regeling van de verhaalbaarheid werd vergeleken met die van Frankrijk, Duitsland en Nederland. De Belgische wetgeving heeft met alle drie rechtsstelsels *het procesrecht* als rechtsgrond gemeen. Een belangrijk verschil tussen Duitsland enerzijds en België, Frankrijk en Nederland anderzijds, is dat de in het gelijkgestelde partij een *integrale* resp. een *forfaitaire* vergoeding kan vorderen.

Tenslotte werd in hoofdstuk drie stilgestaan bij de gerechtskosten, de werking van de arbeidsgerechten en de figuur van de syndicaal pleiter. Daarnaast werden de standpunten van de vakbondsorganisaties het ACV en ABVV omtrent de Wet van 21 april 2007 uiteengezet.

Als er wordt stilgestaan bij de centrale vraag van deze scriptie, wat de impact is van de nieuwe RPV op de toegang tot de arbeidsgerechten, dan kunnen er verschillende conclusies getrokken worden.

De nieuwe RPV heeft zowel negatieve als positieve gevolgen gehad. Positief is dat door de invoering van de Wet van 21 april 2007 en het uitvoeringsbesluit er meer eenduidigheid is omtrent de verhaalbaarheid advocatenkosten. Ook de transparantie van gerechtskosten is beter in kaart

gebracht. Nochtans blijft het moeilijk 'de winst' van de zaak te voorspellen. In de praktijk leert men dat het moeilijk is om zijn volledig gelijk te halen. Dit bevordert de rechtszekerheid allesbehalve.

Voor partijen die beroep doen op de juridische bijstand van een advocaat, is de toegankelijkheid tot de rechter toegenomen. De in het gelijkgestelde partij ziet de kans om een deel van zijn gemaakte kosten te recupereren. Daartegenover staan de minvermogende partijen die noch een beroep kunnen doen op een advocaat, noch in aanmerking komen voor de juridische tweedelijnsbijstand. Voor die rechtszoekende heeft de nieuwe RPV eerder een negatieve impact. Zij riskeren een hoge kost bij het verlies van de zaak, terwijl zij, noch hun eventuele vertegenwoordiger, gemaakte kosten kunnen recupereren indien zij het geding winnen. In de huidige stand van wetgeving, blijft de vraag of dit niet meer ongelijkheid dan gelijkheid schept, onbeantwoord.

De meeste werknemers zijn aangesloten bij een representatieve vakbond. Op basis van hun lidmaatschap kunnen ze worden bijgestaan door syndicale pleiters die voor de arbeidsgerechten de bevoegdheid hebben te pleiten. Nochtans kan dat lidmaatschap niet de garantie bieden zijn rechten gewaarborgd te zien, aangezien de vakorganisatie meer risico's qua kosten moet nemen wegens de verhoging van de tarieven van de RPV.

Uit het voorgaande volgt dat de toegang tot de arbeidsgerechten voor de gewone burger eerder wordt bemoeilijkt dan bevorderd. Hierdoor komt dan ook de doelstelling van de wetgever in het gedrang. De bijzondere werking van de arbeidsgerechten biedt nochtans de aanleiding om die gerechten anders te benaderen. Sociaalrechtelijke geschillen hebben immers een belangrijke maatschappelijke impact. In het verleden heeft de wetgever de bijzondere aard reeds erkend, door oprichting van arbeidsauditoraten, lekenrechters, kwijtgescholden gerechtskosten etc.. Het is dan ook de vraag waarom de wetgever met betrekking tot dit delicaat thema een andere weg zou willen inslaan.

Het overgrote deel van de rechtszoekenden is zich bewust dat het aangaan van een gerechtelijke procedure niet kosteloos is. Maar ze staan niet stil bij de gevolgen van de wet, zoals het feit dat er geen aanspraak gemaakt kan worden op de RPV indien ze in persoon verschijnen of zich laten vertegenwoordigen door een volmacht houder. Zij of hun vertegenwoordiger lopen hier de kans mis om gemaakte kosten te kunnen recupereren, ondanks een eventuele 'overwinning'.

Wilt de wetgever zijn doelen voor ogen blijven houden, lijkt het mijns inziens niet meer dan rechtvaardig ten minste lagere bedragen te bepalen dan die vastgelegd in artikel 2 KB 26 oktober 2007. Het leidt geen twijfel dat door het toepassen van hoge bedragen, de toegang tot de rechter minder gewaarborgd wordt. Desondanks moet er een evenwicht gevonden worden, zodat het gerechtelijk apparaat niet overdonderd wordt door nodeloze gedingen. De wetgever moet voorkomen dat de rechtszoekende roekeloos een geding zou instellen.

Het feit dat Minister van Justitie De CLERCK destijds had ingezien dat de bedragen voor de arbeidsgerechten moesten worden verlaagd, versterkt enkel het vermoeden dat dit belangrijk is om de gelijke toegang tot de arbeidsgerechten te beschermen.

De Wet van 21 april heeft eenduidigheid gebracht, maar er zijn nog heel wat knelpunten zichtbaar. De nieuwe wet heeft dan ook nood aan voortdurende opvolging. Deze scriptie heeft willen aantonen dat, ondanks een decennialange traditie en subsequeute evolutie van rechtspraak, rechtsleer en praktijkervaring, het echte werk nog moet beginnen. Dit onderzoek besluit met de herinnering dat de toegang tot de gerechten één van de steunpilaren van de hedendaagse Rechtsstaat vorm en dan ook in geen geval in het gedrang mag komen. Bovendien noodzaken ongelijkheden in wapens tussen partijen een bijzondere bescherming van dit recht voor zwakke partijen, zoals de werknemer in arbeidsgeschillen. In de huidige stand van zaken is het des te meer noodzakelijk dat de wetgever een duurzame en gegronde oplossing uitwerkt voor deze aanhoudende problematiek.

Meer onderzoek naar dit onderwerp kan de toegang tot het gerecht enkel nog maar bevorderen.

BIBLIOGRAFIE

Wetgeving

Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten, *BS* 6 juli 1983.

Artikel 6 EVRM.

Verdrag van Wenen van 23 mei 1969 inzake het verdragenrecht, *BS* 25 december 1993.

Handvest van 12 december 2007 van de grondrechten van de Europese Unie; *PB.C.* 303, 14 december 2007.

Richtlijn nr. 2000/35/EG van 8 augustus 2000 betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelaars, *PB.L.* 200.

Recommendation nr. 5 (81) 7, (www.coe.int)

Artikel 23 GW.

De Wet op de Rechterlijke organisatie (Wet van den 18den April 1827, op de zamenstelling der Regterlijke magt en het beleid der Justitie).

Artikelen 268-274ter Wetboek der Registratierechten, *BS* 1 december 1939.

Artikelen 1017- 1024 Ger. W.

Wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, *BS* 4 maart 1969.

Wet van 11 april 1995 tot invoering van het "handvest" van de sociaal verzekerde, *BS* 6 september 1995, p 25.433.

Wet van 2 augustus 2002 betreffende de bestrijding van de betalingsachterstand bij handelstransacties, *BS* 7 augustus 2002.

Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte, in werking getreden op 1 juli 2004.

Wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat, *BS* 31 mei 2007, p 2954.

Wet van 22 december 2008 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *BS* 12 januari 2009.

Wet van 21 februari 2010 tot wijziging van de artikelen 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en 162bis van het Wetboek van Strafvordering en tot opheffing van artikel 6 van de wet van 2 augustus 2002 betreffende de bestrijding van de betalingsachterstand bij handelstransacties, *BS* 11 maart 2010.

KB van 18 december 2003 tot vaststelling van de voorwaarden van de volledige of gedeeltelijke kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand, *BS* 24 december 2003 (tweede uitgave), 60.559.

KB van 26 oktober 2007 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de artikelen 1 tot 13 van de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat, *BS* 9 november 2007, p 56.834.

CAO nr. 5 van 24 mei 1971 betreffende het statuut van de syndicale afvaardiging van het personeel der ondernemingen, *BS* 1 juli 1971.

Parlementaire voorbereiding van Gerechtelijk wetboek, *Parl.St.* Kamer 1965- 66, nr. 59/49.

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van strafvordering in verband met de terugbetaling van de gerechtskosten, *Parl.St.* Senaat 2003, Wetgevingsstuk nr. 3-51/1, 1.

Wetsvoorstel betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Senaat 2005-06, nr. 3-1686/1, 12 p.

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijke Wetboek voor wat betreft de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 52-930/1.

Wetsontwerp (R. LANDUYT) tot wijziging van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 162bis van het Wetboek van strafvordering, *Parl.St.* Kamer 2010, nr. 52K2313/004, 22 p.

Algemene beleidsnota van Minister van justitie, *Parl.St.* Kamer 2005-2006, nr. 51K2045/005, 57 p.

Adv.RvS 47.167/2 bij het Voorontwerp van wet tot wijziging van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 162bis van het Wetboek van strafvordering, *BS* 28 september 2009, 47 p.

Hoge Raad voor de Justitie, Advies over het voorontwerp van wet op de verzekeringsovereenkomst voor juridische bescherming ten einde de rechtstoegang te verbeteren, 18 december 2002, 22 p.

Hoge Raad voor de Justitie, Advies over de wetsvoorstellen inzake verhaalbaarheid van kosten en erelonen van advocaten, 25 januari 2006, 25 p.

Rechtspraak

Europeesrechtelijk

EHRM 21 februari 1975, nr. 4451/70, *Golder/VK*, § 26- 44.

EHRM 9 oktober 1979, nr. 6289/73, *Airey/Ierland*.

EHRM 19 december 1997, *Brualla Gomez de la Torre/Spanje Recueil/ Reports*, 1997- VIII, 2945.

EHRM 8 december 1999, nr. 28.541/95, *Pellegrin/Frankrijk*, §64-67.

EHRM 5 oktober 2000, 39.652/98, *Maaouia/Frankrijk*, §36- 40.

EHRM 12 juli 2001, nr. 44.759/98, *Ferrazzini/Italië*, §25-31.

Commissie Mensenrechten, 16 maart 1975, nr. 6202/73, X en Y/Nederland, *D&R*, 66.

Internrechtelijk

GwH 16 december 1998, nr. 135/98, *JLMB* 2000, 532, *BS* 2 april 1999, 1176- 1177.

GwH 14 oktober 1999, nr. 113/99, *BS* 29 december 1999.

GwH 19 april 2006, *BS* 7 juli 2006, 34.165.

GwH 17 januari 2007, nr. 16/2007, *BS* 9 maart 2007 (tweede uitgave), 12.396.

GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, *RW* 2008-09, nr. 29, 1-16.

GwH 5 mei 2009, nr. 73/2009, *BS* 12 juni 2009.

Cass. 29 september 1967, *Arr.Cass.* 1968, 141; *JT* 1967, 606; *Pas.* 1968, I, 132; *BRH* 1968, 4; *RW* 1967-68, 589; *JL* 1967-68, 49.

Cass. 23 januari 1968, *Arr.Cass.* 1969, 498, noot; *RW* 1968-69, 1369, noot; *JT* 1969, 261; *Pas.* 1969, I, 473, noot.

Cass. 6 mei 1983, *RW* 1983-84.

Cass. 28 april 1986, *Arr.Cass.* 1985- 86, 1155.

Cass. 7 april 1995, *R.Cass.* 1996.

Cass. 28 februari 2002, *Arr.Cass.* 2002, 642, *RW* 2002 -03.

Cass. 2 september 2004, *Pas.* 2004, 1217, met conclusie van advocaat- generaal A. HENKES, *RW* 2004-05, 535, met conclusie van advocaat- generaal A. HENKES en noot B. WILMS en K. CHRISTIAENS, *JT* 2004, 684.

Cass. 16 november 2006, *RW* 2006- 07, 1128, met noot, *JT* 2007, 14, met noot B. DE CONINCK en *RGAR* 207, nr. 14.205, met noot N. ESTIENNE.

Cass. 7 januari 2009, nr. P.08.0874.F (te raadplegen via www.juridat.be).

Cass. 11 maart 2010, AR c.09.0042.N/1.

RvS 10 juli 2008, AR nr. 185.315, *Juristenkrant* 2008 (weergave LAMON, H.), afl. 175, 8; *RABG* 2008, afl. 17, 1078; <http://www.raadvst-consetat.be> (23 oktober 2008); *Soc. Kron.* 2008, alf. 10, 581, noot -.

RvS 31 augustus 2011, AR 214.910, *RW*, 2011- 2012, nr. 36, 1-2.

Luik 2 november 2000, *RGAR* 2002, afl. 3, nr. 13.514; *RGAR* 2003, afl. 7, nr. 13.753.
Antwerpen 24 juni 2003, *NjW* 2003.

Luik 16 oktober 2003, *P&B* 2003, nr. 5.387.

Bergen 8 november 2004, *JLMB* 2005, 676.

Arbh. Brussel 6 maart 2009, A.R. nr. 50.826.

Arbh. Antwerpen 3 november 2009, AR 2.080.273.

Kh. Antwerpen 13 maart 2009, *RW* 2009- 10, 809- 810.

Vred. Sint-Gillis 1 oktober 1985, *T. Vred.* 1987.

Concl. ABVV bij Arbh. Antwerpen, AR 2090571.

Concl. ACV bij Arbrb. Hasselt, 17 december 2012, AR 2120059.

Concl. ACV bij Arbrb. Tongeren, 8 mei 2012, AR 12/416/A.

Rechtsleer

ALLERMEERSCH, B., BROECKX, K., LAENENS, J., MAES, B., RUTTEN, S., VANLERBERGHE, B. en VAN ORSHOVEN, P. (eds.), *Gerechtig Recht*, Brugge, Die Keure, 2012, 1038 p.

BALATE, E., "Les honoraires d'avocat à charge de la partie succombante: facteur d'accès à la justice ou non?", *T.Vred.* 1987.

BOEYKENS, L., "Werking van de arbeidsgerechten in de praktijk in België", *Soc.Kron.* 2000, 517-522.

BOONE, R. en MORIAU, I., "Particulieren grootste dupe van de wet op de verhaalbaarheid?", *De Juristenkrant* 2008, Afl. 172, 2-3.

CADIET, L. et JEULAND, E., *Droit judiciaire privé*, Parijs, LexisNexis, 2011, 838 p.

CASTERMANS, M., *Gerechtig privaatrecht*, Gent, Story publishers, 2009, 763 p.

CYPERS, D. en HUBEAU, B. (eds.), *De stand van de rechtsbijstand*, Brugge, Die Keure, 2002, 225 p.

DAUW, P., SCHEERS, D. en WYLLEMAN, B. (eds.), *Wet en duiding, deel 2*, Larcier 2011, 515- 526.

DEMEULENAERE, B., "Advocatenhonoraria- een consumentvriendelijk perspectief", *TPR* 1988, 14, nr. 34-35.

DE CONINCK, B., "La répétabilité des honoraires d' avocat dans le contentieux de la réparation du dommage", *RGAR* 2003, nr. 13.750.

DE PUYDT, R.M., *Deontologie van de Vlaamse advocaat*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 263 p.

DE TEMMERMAN, B., "De verhaalbaarheid van kosten van juridische of technische bijstand", *TPR* 2003, afl. 3, 1013-1070.

DE TEMMERMAN, B., "De verhaalbaarheid van kosten van juridische bijstand op het knooppunt van aansprakelijkheidsrecht en procesrecht", *RW* 2004-05, afl. 6, 1401-1416.

DE TEMMERMAN, B., "Rechtsvergelijkende variaties op een heikel thema: de verhaalbaarheid van kosten van verdediging" in F. EVERS en P. LEFRANC (eds.), *De verhaalbaarheid van de kosten van verdediging: en wat met toegang tot de rechter?*, Brugge, Die Keure, 2005, 21-52.

ELIAERTS, L., "De Collectieve arbeidsovereenkomsten van de NAR- De vakbondsafvaardiging",

Soc.Kron. 2002, afl. themanummer, 33-49.

EVERS, F. en LEFRANC, P. (eds.), *De verhaalbaarheid van de kosten van verdediging: en wat met toegang tot de rechter?*, Brugge, Die Keure, 2005, 356 p.

GELDHOF, W. en TISON, M., "U zal uw facturen op tijd betalen. Nieuwe wetgeving rond de bestrijding van betalingsachterstand", in *Gandaius permanente vorming*, Antwerpen, Kluwer, 2003, 25.

GRAULUS, P. "Kosten van de verdediging: het Hof van Cassatie neemt een bocht van 180 graden!" (noot onder Cass. 28 februari 2002), *De Verz.* 2002, 704-707.

GUINCHARD, S., MONTAGNIER, G., VARINARD, A. en DEBARD, T., *Institutions juridictionnelles*, Parijs, Dalloz, 2011, 1159 p.

HÉRON, J. en LE BARS, T., *Droit judiciaire privé*, Parijs, Montchrestien, 2012, 1032 p.

HEYLEN, D. en VERREY, I., *Sociaal recht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 498 p.

HUGENHOLTZ, W. en HEEMSKERK, .H., *Hoofdpijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, Amsterdam, Elsevier- Juridisch, 2009, 336 p.

HUMBLET, P. en RIGAU, M. (eds.), *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen- Oxford, Intersentia, 2009, 496 p.

JEUNEHOMME, J-F., WILDEMEERSCH, J., *L'assurance protection juridique*, Limal, Anthemis, 2012, 133 p.

LAENENS, J., BROECKX, K. en SCHEERS, D., *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen- Oxford, Intersentia, 2004, 691 p.

LAENENS, J., BROECKX, K., SCHEERS, D. en THIRIAR, P., *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen- Oxford, Intersentia, 2008, 813 p.

LAENENS, J., BROECKX, K., SCHEERS, D. en THIRIAR, P., *Handboek gerechtelijk recht*, Antwerpen- Oxford, Intersentia, 2012, 853 p.

LAMON, H., "Erelonen van advocaten: hoever geraken we met de billijke gematigdheid?", *Ad Rem* 2003, afl. 1, 12-18.

LAMON, H., "The winner takes it all", *Juristenkrant*, nr. 94, 22 september 2004.

LAMON, H., "Verhaalbaarheid advocaatkosten, Wet van 21 april 2007", *NjW* 2007, nr. 163, 434-442.

LAMON, H., "Rechtsplegingsvergoeding is niet strijdig met de grondwet", *De Juristenkrant* 2008, afl. 180, 3.

LEFRANC, P., "Verhalen van kosten", *TBBR* 179-197, 2005.

LÜKE, W., *Zivilprozessrecht*, München, C.H. Beck, 2011, 656 p.

MAENHOUT, K., "Verhaalbaarheid van erelonen en kosten van advocaten inzake handelstransacties na de wet van 2 augustus 2002", *RW* 2002-03, 613- 617.

Orde van Vlaamse Balies, Het komma-incident: veel storm in een glas water, over de rechtsplegingsvergoeding, Brussel 27 februari 2008, 1-2,
<http://www.advocaat.be/UserFiles/PressItems/Persbericht%20rechtsplegingsvergoeding%20verduidelijking%2027%2002%2008.pdf>

PETIT, J., *Sociaal procesrecht*, Brugge, Die Keure, 2007, 795 p.

RAES, S., "Een bedenking over de verhaalbaarheid van erelonen en kosten van advocaten, in het licht van de rechtspraak van het Hof van Cassatie", *P&B* 1997, 23-27.

ROSENBERG, L. und GOTTWALD, P., *Zivilprozessrecht*, München, C.H. Beck, 2010, 1156 p.

SAMOY, I. en SAGAERT, V., "De wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van kosten en erelonen van een advocaat", *RW* 2007-08, afl. 17, 674-698.

SAGAERT, V. en SAMOY, I., "Eerste praktische knelpunten van de Wet Verhaalbaarheid Erelonen" in D. SERRUS (ed.), *Actualia gerechtelijk recht*, Brussel, Larcier, 2008, 41-77.

SCHNEIDER, N. en THIEL, L., *Das neue Gebührenrecht für Rechtsanwälte Änderungen durch das 2. Kostenrechtsmodernisierungsgesetz*, Bonn Dt. Anwalt- Verl., 2013, 448 p.

SMITS, P., *Artikel 6 EVRM en de civiele procedure*, Deventer, Kluwer, 2008, 399 p.

SNIJDERS, H.J., KLAASSEN, C.J.M. en MEIJER, G.J., *Nederlands burgerlijk procesrecht*, Deventer, Kluwer, 2011, 623 p.

SOHIER, J., "La répétibilité des frais et honoraires d'avocat pour les procédures devant le Conseil d'État", 2011, <http://www.justice-en-ligne.be/article333.html>.

STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING, *Verslag armoedebestrijding, deel 1 een bijdrage aan politiek debat en politieke actie*, Tweejaarlijks verslag 2008-09, 14 p,

http://www.armoedebestrijding.be/publications/verslag5/rap5_Uitoefening_rechten_Verhaalbaarheid_id_NL.pdf.

STIJNS, S. en VUYE, H., "Zakenrecht: tweehonderd jaar oud of tweehonderd jaar jong?" in D. HEIRBAUT en G. MARTYN (eds.), *Napoleons nalatenschap, tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek in België*, Mechelen, Kluwer, 2005, 157- 194.

STORME, M.E., "De wet van 2 augustus 2002 inzake betalingsachterstand en de discriminatie inzake verhaalbaarheid van advocatenkosten", *TPR* 2003, nr. 3, 1077-1089.

TACK, S., "Relatie advocaat- cliënt, recente ontwikkelingen", *NjW* 2005, nr. 118, 827-863.

Taelman, P. en Voet, S., "De verhaalbaarheid van de advocatenhonoraria: analyse van een aantal knelpunten na één jaar toepassing" in P. VAN ORSHOVEN en B. MAES (red.), *De procesrechtswetten van 2007... revisited!*, Brugge, Die Keure, 2009, 125-207.

TEMMERMAN, B., "De verhaalbaarheid van kosten en juridische of technische bijstand", *TPR* 2003, afl. 3, 1013- 1071.

VAN BOSSUYT, H. en VAN DROOGHENBROECK, J.-F., *De verhaalbaarheid van de kosten en erelonen van een advocaat- Wet van 21 april 2007*, *POJT*, Brussel, Larcier, 2009, 137 p.

VAN DROOGHENBROECK en V. DE CONINCK, "La loi de 21 avril 2007 sur la répétibilité des frais et honoraires d'avocat", *JT* 2008, 37-60.

VANDE LANOTTE, J. en HAECK, Y., *Handboek EVRM, deel 2 artikelsgewijze commentaar Volume I*, Antwerpen- Oxford, Intersentia, 2004, 1036 p.

VAN HIEL, I., "Grondwettelijk Hof handhaaft verschil tussen syndicaal en pleiter en advocaat", *De Juristenkrant* 2011, Afl. 2122, 6.

VAN KILDONCK, K., "Verhaalbaarheid advocatenhonoraria", *NjW* 2005, afl. 100, 182-197.

VAN OEVELEN, A., "De ongeldigheid van het beding tot verhoging van de schuldvordering ingeval deze in rechte wordt opgeëist en de toepassing ervan op de invordering van advocatenhonoraria", *RW* 1995-96, p. 188-190.

VAN OEVELEN, A. en BROECKX, K., "De verenigbaarheid met art. 1023 Ger.W. van het beding dat advocatenhonoraria ten laste van de verliezende partij legt: nogmaals het cassatiearrest van 7 april 1995", *P&B* 1997, 28.

VAN OEVELEN, A., "Kan een belastingplichtige het aan zijn advocaat of adviseur betaalde honorarium als een schadepost terugvorderen van de fiscus?", *AFT* 2003, afl. 5, 229-233.

VAN ORSHOVEN, P., "The loser's standing small?", *Juristenkrant* 2004, nr. 94, 8.

VAN ORSHOVEN, P., BOES, M. en ALLERMEERSCH, B., *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*, Leuven, Acco, 2011, 485.

VAN ORSHOVEN, P., BOES, M. en ALLERMEERSCH, *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*, Den Haag, Acco, 2012, 485.

VAN VOLSEM, F., "De wet verhaalbaarheid erelonen en de strafrechter: de regeling doorstaat (voorlopig?) de toetsing door het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie werkt ondertussen (sommige) onduidelijkheden met betrekking tot de rechtsplegingsvergoeding weg", (noot onder GwH 18 december 2008), *RABG* 2009, afl. 7, 446-460.

VOET, S., "Rechtsbijstand en juridische tweedelijnsbijstand: een update" in P. LECOCQ en M. DAMBRE (eds.), *Rechtskroniek voor de vrede- en politierechters*, Brugge, Die Keure, 2012, 389-418.

Online bronnen

<http://www.ejustice.just.fgov.be>

<http://www.hrv.be>

<http://www.rva.be/>

www.rechtspraak.nl

www.wetten.overheid.nl

<http://www.rechtsvordering.nl>

www.justice.gouv.fr

<http://www.legifrance.gouv.fr>

<http://www.rechtsportal.de>

http://www.bmj.de/DE/Home/home_node.html

BIJLAGEN

I. Enquêtevragen betreffende de RPV

Een tijdje terug is er heel wat ophef ontstaan bij de invoering van de Wet betreffende de verhaalbaarheid van erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat (de Wet van 21 april 2007).

Hieromtrent zou ik u graag een aantal vragen willen stellen voor mijn onderzoek dat ik momenteel voer voor het schrijven van mijn thesis die handelt over de rechtsplegingsvergoeding (hierna 'RPV') en de toegang tot de (arbeids)gerechten.

De enquête bestaat uit 2 delen: een eerste deel dat zich vooral zal toespitsen op de rechtsplegingsvergoeding en een tweede deel waar zal worden stilgestaan bij de juridische rechtsbijstandsverzekering.

- 1.** In 2007 nam de wetgever het initiatief om een einde te maken aan de grote rechtsonzekerheid die de rechtspraak voor de invoering van de wet veroorzaakte. De Hoge Raad voor de Justitie riep de wetgever op om zo snel mogelijk op te treden. Hoe staat u tegenover dit wetgevend initiatief van de wetgever in der tijd?

Vindt u de huidige regeling goed hoe ze momenteel in het gerechtelijk wetboek (art. 1022) staat ingeschreven?

- 2.** Welke voor- en/of nadelen ondervindt u tijdens uw praktijkjaren?
- 3.** Merkt u enig verschil tussen voor en na de invoering van de wet van 21 april 2007? Is er een daling van procesgang merkbaar?

Weerhoudt de wet cliënten om een vordering in te stellen?

In het bijzonder bij de arbeidsgerechten: is hier enig verschil merkbaar? Stellen partijen minder/ meer/ gelijk een vordering in dan voor de invoering van de wet van 2007?

- 4.** Als cliënten bij u advies komen vragen over hun probleem, is men zich er dan van bewust dat men bij eventueel verlies de RPV zal moeten betalen aan de winnende partij?
- 5.** De definitie zoals die staat ingeschreven in artikel 1022 Ger. W. stelt dat enkel een RPV is verschuldigd aan de partij die in het gelijk is gesteld en zich in de procedure liet bijstaan of vertegenwoordigen door een advocaat, bijgevolg hebben niet-advocaten geen recht op de RPV indien zij door de rechter in het gelijk worden gesteld. Bovendien stelt het

Grondwettelijk Hof in haar arrest van 18 december 2008 dat de uitsluiting van vakbondsafgevaardigden geen schending is van het gelijkheidsbeginsel.

Vindt u dat ook andere vertegenwoordigers dan alleen maar advocaten recht moeten krijgen op de RPV? Of is het beter dat de wetgever een onderscheid zou maken naargelang het soort van aanleg, zoals bijvoorbeeld de arbeidsgerechten, sommige procedures voor de burgerlijke rechtbank?

6. Hoe staat u ten opzichte van de bedragen vastgesteld in het KB van 26 oktober 2007 tot vaststelling van het tarief van de rechtsplegingsvergoeding (bedoeld in artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de artikelen 1 tot 13 van de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van de advocaat)?

Staan die bedragen in een goede verhouding tot de werkelijke advocatenkosten of zouden de bedragen nog verder moeten worden verhoogd of verlaagd? (zie in de bijlage voor de huidige bedragen).

7. Als u wetgever was, zou u nog verdere wijzigingen aanbrengen aan de huidige regeling van de RPV?
8. Als we kijken naar de huidige regeling omtrent de juridische bijstand, dan kunnen we vaststellen dat toch wel zeer veel mensen uit de boot vallen om aanspraak te kunnen maken op een dergelijke bijstand. Dit kan als gevolg hebben dat zeer weinig mensen de stap naar het gerecht zetten om zo hun rechten te vrijwaren. Derhalve speelde de idee om als tussencategorie de facultatieve rechtsbijstandsverzekering in de familiale verzekering te verplichten.

Hoe staat u ten opzichte van dit idee?

Zou het verplicht maken van het opnemen van een rechtsbijstandsverzekering de toegang tot het gerecht vergemakkelijken?

II. Liquidatietarieven in Nederland

In overleg tussen de Nederlandse Orde van Advocaten (NOVA) en vertegenwoordigers van de rechterlijke macht, het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren (LOVC) en het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren van de hoven (LOVC-hoven) is het liquidatietarief met ingang van 1 september 2008 aangepast aan de Wet afschaffing procureaat en invoering elektronisch berichtenverkeer.

Bij een kostenveroordeling wordt het salaris van de advocaat begroot volgens het liquidatietarief, waarbij het bedrag van de te liquideren kosten afhankelijk is van de verrichte (genormeerde) werkzaamheden en van het belang van de zaak. Hoewel deze tarieven niet bindend zijn, worden zij in beginsel door de gerechten gevolgd. Ook bij een minnelijke regeling pleegt op basis hiervan afgerekend te worden. De hoogte van het liquidatietarief rechtbanken en hoven is met ingang van 1 november 2004 aangepast. Het geldt in procedures bij de rechtbank voor alle zaken waarin na 1 november 2004 vonnis wordt gewezen. De nieuwe hof tarieven worden gehanteerd in alle zaken waarin de kostenveroordeling wordt uitgesproken na de invoeringsdatum van de nieuwe tarieven, dus ook in op 1 november 2004 reeds lopende zaken, met dien verstande dat, waar na vernietiging van een rechtbankvonnis opnieuw een kostenveroordeling ter zake van de kosten van eerste aanleg wordt uitgesproken, de datum van het vernietigde rechtbankvonnis wordt aangehouden voor de bepaling van het te hanteren rechtbanktarief. De tarieven blijven geldig totdat deze opnieuw zijn vastgesteld. Het voornemen bestaat de tarieven na ommekomst van vijf jaren opnieuw te herzien.

(1) Het liquidatietarief (voorheen: tarief te liquideren kosten) bestaat sinds 1 september 1955 en wordt vastgesteld in overleg tussen de Nederlandse Orde van Advocaten en vertegenwoordigers van de rechterlijke macht (voorheen: de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak) en goedgekeurd door het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren (LOVC) en het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren van de hoven (LOVC-hoven). Bij periodieke aanpassingen van het tarief wordt een factor gehanteerd, gebaseerd op de gemiddelde geïndexeerde stijging van het basisuurtarief (salarissen curatoren) in relatie tot de ontwikkeling in de rechterssalarissen. Voorafgaand aan de verhoging van 1 november 2004 waren de tarieven voor het laatst met 16% verhoogd per 1 april 1998, waarbij tevens een correctie is toegepast op de eerder te geringe verhoging per 1 januari 1992 met 14% (wat 20% had moeten zijn) hetgeen toen is verdisconteerd. De Algemene Raad van de NOVA heeft voorgesteld de liquidatietarieven per 1 november 2004 met de factor 115,7 (afgerond 16%) te verhogen. Deze factor is gebaseerd op de gemiddelde geïndexeerde stijging (vanaf 1997) van het na herberekening verkregen basisuurtarief (salarissen curatoren) en anderzijds de ontwikkeling in rechterssalarissen (categorie 9, na 5 jaar). Deze aanpassing is goedgekeurd door het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren (LOVC) en het Landelijk Overleg Voorzitters van de Civiele sectoren van de hoven (LOVC-hoven). Deze tarieven omvatten niet die voor de sector kanton van de rechtbanken.

Het bedrag van de te liquideren kosten is enerzijds afhankelijk van de verrichte werkzaamheden (A) en anderzijds van het belang van de zaak (B).

Boven en behalve de volgens ieder tarief aan salaris te liquideren bedragen worden de werkelijke verschotten van de procedure geliquideerd.

A. Waardering van de verrichte werkzaamheden in punten

Iedere conclusie vóór het interlocutoir tot een maximum van twee	1
Pleidooi	2
Pleidooi in incident	1
Schriftelijk pleidooi	1
Enquête aan eigen zijde	1
Voortzetting enquête aan eigen zijde	0,5
Bijwoning enquête aan de zijde van de wederpartij	0,5
Voortzetting daarvan	0,5
Comparitie, anders dan tegelijk met de enquête	1
Conclusie na comparitie of na enquête tot een maximum van één	0,5
Akten ter rolle zonder bijzondere inhoud	0
Akten ter rolle met bijzondere inhoud	0,5
Conclusie in een incident, ongeacht het aantal	1
Incident verhoor op vraagpunten, incl. bijwoning van het verhoor, voor iedere partij	1
Bevolen gerechtelijke plaatsopneming	1
Conservatoir beslag met request (2)	1
Idem zonder request	0,5
Bijwoning eedsaflegging	0
Rekest, verweerschrift in requestprocedures	1
Mondelinge behandeling in requestprocedures	1
Werkzaamheden van de geïntimideerde ingeval de appellant niet van grieven dient	0,5

(2) De term `beslag` slaat op de beslaglegging in zijn geheel en niet op ieder afzonderlijk beslagexploit. Alleen wanneer voor een beslag een nieuw request noodzakelijk is (bijv. in een ander arrondissement of door het verstrijken van een tijdsperiode) mag opnieuw 1 punt in rekening gebracht worden.

Contra-enquête in conventie tegelijk enquête in reconventie wordt slechts éénmaal berekend, naar keuze in conventie of in reconventie. Reconventie als zelfstandige vordering wordt op punten gewaardeerd op gelijke voet als de conventie. Reconventie voortvloeiende uit het verweer wordt op de helft van de punten gewaardeerd op gelijke voet als de conventie. Het maximale aantal punten in reconventie wordt niet gehalveerd.

B. Het belang van de zaak

1. Eerste aanleg

Tarief I Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde beneden € 10.000 in hoofdsom. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 384 met een maximum van 5 punten.

Tarief II Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 10.000 tot € 20.000, echtscheidingsprocedures, procedures tot scheiding van tafel en bed, zaken van onbepaalde waarde, tenzij duidelijke aanwijzingen bestaan, dat deze zaken onder een ander tarief vallen, en

verklaringsprocedures, tenzij het volgens eisers door de derde gearresteerde af te dragen bedrag meer dan € 20.000 bedraagt en hierover na het afleggen der verklaring geschil ontstaat of andere verwickelingen rijzen. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 452 met een maximum van 6 punten.

Tarief III Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 20.000 tot € 40.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 579 met een maximum van 7 punten.

Tarief IV Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 40.000 tot € 98.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 894 met een maximum van 10 punten.

Tarief V Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 98.000 tot € 195.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 1.421 zonder maximum puntental.

Tarief VI Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 195.000 tot € 390.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 2.000 zonder maximum puntental.

Tarief VII Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde van € 390.000 tot € 1.000.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 2.580 zonder maximum puntental.

Tarief VIII Dit tarief geldt met betrekking tot zaken van een geldswaarde boven € 1.000.000. In dit tarief wordt ieder punt gewaardeerd op € 3.211 zonder maximum puntental.

2. Kort geding

De president liquideert aan salaris in zaken zonder ingewikkelde feitelijke of juridische aspecten, zoals kleine huur- of woonruimtegeschillen, het minimale salaris van € 527. Naar het belang en de aard van de zaak wordt in andere gevallen aan salaris een bedrag vanaf € 816 geliquideerd met een maximum van € 9.475.

3. Principaal appèl van sector kanton op hof

Hier gelden de bestaande liquidatietarieven als bij principaal appèl van rechtbank op hof. Zie punt 5.

4. Incidenteel appèl van sector kanton op hof

Hier gelden de bestaande liquidatietarieven als bij incidenteel appèl van rechtbank op hof. Zie punt 6.

5. Principaal appèl van rechtbank op hof

In appèl worden tariefgroepen met overeenkomstige nummering als in eerste aanleg gevolgd, met dien verstande, dat in tarief I ieder punt wordt gewaardeerd op € 632 met een maximum van 3 punten, in tarief II ieder punt wordt gewaardeerd op € 894 met een maximum van 3 punten, in tarief III ieder punt wordt gewaardeerd op € 1.158 met een maximum van 4 punten, in tarief IV ieder punt wordt gewaardeerd op € 1.631 met een maximum van 6 punten en in tarief V tot en met VIII ieder punt wordt gewaardeerd op respectievelijk € 2.632, € 3.263, € 3.895 en € 4.580 zonder maximum.

6. Incidenteel appèl van rechtbank op hof

Berekend wordt de helft van het tarief van het principaal appèl, mits de appèlrechter het incidenteel appèl noodzakelijk heeft geoordeeld.

7. Tarief bij afdoening buiten liquidatie

a. De gedaagde die afdoet vóór de dienende dag, betaalt de eiser een salaris voor de advocaat van 1 punt. Daarnaast een salaris voor eventueel gelegd beslag van 0,5 punt of 1 punt, volgens hoofdstuk A van het hiervoor vermelde liquidatietarief. b. De gedaagde die op of na de dienende

dag afdoet, betaalt de eiser een salaris berekend volgens het liquidatietarief, met een minimum van 1 punt, en verhoogd met een bedrag van € 162. c. De eiser of appellant die een aanhangige zaak afdoet, betaalt de gedaagde of geïntimeerde die zich heeft gesteld, een salaris volgens het liquidatietarief, met een minimum van 0,5 punt. d. De geïntimeerde, die een aanhangig appel afdoet, voordat van grieven is gediend, is aan de appellant een salaris voor de advocaat van € 131 verschuldigd. e. Bij faillissementsaanvragen is de gerequesteerde, op wiens verzoek de aanvraag eenmaal of meerdere malen is aangehouden, aan de requestant een salaris voor de advocaat van € 258 verschuldigd. f. Bij executoriaal beslag zonder verdere gerechtelijke maatregelen mag de beslaglegger een salaris voor de advocaat van € 258 in rekening brengen. Bij verdere gerechtelijke maatregelen worden deze berekend volgens het liquidatietarief. g. Naast de in dit hoofdstuk genoemde bedragen aan salaris voor de advocaat dienen ook de werkelijke verschotten te worden voldaan.

8. Nasalaris

De na de uitspraak nog vallende kosten (de nakosten) worden voor wat betreft het salaris voor de advocaat (het nasalaris) forfaitair berekend op € 131 zonder betekening in conventie of reconventie, € 205 zonder betekening in conventie en reconventie tezamen, en verhoogd met € 68 in geval van betekening. Slechts de procespartij die een volledige veroordeling van zijn wederpartij in de proceskosten verkreeg heeft recht op nakosten, dus niet in het geval van gehele of gedeeltelijke compensatie van kosten. Het nasalaris belooft nooit meer dan de helft van het geliquideerde salaris. Kosten van betekening zijn - bijzondere omstandigheden uitgezonderd - slechts verschuldigd nadat de veroordeelde partij 14 dagen na aanschrijving de tijd heeft gehad om alsnog in der minne aan het gewezen vonnis te voldoen.

9. BTW

Het gaat in dit tarief niet om een dienst met BTW belast, maar om een bijdrage van de ene partij in de kosten van de andere. Daarom dient aan het salarisbestanddeel in deze bedragen géén BTW te worden toegevoegd. Evenmin bevatten deze salarisbedragen een BTW-bestanddeel.

NB

De ambtelijke werkzaamheden van de gerechtsdeurwaarders zijn met ingang van 1 januari 1991 onderworpen aan het hoge BTW-tarief. Dit tarief is met ingang van 1 januari 2001 19%. Het ministerie van Justitie heeft zich over het BTW-tarief met een circulaire d.d. 14 januari 1991 gewend tot de president van de Hoge Raad, de presidenten van de gerechtshoven en rechtbanken en de kantonrechters. Daarin staat onder meer het volgende: `Aangenomen moet worden dat (in) civiele procedures, de in verband met de kostenveroordeling door de eisende partij te vermelden deurwaarderskosten, vervolgens in veel gevallen met het geldende BTW-percentages zullen worden verhoogd. Indien de eisende partij die de deurwaarderskosten heeft gemaakt, echter ondernemer is en vooraftrek van BTW heeft, kan deze de aan de deurwaarder betaalde BTW als vermogensschade in mindering brengen op de door hem verschuldigde omzetbelasting. Er is in dat geval dus geen reden de tegenpartij daarmee te belasten.

III. Audiomateriaal

Opgenomen interviews met:

- Dhr. Palsterman van het ACV
- Dhr. Laenen van het ABVV

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

De rechtsplegingsvergoeding en de toegang tot de arbeidsgerechten

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2013**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Armiento, Letizia

Datum: **2/08/2013**